

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

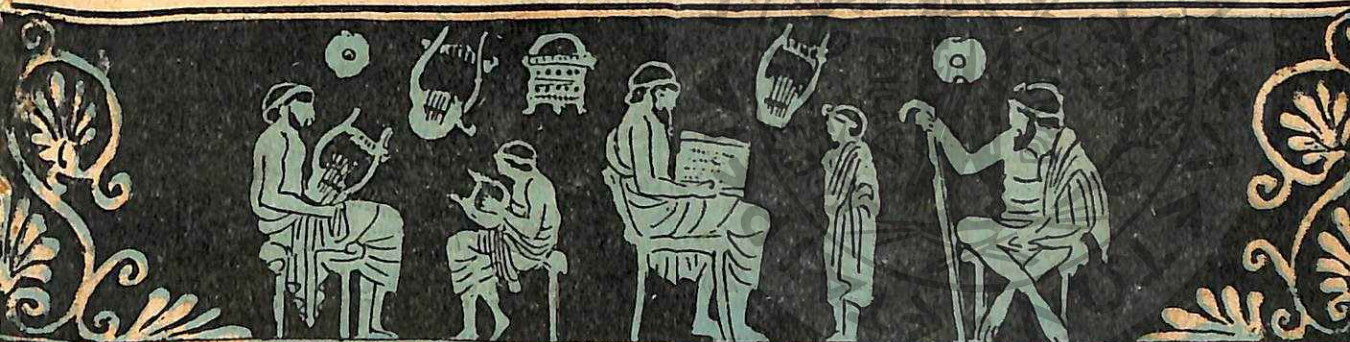
ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τῆς Διευθύνσεως	
Ἀγωγή διὰ τῆς ἐλευθερίας	Σελ. 89
Βασ. Αἰγινήτου. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου	
Τὸ βιβλίον τῆς Φυσικῆς εἰς τὴν Μέσην καὶ Δημοτικὴν ἐκ- παίδευσιν	» 91
Κων. Δημητρεοῦλου. Διτοῦ Παλλεῖου Π. Ἀκαδ. Πειραιῶς	
Ἡ ἐξέλιξις τῆς ψυχῆς καὶ ἡ μορφή τῆς ἀγωγῆς	» 95
Χαραλ. Σκαλισιάνου.	
Σύντομον διάγραμμα διδασκαλίας πρώτης Ἀναγνώσεως	» 101
Δημ. Μωραΐτου.	
Ἡ ἀτομικὴ ψυχολογία ὡς ἔρευνα ἀπόψεων	» 103
Γεωρ. Ἀγγελοπούλου. Ἐπιθεωρητοῦ δημ. σχολείων	
Ἡ μεταπολεμικὴ ἐγκληματικότης τῶν ἀνηλίκων	» 108
Γεωργίου Κουρμούλη. Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου	
Ζητήματα ἐπιστημονικοῦ ἥθους	» 114
Ἡ διεθνὴς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις	» 119
Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὴ κίνησις	» 120
Ἐκπαιδευτικὴ νομοθεσία	» 122
Βιβλιοκρισία—Βιβλιογραφία	» 124
Πίνακες τῶν εἰς Τμηματάρχας Α' προακτέων δημοδιδασκάλων	» 124

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2.500.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

Γραμματεὺς Διευθύνσεως : ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΝΤΑΞΙΣ : Ἐπιτροπὴ ἐξ ἐγκρίτων παιδαγωγικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ὕλης τοῦ περιοδικοῦ.

Τὴν προεδρίαν τῆς ἀνωτέρω Ἐπιτροπῆς εὐχεστέθη νὰ δεχθῇ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Αἱ συνδρομαὶ εἶναι προπληρωτέαι καὶ καταβάλλονται μαζί με τὴν διήλωσιν ἐγγραφῆς. **Δι' ἐμβάσματα** καὶ ἐν γένει διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ ἀπευθυντέον : Πρὸς τὸν Ἐκδοτικὸν Οἶκον Πέτρου Δημητράκου, ὁδὸς Περσέως 9—Ἀθήνας.

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

(Σχολικῶν Ἐφορειῶν κ.λπ.)

Ἔτησίᾳ (10 τεύχη) Δρχ. 25.000
Ἐξάμηνος (5 τεύχη) > 15.000

ΔΙΑ ΤΟΥΣ κ.κ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

Ἔτησίᾳ (10 τεύχη) Δρχ. 20.000
Ἐξάμηνος (5 τεύχη) > 10.000

Μόλις ἐκυκλοφόρησε :

ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ὑπὸ Π. ΠΕΤΡΟΒΙΔΗ

ΤΟΜΟΙ 2, ΣΕΛΙΔΕΣ 1050, με διπλὴν προφορὰν, δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ μετὰ διενθὴ φθογγόσημα (Phonetics), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μοναδικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Daniel Jones, καθηγητοῦ τῶν Phonetics ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου—AN ENGLISH PRONOUNCING DICTIONARY. Παραγγέλλῃ Ἀγγλικῶν λέξεων.—Λέξεις καὶ φράσεις ξένων γλωσσῶν ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἀγγλικήν.—Συνήθειαι καὶ ἐμπορικαὶ συντομογραφίαι.—Ἀγγλικά μέτρα καὶ σταθμὰ, κ.λπ.

Τὸ πληρέστερον Λεξικὸν τῆς Ἀγγλικῆς, ποὺ ἐξεδόθη

ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκτύπωσις καλλιτεχνικὴ ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου διὰ κοινουργῶν στοιχείων εὐδωκῶς κατασκευασθέντων.

ΤΙΜΑΙ

Ἀγγλοελληνικὸν / Λεξικὸν δρ. 30.000
Ἑλληνοαγγλικὸν / Λεξικὸν δρ. 20.000
Καὶ τὰ δύο εἰς ἑνὰ, τόμον 50.000

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Α' Λεξιλόγιον κ.λπ. 42.000 ΛΕΞΕΙΣ

Τὸ Νέον Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν Πέτροβιδῆ ἐπιλυτικὸν διὰ πλείστον νεωτέρων λέξεων, ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν, ποὺ ἐδημιούργησεν ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνικῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἡ δὲ πρὸς τοῦτο ἐργασία ἐγένετο μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελευταίων ἐξάντων λεξικῶν τῆς μεταπολεμικῆς παραγωγῆς. Πλείστα παραδείγματα, συνήθειαι φράσεις ἐν τῷ γραπτῷ καὶ προφορικῷ λόγῳ καὶ ἱερωματικοὶ συνοδεύουν τὰς Ἀγγλικὰς λέξεις, ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη. Δὲν παρελείφθησαν ἐπίσης αἱ μεταλλογενεῖς τῆς σημασίας μιάς λέξεως, ὅταν αὕτη ἀκολουθεῖται ἀπὸ διαφόρων προθέσεων. Τέλος, τὰ ἀνώμαλα ῥήματα, πάντα ἀνεξαρτήτως, συνοδεύονται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων τῶν χρόνων ἐντὸς παρενθέσεων ἐν τῇ σελίδι αὐτῶν θέσει.

Β' Προφορά. Ἡ ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῆς γνησίας προφορᾶς τῶν Ἀγγλικῶν λέξεων ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ διενθὸς συστήματος τῶν φθογγολογικῶν συμβόλων (Phonetics).

Ἡ διὰ Phonetics προφορὰ τῶν Ἀγγλικῶν λέξεων ἐλήφθη ἐκ τοῦ μοναδικοῦ Λεξικοῦ τῆς προφορᾶς τῶν Ἀγγλικῶν λέξεων τοῦ Daniel Jones καθηγητοῦ τῶν Phonetics ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου, AN ENGLISH PRONOUNCING DICTIONARY, By Daniel Jones. Τὸ σύστημα τοῦτο χρησιμοποιοῦμενον ἤδη εἰς διὰ τὰ νέα Λεξικά ἔχει πλέον καθιερωθῇ ἐπίσημος καὶ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τῆς Μεγ. Βρετανίας καὶ πρακτικῶς ἀπὸ πάντες Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Καλλειολογικῶν Ὀργανισμῶν, ὡς τὸ μόνον σύστημα ποὺ ἀποδίδει μὲ ἀκρίβειαν τὴν προφορὰν.

Ἐπὶ πλέον παραλλήλως πρὸς τὴν διὰ Phonetics προφορὰν ἐτέθη αὕτη καὶ δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων προσεγγίζουσα κατὰ τὸ δυνατόν τὴν διὰ Phonetics τοιαύτην.

Ἡ ἐπεξηγητικὴ τῶν φθογγολογικῶν αὐτῶν συμβόλων, ἡ προφορὰ τῶν καὶ ἡ σημασία τῶν πρὸς τὰ γράμματα τῶν Ἀγγλικῶν ἀποφθεγμάτων, ἐκτίθενται λεπτομερῶς ἐν ἐν ὅρῳ τοῦ Λεξικοῦ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΓΩΓΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων παιδαγωγῶν υἱοθέτησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐν νέον ἐξ Ἀμερικῆς προερχόμενον κήρυγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ καταναγκάζονται νὰ ὑποκύπτουν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν θέλησιν τῶν ἀσκούντων τὴν ἀγωγήν γονέων τῶν ἢ διδασκάλων τῶν, ὅπως ἔπραττε μέχρι τοῦδε κατὰ παράδοσιν ἢ οἰκογενειακὴ καὶ σχολικὴ ἀγωγή, ἀλλὰ ν' ἀφήνονται ἐλεύθερα εἰς τὸ νὰ ἐκδηλοῦν καὶ πραγματοποιοῦν τὴν ἀτομικὴν τῶν θέλησιν, εἰς τὸ ν' ἀκολουθοῦν ἀνεμπόδιστα τὰς φυσικὰς τῶν κλίσεις καὶ ροπὰς. Οὕτω μόνον, λέγουν, θὰ διαπλάσωμεν ἐλευθέρους ἀνθρώπους, γνησίους δημοκρατικούς πολίτας καὶ προοδευτικούς κοινωνικούς παράγοντας ἐν ἐλευθέρᾳ δημοκρατικῇ πολιτείᾳ. Τελευταίως μάλιστα παρ' ἡμῖν ἐκτὸς μερικῶν παιδαγωγῶν καὶ ἀρκετοὶ ἰατροί, ἰδίᾳ παιδίατροι, υἱοθέτησαν τὸ νέον τοῦτο κήρυγμα συνιστοῦν εἰς τὰς συμβουλευομένας αὐτοὺς νέας μητέρας ἢ δι' ἐπὶ τούτῳ συγγραφῶν τῶν εἰς τοὺς ἀναγνώστὰς τῶν γονεῖς ν' ἀφήνουν τὰ τέκνα τῶν ἀνεμπόδιστα εἰς τὴν ἐκδήλωσιν καὶ ἱκανοποίησιν τῶν φυσικῶν τῶν κλίσεων ὅσον δήποτε ἐνοχλητικαὶ καὶ ἂν εἶναι αὗται εἰς τὸ περιβάλλον τῶν, προσθέτοντες ὅτι αἱ διηνεκεῖς ἀπαγορεύσεις ἐκ μέρους τῶν γονέων εἰς αὐτὰ παρακωλύουν τὴν ἐλευθερίαν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχοφυσικῶν τῶν δυνάμεων καὶ βλάπτουν τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν τῶν ὑγείαν.

Ὅτι ἐνυπάρχει δόσις τις ἀληθείας εἰς τὰς ἰδέας ταύτας εἶναι ἀναμφήριστον. Ὁ δι' ἐξωτερικῶν μέσων καταναγκασμὸς τοῦ παιδιοῦ νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὴν θέλησιν τῶν παιδαγωγῶν τοῦ καθιστᾷ τοὺς παιδαγωγούμενους ἢ δούλους τὸ φρόνημα ἢ στασιαστὰς καὶ ἐπομένως ἀνικάνους νὰ ζήσουν ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ ὡς γνήσιοι καὶ προοδευτικοὶ δημοκρατικοὶ πολῖται. Δι' αὐτὸ τὸ σύνθημα τῆς νέας αὐτῆς παιδαγωγικῆς ἀρχῆς «Ἀγωγή διὰ τῆς ἐλευθερίας» εἶναι ἀξιοσώστατον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ παιδαγωγός, γονεὺς ἢ διδάσκαλος, ἔχει ἐμβαθύνει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καθόλου καὶ ἐπομένως καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ τροφίμου τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ διαπαιδαγωγήσῃ καὶ ὅτι ἔχει συγχρόνως ἐν νῷ σαφῇ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, τὸ ἀνθρώπινον δηλαδὴ ἰδεώδες πρὸς ὃ ὀφείλει νὰ ἐξομοίωσιν αὐτόν. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ παιδαγωγός ἀφ' ἑνὸς μὲν γνωρίζῃ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ὑποστάσεις, ζωϊκὴν καὶ πνευματικὴν, καὶ ὅτι ἑκάτερα τῶν ὑποστάσεων τούτων παρορμᾷ αὐτὸν εἰς ἀντιθέτους πρὸς τὰς τῆς ἐτέρας ροπὰς, ἀφ' ἑτέρου δ' ἔχη διαρκῶς ἐν νῷ ὅτι σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τὴν ὁποῖαν θὰ δώσῃ εἰς τὸν τροφίμον του εἶναι νὰ τὸν καταστήσῃ ἐλευθέρων ἠθικὴν προσωπικότητα, τότε κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχη διαγνώσει σαφῶς καὶ τίνες ἐκ τῶν ροπῶν τούτων ἀντιστρατεύονται τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ τὰς καταπνίγῃ ἐν τῇ γενέσει τῶν καὶ τίνες εὐοδοῦν τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ τὰς ἀφήνῃ ἐλευθέρως εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν καὶ νὰ τὰς ἐνθαρρύνῃ.

Ἀλλ' ἐν τῇ παιδαγωγικῇ πράξει δὲν ὑφίσταται συνήθως ἡ προϋπόθεσις αὕτη. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γονεῖς καὶ διδάσκαλοι ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ παιδαγωγικοῦ τῶν ἔργου οὕτε ἔχουν πάντοτε ἐν νῷ τὸν ὁρθὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς ποὺ εἶναι, ὅπως εἴπομεν, ἢ εἰς ἐλευθερίαν ἠθικὴν προσω-

πικότητα διάπλasis του τροφίμου ούτε, και αν έχουν υπ' όψει τον σκοπόν αυτόν, γνωρίζουν τίνες των ροπών αυτού καλλιεργούμεναι και ένισχυόμεναι συντελούν εις την πραγματοποίησιν του σκοπού τούτου και τίνες αφιέμεναι άχαλιναγώγητοι συντελούν εις τὸ αντίθετον, εις τὸ νὰ καταστή ὁ τρόφιμος ἐγωϊστής, δοῦλος τῶν ὁρμῶν καὶ τῶν ένστίκτων του, πᾶν ἄλλο δηλαδή ἢ ἐλεύθερος τὸ φρόνημα καὶ πᾶν ἄλλο ἢ ἱκανὸς νὰ καταστή εὐεργετικὸς κοινωνικὸς παράγων καὶ γνήσιος δημοκρατικὸς πολίτης. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παρανόησις τοῦ ὅρου «Ἀγωγή διὰ τῆς ἐλευθερίας» ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν νεωτέρων παιδαγωγῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐμπνεομένων γονέων καὶ ἱατρῶν.

Πάντες οὗτοι ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ὀρθῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς παλαιᾶς παιδαγωγικῆς ἐπιβαλλομένη ἐξωτερικὴ πειθαρχία πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ τροφίμου εἰς ὑπακοήν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ παιδαγωγοῦ καθιστᾷ ἀτροφικὴν τὴν βούλησιν τοῦ παιδιοῦ καὶ συντρίβει τὴν προσωπικότητά του, ἀξιοῦν ν' ἀφήνεται πλήρης ἐλευθερία εἰς αὐτὸ νὰ πράττῃ ὅ,τι τοῦ ὑπαγορεύουν ἐκάστοτε τὰ άτομιστακά του ένστικτα, χωρὶς νὰ παρεμβαίνει εἰς τοῦτο ἀνασχετικῶς ἢ τοῦ γονέως ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ ἀναχαιτιστικῇ προσπάθεια. Τοιουτοτρόπως ἀντικαθιστοῦν τὴν μίαν ὑπερβολὴν μὲ μίαν ἄλλην, τὴν ὑπερβολικὴν πειθαρχίαν μὲ τὴν ὑπερβολικὴν ἐλευθερίαν. Ὅπως δὲ ἡ ὑπερβολικὴ πειθαρχία ἄγει, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὴν δούλωσιν τοῦ φρονήματος τοῦ τροφίμου, οὕτω καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐλευθερία ἄγει εἰς τὴν δούλωσιν αὐτοῦ εἰς ἔτι φοβερώτερον καὶ ἐπικινδυνότερον δεσπότην, εἰς τὰ τυφλὰ ἐγωϊστικά του ένστικτα τὰ παρασύροντα αὐτὸν εἰς ἀντικοινωνικὰς πράξεις, ὀλεθρίας εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ μάλιστα εἰς ἑαυτόν. Τοῦτο ἔχων ὑπ' ὄψει του καὶ ὁ Πλάτων λέγει «Ἡ ἄγαν ἐλευθερία ἔοικεν οὐκ εἰς ἄλλο τι ἢ εἰς ἄγαν δουλείαν μεταβάλλειν καὶ ἰδιώτη καὶ πόλει» (Πλάτωνος Πολιτεία Η'—ιε').

Ἄν λοιπὸν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἶναι ὀρθὴ καὶ γόνιμος εἰς εὐεργετικά ἀποτελέσματα ἡ παιδαγωγικὴ ἀρχὴ «Ἀγωγή διὰ τῆς ἐλευθερίας»—καὶ ἡμεῖς τὴν παραδεχόμεθα ὡς τοιαύτην—, ἐλευθερία πρέπει νὰ παρέχεται ὅχι εἰς τὰ ὑπὸ τῆς ζωικῆς ὑποστάσεως τοῦ τροφίμου ὑπαγορευόμενα αὐτῷ ἐγωϊστικά ένστικτα καὶ πάθη, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκ τῶν μυχιῶν τῆς πνευματικῆς του ὑποστάσεως ἐκπορευομένην ἀγαθοποιὸν αὐτοῦ προαίρεσιν, τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον τείνουσαν βούλησιν του. Ἡ ἀληθὴς προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκεται εἰς τὰ μύχια τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ζωῆς, ἵνα δὲ τὴν καλλιεργήσωμεν καὶ τὴν φέρωμεν εἰς φῶς πρέπει νὰ τὸν βοηθήσωμεν, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν ένστίκτων του, τὰ ὁποῖα ἀφιέμενα ἀχαλίνωτα ἐπισκοτίζουν καὶ καταπνίγουν τὴν προσωπικότητά του. Κατὰ ταῦτα καὶ ἡ ἀγωγή, ἥς σκοπός, ὡς γνωστόν, εἶναι ἡ εἰς ἠθικὰς προσωπικότητας ἀνάδειξις τῶν τροφίμων τῆς, καθῆκον ἔχει ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ παρέχῃ ἐλευθερίαν εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ζωὴν καὶ ἀγαθοποιὸν προαίρεσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ χαλιναγωγῇ καὶ νὰ καταπνίγῃ ἐν τῇ γενέσει των τὰς εἰς τὸ κακὸν παρορμώσας αὐτοὺς ὁρμὰς καὶ ένστικτα.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΒΑΣ. ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

Ποῖον πρέπει νὰ εἶναι τὸ βιβλίον τῆς Φυσικῆς εἰς τὴν Μέσην καὶ τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν; Μία ἀπάντησις σύντομος καὶ ἀπλὴ εἶναι ὅτι τὸ βιβλίον πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὴν μέθοδον διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς. Ἀς ἀναλύσωμεν καὶ συμπληρώσωμεν τὴν ἀπάντησιν αὐτήν, ὑπενθυμίζοντες καὶ τινὰ γνωστὰ ζητήματα.

* *

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀπόκτησις ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ ὠρισμένων γνώσεων. Διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐπιζητεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἱκανότητος τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ παρατηρεῖν μετ' αὐτενεργείας, ἐρευνᾶν, σκέπτεσθαι ἐπαγωγικῶς, ἀντικειμενικῶς κρίνειν καὶ συνάγειν ὀρθὰ συμπεράσματα. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ Φυσικὴ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ καταλληλότερα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μάθημα, πρέπει νὰ διδάσκηται ἐπαγωγικῶς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν, ἡ ὁποία γίνεται παραγωγικῶς. (1)

Ἡ κατὰ τὴν ἐπαγωγικὴν μέθοδον διδασκαλία τῆς Φυσικῆς ἐπιβάλλεται καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ὡς παράδειγμα θὰ ἀναφέρωμεν τὸ κεφάλαιον τῆς Μηχανικῆς. Ὁ φοιτητής, ὁ παρακολουθῶν τὸ μάθημα τῆς Φυσικῆς ἢ τῆς Μηχανικῆς, ἀκούει ἀμέσως ἐν ἀρχῇ διατυπούμενα τὰ ἀξιώματα ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Μηχανικῆς, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ πόθεν καὶ πῶς διετυπώθησαν ταῦτα ὑπὸ τῶν σοφῶν τῆς Ἐπιστήμης. Εἶναι αὐτὰ ἀπόρροια τυχαίων ἐμπνεύσεων.

Ἡ διδασκαλία τῆς Φυσικῆς εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ καταλήξῃ ἐκ τῶν πειραμάτων εἰς τὴν διατύπωσιν πρῶτον τῶν νόμων καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς, οὕτως ὥστε ὁ μαθητής, εἰσερχόμενος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἢ ἄλλην ἀνωτάτην σχολήν, νὰ εὐρεθῇ πρὸς συνεχείας διδασκαλίας ἐπὶ βάσεων γνωστῶν. Ἡ τοιαύτη διδασκαλία τοῦ κεφαλαίου τῆς Μηχανικῆς δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις ταύτης. Πρὸ τινῶν ἐτῶν διαπρεπὴς μαθηματικὸς, οὐδέποτε ἀσχοληθεὶς εἰς τὰ τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσιν καὶ τὰς διδακτικὰς αὐτῆς μεθόδους, μᾶς ἀνεκοίνωσεν ὅτι συνέταξε Μηχανικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ ἀρχαὶ ἦσαν εἰς τὸ τέλος, συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς, ἐθεώρει δὲ τοῦτο ὡς πρωτοτυπίαν. Ἐννοεῖται ὅτι ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτὸν ὅτι κατὰ τοιοῦτον τρόπον διδάσκειται τὸ κεφάλαιον τῆς Μηχανικῆς εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν καὶ ἐπομένως ἡ Μηχανικὴ του δὲν εἶναι πρωτότυπος.

* *

Λόγου γενομένου περὶ τῆς Μηχανικῆς ἃς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἡ ἐναρξὶς τῆς διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς ἐκ τῆς θερμομότης, ὡς συνιστᾶται ὑπὸ τινῶν ειδικῶν εἰς τὰ παιδαγωγικά, δὲν εἶναι ἀπαράιτος. Τοῦναντίον, ἡ Μηχανικὴ, ἐξετάζουσα φαινόμενα λίαν συνήδη καὶ γνωστὰ εἰς τὸν μαθητὴν, ὅπως τὰ περὶ βάρους, κινήσεων, δυνάμεων, εἶναι προ-

(1) Λεπτομερὴ καὶ ἐπιτυχὴ διατριβὴν περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς ἐδημοσίευσεν ὁ συνάδελφος κ. Νεῖλος Σακελλαρίου (Παιδαγωγικὸν Δελτίον. Τόμος ἑβδομος.)

τιμότερον να διδαχθῇ ἐν ἀρχῇ, δοθέντος μάλιστα ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀμέσως πειραματικῶν μέσων προκαλούντων εἰς τὸν μαθητὴν τὴν ἰδέαν ὅτι, διὰ τὰ παραχθῇ φαινόμενόν τι, ἀπαιτοῦνται ἰδιαίτεροι διατάξεις καὶ συσκευαί.

Ὡς γνωστόν, ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ ἐπιμόνως τὸν σχηματισμὸν τοιαύτης ἰδέας. Ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ L. Poinscaré ἀναφέρει ὅτι πολλάκις οἱ μαθηταί, ἐρωτώμενοι ποῖα ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀπαντοῦν ὅτι αὕτη εἶναι δύο κύλινδροι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς εἶναι πλήρης καὶ ὁ ἕτερος κενὸς κλπ. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων δι' εἰδικῶν ὁργάνων, διὸ ἐπιβάλλεται ἡ χρῆσις ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλῶν καὶ συνηθῶν μέσων. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ μαθητὴς εὐκόλως δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ κατ' οἶκον τοιαῦτα πειράματα. Ἡ δι' εἰδικῶν ὁργάνων ἐκτέλεσις πειραμάτων προκαλεῖ εἰς τὸν μαθητὴν καὶ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι, διὰ τὰ παραχθῇ φαινόμενόν τι, ἀπαιτοῦνται τοιαῦτα μέσα.

Εἰς τὴν θερμότητα ἡ διδασκαλία ἄρχεται ἀπὸ τῆς διαστολῆς τῶν σωμάτων, ἥτοι φαινομένου οὐχὶ συνηθῶς διὰ τὸν μαθητὴν (ἰδίως τὸν μικρᾶς ἡλικίας), ἐμφανιζομένου γενικῶς ὑπὸ ἐλάχιστον βαθμὸν καὶ ἀπαιτοῦντος πειράματα, τὰ ὁποῖα σύρουν τὸν μαθητὴν εἰς ὅλως νέον δι' αὐτὸν κύκλον. Ὅλοι ἔχουν συνηθίσει κατὰ τὸν καθημερινὸν βίον εἰς τὰ μηχανικὰ φαινόμενα, ἐνῶ ἐκείνα μὲ τὰ ὁποῖα ἄρχεται καὶ προχωρεῖ ἡ θερμότης δὲν εἶναι τῆς συνηθῶς πείρας, ἀπαιτοῦν δὲ καὶ γνώσεις ἐκ τῆς μηχανικῆς. Δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ὁλόκληρος ἡ Φυσικὴ ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς.

Ἡ διδασκαλία γενικῶς πρέπει νὰ φέρῃ τὸν μαθητὴν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Φύσιν διὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς προσφερομένων φαινομένων. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρωτεύον ἐργαστήριον αὐτοῦ οὕτως ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ μὴ ἀποδίδῃ ἰδιαίτεραν σημασίαν εἰς τὰ ὄργανα καὶ τὰ δι' αὐτῶν παραγόμενα φαινόμενα.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸ ζήτημα τοῦ βιβλίου. Εἶναι αὐτογόνον ὅτι ἡ σύνταξις τούτου πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς βάσιν τὴν ἐπαγωγικὴν μέθοδον διδασκαλίας καὶ νὰ μὴ ἀπομακρύνεται τῆς πειραματικῆς ἐκθέσεως τῶν ζητημάτων. Ἐκθεσις τούτων, ἀναχωροῦσα ἐκ θεωριῶν, ἀποτελεῖ βασικὸν σφάλμα, τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκουμεν παρ' ἡμῖν εἰς ὅλα τὰ παλαιὰ διδακτικά βιβλία, καθόσον τότε τὰ ζητήματα τῆς Διδακτικῆς ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστα καὶ οὐδεὶς φυσικομαθηματικὸς ἡσχολεῖτο μὲ αὐτά, οὕτως ὥστε τὰ βιβλία ἦσαν σύντομα πανεπιστημιακά. Εἰς τὰ πρῶτα βιβλία Φυσικῆς τὰ ὁποῖα εἰχομεν συντάξει (1904) δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ ἐξέλθωμεν τῆς πεπατημένης ταύτης ὁδοῦ, διότι θὰ ἀπερρίπτοντο ἀσφαλῶς. Μόνον μετὰ παρέλευσιν ἄρκετῶν ἐτῶν ἠδυνήθημεν, διὰ διαδοχικῶν τροποποιήσεων τῶν διαφορῶν ἐκδόσεων, νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ὀριστικὴν μορφήν, συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην μας. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ὅταν τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν εἶναι καλῶς κατηρητισμένον εἰς τὰς μεθόδους διδασκαλίας καὶ διαθέτει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέσα, οἱ δὲ μαθηταί συνηθίσαν νὰ κρατοῦν σημειώσεις, τὸ βιβλίον καὶ ὁ τρόπος τῆς συντάξεώς του δὲν ἔχουν σοβαρὰν σημασίαν.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ βιβλίον πρέπει νὰ εἶναι λίαν εὐληπτον· Ἡ ἰδιότης αὕτη εἶναι τὸ πρωτεύον χαρακτηριστικὸν ἐνὸς καλοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀφῆναι ἀμφιβολίας εἰς τὸν μαθητὴν καὶ δὲν βασανίζει αὐτόν, δὲν εἶναι αἰτία ἀπωλείας χρόνου, στενοχωριῶν καὶ δὲν καθιστᾷ τὸ ὥραϊον μάθημα τῆς Φυσικῆς ἀντιπαθέες, ἀλλὰ, τοῦναντίον, προκαλεῖ εὐχαρίστησιν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτό. Καὶ ἐν τούτοις τῷ 1910 εἰς μίαν κριτικὴν ἐπιτροπὴν ἐν τῶν μελῶν αὐτῆς προέτεινε τὴν ἀπόρριψιν βιβλίου Φυσικῆς τῶν τότε Ἑλληνικῶν Σχολείων ὡς λίαν εὐλήπτου! Ἡ αὐτενέργεια καὶ ἡ ἄσκησις τοῦ μαθητοῦ γίνονται διὰ τῶν ἐρωτημάτων καὶ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν ὅτι ὁ μαθητὴς κατενόησεν ἤδη τὴν σχετικὴν ὕλην.

Τὰ ἀριθμητικὰ προβλήματα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν, ἰδίως δὲ τὰ βασιζόμενα ἐπὶ τῶν τιμῶν, αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ἐκ τῶν γενομένων πειραμάτων. Διὰ τοιούτων προβλημάτων ὁ μαθητὴς θὰ μάθῃ τὴν χρῆσιν τῶν μονάδων καὶ θὰ συνηθίσῃ νὰ ἐκτιμᾷ κατὰ προσέγγισιν τὴν τιμὴν διαφορῶν συνηθῶν μεγεθῶν. Τὸ βιβλίον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν δι' ἄρκετῶν λελυμένων προβλημάτων ὡς καὶ ἀσκήσεων. Εἰς τὰ ξένα βιβλία ὑπάρχουν καὶ κατάλληλα ἐρωτήματα, π.χ. «ὁ σίφων δύναται νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὸ κενόν», ὁ δὲ μαθητὴς ἐκθέτει τὰς σκέψεις του ἐπὶ τῆς αἰτίας, ἐνεκα τῆς ὁποίας δὲν λειτουργεῖ εἰς τὸ κενὸν (πρόκειται περὶ τοῦ κοινοῦ σίφωνος, τοῦ λειτουργοῦντος διὰ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως).

Ἐξαιρετικὴν ὅμως σημασίαν δίδομεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς Φυσικῆς πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεγάλη χρῆσις εἰκόνων, αἱ ὁποῖαι νὰ ἀνταποκρίνονται παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας μας ἐπιβαλλόμενας ἀνάγκας. Ὁ συγγραφεὺς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ πατρις μας περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν μεσογείων τμημάτων της, καὶ πληθώραν νήσων. Μαθητὴς τῶν νήσων τούτων οὔτε σιδηροδρομικὴν ἀμαξοστοιχίαν εἶδεν, οὔτε πολλὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὡς χιόνας, κ.τ.τ. Τοῦναντίον, μαθητὴς μεσογείων τμημάτων ἀγνοεῖ τὰ ζητήματα τῶν θαλασσῶν, τί ἐστὶ ἰστιοφόρον καὶ ἐν γένει πλοῖον ἢ σίφων θαλάσσης κ.τ.τ. Εἰκόνες καὶ μάλιστα φωτογραφίαι σχετικαὶ πρὸς ταῦτα εἶναι ἀπαραίτητοι. Σημειωτέον ὅτι ἡ φύσις τῆς Ἑλλάδος παρέχει πολλὰ καὶ ποικίλα φυσικὰ φαινόμενα, ἐκ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ λαμβάνωμεν παραδείγματα πρὸς ἐξήγησιν. Ἄλλοτε διὰ τὸ φαινόμενον π.χ. τοῦ ἀντικατοπτρισμοῦ τὰ βιβλία ἀνέφερον τὰ συμβαίνοντα εἰς τὰς ἀμμώδεις πεδιάδας τῆς Αἰγύπτου, ἐνῶ αὐτὸ εἶναι σύνηθες εἰς τὰς ἀκτὰς μας.

Ὑπὸ τοιούτον πνεῦμα εἰχομεν δημοσιεύσει τῷ 1910 ἐγκριθεῖσαν Φυσικὴν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν τῆς χρήσεως μόνον γραμμικῶν εἰκόνων. Καὶ αὐτὰ τὰ βιβλία μας τῶν ἀνωτάτων σχολῶν οὐδέποτε παρελείψαμεν νὰ πλουτίσωμεν καὶ δι' εἰκόνων μὴ γραμμικῶν καὶ μάλιστα διὰ φωτογραφιῶν πολλῶν φαινομένων κλπ.

Ἐὰν ἀνατρέξῃ τις εἰς τὰ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν λίαν διαδεδομένα διεθνῶς διδακτικά βιβλία Φυσικῆς, π.χ. τὰ ἀγγλοσαξωνικά, θὰ παρατηρήσῃ εἰς αὐτὰ μόνον γραμμικὰς εἰκόνας. Ἐν τούτοις ἡ πείρα καὶ ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος τούτου ἀπέδειξε τὴν ἀνάγκην καὶ πολλῶν εἰκόνων μὴ γραμμικῶν, διὸ αἱ νέαι ἐκδόσεις τῶν αὐτῶν βιβλίων ἤρχισαν νὰ ἔχουν τώρα καὶ πληθώραν εἰκόνων μὴ γραμμικῶν ἀκόμη δὲ καὶ φωτογραφιῶν. Κατὰ τοῦτο προηγήθημεν τῶν ξένων κατὰ ὁλοκληροὺς δεκαετηρίδας.

Πάντες ὅμως γνωρίζουν ποῖαν θεμελιώδη σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ἐπιμελεμένη ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου διὰ τῆς ποιότητος τοῦ χαρτοῦ καὶ τῆς μελάνης, τῆς καλῆς ἐκτυπώσεως κλπ. Ὁ μαθητὴς ἔλκεται πρὸς τὰ μετ' εἰκόνων ὥραϊα βιβλία καὶ ἡ Φυσικὴ δίδει τὴν πλέον πρόσφορον ὕλην πρὸς παρασκευὴν τοιούτου βιβλίου. Τὰ διδακτικά μας βιβλία πρὸ τινῶν ἐτῶν ἦσαν εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἐσχάτως ὅμως ἐβελτιώθησαν σημαντικῶς, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅσον θὰ ἤϋχετό τις. Τὸ Κράτος θὰ ἠδύνατο νὰ θυσιάσῃ ἐν μέρος τῶν ἐκ τῶν βιβλίων κερδῶν του πρὸς μεγαλυτέραν βελτίωσιν τῆς ἐμφανίσεώς των, ἡ ὁποία πολὺ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγάπης τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸ βιβλίον.

Τέλος, μία νέα καινοτομία, ἡ ὁποία παρατηρεῖται τώρα εἰς τινὰ ξένα βιβλία ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων, εἶναι ἡ λεπτομερεστέρα περιγραφή τῶν ὁργάνων, μηχανῶν κλπ. Μέχρι τοῦδε, τοῦναντίον, τὰ ὄργανα, αἱ μηχαναὶ κλπ. περιεγρά-

φοντο διὰ τῶν κυριωτέρων μερῶν των καὶ ἄνευ λεπτομερειῶν. Νομίζομεν ὅτι ἡ μετάβασις ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης εἰς τὴν νέαν, ἡ ὁποία ἐξωθήθη εἰς τὰ ἄκρα, εἶναι ὑπερβολή, ἡ ὁποία δικαιολογεῖται διὰ τὰς χώρας ἐκεῖνας, ὡς ἡ Ἀμερική, εἰς τὰς ὁποίας τὰ μηχανικὰ ζητήματα εἶναι λίαν προηγμένα.

* *

Αὐτὰ εἶχομεν ἀναπτύξει εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, τὸ ἰδρυθὲν κατὰ Μάϊον τοῦ 1914. Κατὰ νόμον ἔπρεπε τὸ Συμβούλιον ἐκεῖνο νὰ παρασκευάσῃ καὶ δημοσιεύσῃ ὁδηγίαν διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος διὰ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῆς Μέσης καὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, οὕτως ὥστε θὰ ἐγνώριζε τὸ προσωπικὸν τοῦτο τί θὰ ἐξήτει ὁ οἰκεῖος ἐπιθεωρητὴς καὶ θὰ ἠκολούθει τὰς ὁδηγίας. Τοιαύτας ὁδηγίας μετ' ἀναλυτικῆς προγράμματος εἶχομεν τότε συντάξει διὰ τὰ μαθήματα τῆς εἰδικότητός μας, ἀλλὰ δὲν παρεδώσαμεν πρὸς δημοσίευσιν, ἂν καὶ ἐζητήθησαν ἐπιμόνως ἀπὸ τὸ συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχομεν καταθέσει αὐτά, ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ 1917 Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας, καθόσον δὲν εἶχον παρασκευασθῇ καὶ αἱ ὁδηγίαι ἐπὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων ὑπὸ τῶν λοιπῶν εκπαιδευτικῶν συμβούλων. Αἱ τελευταῖαι αὗται δυστυχῶς οὐδέποτε ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν καὶ διαπρεπῶν τούτων συναδέλφων, οἱ ὁποῖοι προϋτίμησαν τὴν ἑκδοσὶν σχετικῶν συγγραμμάτων. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὸ ἐπιθεωρούμενον τότε προσωπικὸν ὑφίστατο ἐκθέσεις, διὰ τὰς ὁποίας δικαίως ἠδύνατο νὰ διαμαρτυρηθῇ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τόσον εἰς τὴν Σχολὴν μας, ὅσον καὶ εἰς τὴν Σύγκλητον ἐτονίσσαμεν τὴν σπουδαιότητα τῶν παιδαγωγικῶν ζητημάτων. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς Σχολῆς μας εἶναι ἡ παρασκευὴ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καί, ἐπομένως, ἡ μόρφωσις τούτου, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν μεθόδων διδασκαλίας καὶ τῶν σχετικῶν μέσων, εἶναι ἀναγκαῖα. Καὶ εἰσῆχθη μὲν ἐπὶ τινα ἔτη ἡ τοιαύτη συμπληρωματικὴ σπουδὴ, ἀλλὰ δυστυχῶς διεκόπη ἐσχάτως.

Ἐν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τοιαύτης καταστάσεως εἶναι καὶ τὸ ὅτι κάθε ἐπιστήμων οἷασδήποτε Σχολῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει οἰανδήποτε εἰδικότητα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σχετικὴν πρὸς τὰ Φυσικομαθηματικά ἢ τὰ Φιλοσοφικά, θεωρεῖ ὅτι δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς ἐξερχομένους ἐκ τῶν διδασκαλικῶν Σχολῶν εἰς διάφορα ζητήματα, ὡς ἐξετάσεων κλπ. Τὸ περίεργον τοῦτο θέμα ἀπησχόλησε πρὸ μηνῶν σοβαρῶς εἰς πολλὰς συνεδρίας τὰς τε Σχολὰς καὶ τὴν Σύγκλητον καὶ τέλος τὸ Ὑπουργεῖον! Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις.

* *

Τὸ Κράτος πολλάκις ἠμέλησε καὶ κυρίως δὲν ἠδυνήθη, ἔνεκα οἰκονομικῶν λόγων, νὰ λάβῃ τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα διὰ τὴν Ἐκπαίδευσιν. Ἀλλὰ πόσα ἠδύνατο νὰ γίνουν ὑπὸ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἄνευ ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους! Ἐὰν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν δὲν ἀπεγοητεύετο ἢ δὲν ἀνέμενε τὰ πάντα ἀπὸ τὸ Κράτος, τὸ σύνολον τῆς Ἐκπαιδεύσεως, χάρις εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, θὰ παρουσίαζεν ἀποτελέσματα ἄξια παντὸς ἐπαίνου. Ἀποδείξεις τούτου εἶναι τὸ μέγα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀφήνουν ὀπισθὲν των ὠρισμένοι διαπρεπεῖς συνάδελφοι, τόσον γνωστοί, ὥστε θεωρῶ περιττὸν νὰ ἀναφέρω τὰ ὀνόματά των.

ΚΩΝ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ὑπὸ τοῦ Ραλλείου Παιδ. Ἀκαδ. Πειραιῶς

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἡ μορφή τῆς ἀγωγῆς εἶναι μόνιμος καὶ ἀποτελεσματικὴ, ἐφ' ὅσον παρουσιάζεται συστηματικὴ καὶ ἐνεργεῖ κατὰ λόγον. Ἀρχαί τῆς ἀγωγῆς, αἵτινες δὲν στηρίζονται εἰς τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν καὶ αἵτινες ὡς ἐκ τούτου δὲν δικαιολογοῦνται, εἶναι φυσικὸν ὄχι μόνον νὰ διαστρεβλώνουν τὴν ψυχὴν τοῦ τροφίμου, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ἔνεκα τῆς ἀστοχίας καὶ ἀποτυχίας αὐτῶν νὰ προκαλοῦν δυσπιστίαν πρὸς αὐτὸ τὸ κύρος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἀγωγῆς.

Ἀποβλέπει δὲ ἡ κατὰ λόγον καὶ σύστημα ἐνέργεια τῆς ἀγωγῆς εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς μορφῆς αὐτῆς ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὸ πνευματικὸν περιβάλλον τοῦ τροφίμου, ἀφοῦ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἡ παράδοσις καὶ αἱ τάσεις τῆς ἐποχῆς, αἵτινα εἰς ἓνα περιβάλλον πλαισιώνονται, γοητεύουν καὶ συναρπάζουν τὴν ψυχὴν τοῦ τροφίμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἰδιοτυπίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἡλικία τούτου χαρακτηρίζει, ἀφοῦ αὕτη διαφοροποιουμένη ἐκάστοτε ποικίλας ἀπαιτήσεις προβάλλει. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μὲν ποιὸν τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος, ὅπερ ἀποτελεῖ ὑπόθεσιν τῆς εἰδικῆς δι' ἕκαστον λαὸν φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, κοινωνιολογίας κλπ., παραλλάσσει κατὰ λαοὺς καὶ ἐποχάς, ἡ δὲ ἰδιοτυπία τῆς ψυχῆς παρ' ὅλας τὰς μεταβολὰς τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἡλικίας καθολικωτέραν πορείαν, διὰ τοῦτο ἐν τῷ παρόντι ἀρθρῷ ἔχομεν πρόθεσιν νὰ καθορίσωμεν τὴν μορφήν τῆς ἀγωγῆς, ἥτις θεωρεῖται κατάλληλος δι' ἕκαστον σταθμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ παρουσιάζει κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ἐν πρώτοις ποία εἶναι ἡ μορφή τῆς ἀγωγῆς διὰ τὸν τροφίμον εὐθύς ἅμα τῇ ἐμφανίσει του εἰς τὴν ζωὴν;

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ νήπιον εὐρίσκεται εἰς τὸ χάος τῆς ἀσυνειδησίας καὶ ἀγνοσίας, ὅτι τὰ διαφέροντα αὐτοῦ διέπει ἡ νάρκη καὶ ὅτι πόθοι ἐξελικτικοὶ δὲν κινοῦν τὴν ψυχὴν του. Καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀγωγή κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο θέτει τὰς ἰσχυροτέρας βάσεις διὰ τὴν θεμελίωσιν γονίμου καὶ ἡρέμου μορφῆς διαβίωσης ἥτις θὰ διέπῃ ὁλόκληρον τὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου. Ἡ διὰ τοῦ τακτικοῦ θηλασμοῦ καὶ κανονικῆς ἐπιβλέψεως τοῦ νεογνοῦ καθυπόταξις πρῶτον τοῦ χάους τῶν ψυχικῶν παρορμήσεων αὐτοῦ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς πειθαρχημένης βιολογικῆς ἐκδηλώσεως ἔχει ὡς ἄμεσον ἀντίκτυπον διὰ τὴν ἐμφάνισιν κανονικότητος ὄχι μόνον εἰς τὴν ὁργανικὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μετ' ὀλίγον ἀναφαινομένην διάρθρωσιν τοῦ συνειδητοῦ ψυχικοῦ βίου. Αἱ καλαὶ ἔξεις καὶ οἱ λεπτοὶ τρόποι ἀποτελοῦν ἄμεσον διὰ βίου συνέπειαν τοῦ κανονικοῦ ρυθμοῦ τῆς νηπιακῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκτινοβολία δευτέρου τοῦ πλούτου τῆς ψυχῆς τῆς μητρὸς ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ νηπίου διὰ μέσον τοῦ ἰσχυροῦ δεσμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔχει τοῦτο πρὸς τὴν μητέρα του, δεσμοῦ μάλιστα τόσον ἰσχυροῦ, ὥστε μόνον μὲ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ συναισθάνεται τὸ νήπιον τὴν ὑπόστασίν του, αἷτή ἡ ἀκτινοβολία, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν θέρμην τῆς ἀγάπης, διαπλάττει ἰσχυρότερον τὸν τροφίμον κατὰ τὰς παραδόσεις καὶ δοξασίας, ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ἡ μητέρα. Ἄν ὅθεν ὁ τροφίμος γίνεται κάποτε γνήσιον τέκνον τοῦ λαοῦ καὶ ἂν ἠλεκτρίζεται ἀπὸ τὸ πιστεῦν ἐκεῖνου, εἰς τοῦτο ἐργάζεται τὸ πρῶτον ἡ μητέρα, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν πρῶτην γέφυραν συνοχῆς παρελθόντος καὶ μέλλοντος διὰ τὴν τόνωσιν τῆς πνευματικῆς ἱκμάδος ἐνὸς λαοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καταδεικνύεται πόσον ἐγκληματοῦν πρὸς τὸ νήπιον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ σύνολον αἱ μητέρες ἐκεῖναι, αἵτινες περὶ ἄλλα τυρβάζουσιν ἀναθέτουσι τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ τῶν ἔργου εἰς τροφούς καὶ μάλιστα ξένης ἐθνικότητος. Ἐπειδὴ ἡ παιδαγωγικὴ προσπάθεια ἐκεῖνων κινεῖται οὐχὶ ἀπὸ τὸ μητρικὸν φίλτρον, ἀλλ' ἀπὸ οἱ-

κονομικά ἐλατήρια, ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς ἐξελέξεως τοῦ νηπίου ἰδιοτελῶς ἢ ἐπιτο-
λαίως. Τοιοῦτοτρόπως στερεῖται τὸ τέκνον ἀπὸ τὴν θέρμην τῆς ἀγάπης, τῆς
ὁποίας τοῦτο ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἀνισχύρου ζωῆς
του καὶ ἥτις γίνεται αἰτία ὥστε νὰ ὀπλίζεται ἡ ψυχὴ του δι' ὀλόκληρον τὴν ζωὴν
του μὲ τὴν μεγαλότεραν αἰσιοδοξίαν.

Πολὺ περισσότερον ὅμως ἢ συμπεριφορὰ τῶν μητέρων αὐτῶν γίνεται αἰτία
νὰ τροφοδοτῆται ψυχικὰ τὸ νήπιον, λόγῳ τῆς ἀποξενώσεώς του ἀπὸ τὴν φυσι-
κὴν τροφὴν του, ἀπὸ πρόσωπα, ἅτινα εἶναι ξένα πρὸς τὸ οἰκογενειακόν του περι-
βάλλον. Τὰ σπέρματα, ἅτινα ἀπὸ τὰ πρόσωπα ταῦτα ριζώνουν εἰς τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ, πολλάκις διχάζουν τὸ φυλετικὸν ἐγὼ του καὶ διαστρέφουν τὸν χαρακτήρα
τῆς ψυχῆς του. Ἄν μάλιστα συνοδεύεται ἡ παιδαγωγικὴ προσπάθεια τῆς τροφῆς
καὶ ἀπὸ προσθέτους σκοποὺς οἰκειώσεως τῆς ψυχῆς τοῦ νηπίου μὲ τὸ ξενόγλωσσ-
σον αὐτῆς πνεῦμα, τότε ἡ διατροφή τῆς ψυχῆς εἶναι ριζικώτερα καὶ ἡ στέρεσις
τῆς ζωῆς τοῦ τροφίμου ἀπὸ γνήσια ἰδανικὰ περισσότερον πιθανή. Διότι προτοῦ
ἀκόμη διπλασιασθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ τροφίμου κατὰ τὸν ψυχικὸν κόσμον τῆς μητρὸς
καὶ διὰ μέσου ταύτης κατὰ τὸ ἦθος τοῦ λαοῦ εἰσρέουν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
προϊόντα ἀκαταλλήλων προσπαθειῶν, ἅτινα ἐπειδὴ μάλιστα δὲν ἀνταποκρίνονται
πρὸς τὰ παρόντα διαφέροντα τοῦ νηπίου θολώνουν καὶ ἀπαμβλύνουν τὰς τάσεις
τῆς ἡλικίας τούτου. Τοιαῦται προσπάθειαι πρὸς ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης ἀναμ-
φισβητήτως ἀποτελοῦν ὑπόθεσιν μόνον τῆς δευτέρας παιδικῆς ἡλικίας, ὅποτε,
ἐπειδὴ ἔχει ὀριμᾶσαι ἡ ὕψις τῶν κλίσεων τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου, καταδεικνύον-
ται ἀπὸ τὰ διαφαινόμενα διαφέροντα αἱ ἀνάγκαι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἡ νηπιακὴ
ὅμως ἡλικία ἔχει ἀνάγκην ἀκόμη καταλλήλου πλαισίου διὰ τὴν ὀρίμασιν αὐτῆς.
Καὶ τὸ πλαίσιον τοῦτο παρέχει ἡ μητέρα τόσο μὲ τὴν θέρμην τοῦ μητρικοῦ
δεσμοῦ της, ὅσον καὶ μὲ τὸν γαλήνιον καὶ φωτεινὸν κόσμον τῆς ψυχῆς της.

Τὰ χαρακτηριστικὰ ὅθεν γνωρίζεται τῆς ἀγωγῆς, ἥτις προβάλλει διὰ
τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, ἀποτελοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐμπέδωσις τοῦ ρυθμοῦ τῆς
τάξεως καὶ κανονικότητος εἰς τὰς ὁργανικὰς ἀνάγκας τοῦ νηπίου, ἀφ' ἑτέρου
δὲ ἡ ἀνάληψις ὑπὸ τῆς μητρὸς μὲ τὴν θέρμην τῆς ἀγάπης καὶ μὲ τὸν πλοῦ-
τον τῆς ψυχῆς της τῆς προσπαθείας διὰ τὴν διάπλασιν ἀπὸ ἀπόψεως τά-
σεων καὶ κατευθύνσεων ἐνότητος εἰς τὴν ψυχὴν τούτου.

Ἐπακολουθεῖ ὅμως ἀπὸ τοῦ 3ου ἔτους ἡ **πρώτη παιδικὴ ἡλικία**, κατὰ
τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ὁποίας, ἥτοι μέχρι τοῦ 5ου περιῖπου ἔτους, ὁ ἄνθρωπος
ὁδηγεῖται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχοπνευματικῶν ἱκανοτήτων του ἀπὸ τὸν κό-
σμον τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἐμψυχώνει. Κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ἐνιστικῆς
φαντασίας του, ἥτις δὲν διακρίνει πραγματικὸν κόσμον διάφορον τοῦ φανταστι-
κοῦ, προσβλέπει τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα μὲ μαγικὸν περιεχόμενον καὶ οὕτω συνο-
μιλεῖ καὶ παίζει μετ' αὐτῶν, λαμβάνει ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ἰδίου καὶ ἐπηρεάζεται
εἰς τὴν ἐνέργειάν του. Διευκολύνεται δὲ εἰς τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μαγικὸς κόσμος
τῶν ἀντικειμένων πρόσδιορίζεται ἀπὸ γνωρίσματα τῆς ὑποκειμενικότητός του.
Ἡ ἀγωγή ὀφείλει ὅθεν κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἡλικίας αὐτῆς νὰ παράσχη
πρῶτον κατάλληλα μέσα διὰ τὴν τοιαύτην **ψυχοπνευματικὴν ἐξέλιξιν** τοῦ παι-
δός. Ἡ προσπάθειά της στρέφεται κυρίως εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν **παιγνιδίων** καὶ
ἀντικειμένων, ἅτινα, ὑπὸ τούτου ἐμψυχούμενα, ἀποτελοῦν κίνητρα **αὐτοαγωγῆς**
διὰ τὸν τροφίμον.

Παραλλήλως ὅμως κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατ' ἐξοχὴν
ἐτοιθελικός. Ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς του μὲ τὸ μαγικὸν περιεχόμενον
τῶν ἀντικειμένων ἐπὶ ἡλθεν αὐτῶν ἐντύπωση ἐνεργητικότητος του, ἥτις ἔχει
ὡς συνέπειαν τὴν ἀνάπτυξιν ἰσχυροῦ **βουλητικοῦ ἐγῶ**, ἥτοι ἐνὸς ἐγῶ παρουσιάζ-
οντος ψυχὴν κυριαρχουμένην ἀπὸ φιλαυτίαν, πείσματα, ζηλοτυπίαν καὶ κλίσιν
πρὸς τὸ ψεῦδος. Ἡ συνειδήσις του ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι εἰσέτι ὥριμος διὰ νὰ πα-
ρουσιάζῃ τὴν συναίσθησιν τῆς ἀταξίας τῶν τάσεων αὐτῶν καὶ διὰ νὰ ἐπιδιώκῃ
τὴν καταστολὴν καὶ ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν. Ἡ ἀγωγή ἐν τούτοις διὰ νὰ ἐκπλη-
ρώσῃ τὸ ἔργον της ἐπὶ τῶν τάσεων αὐτῶν στηρίζεται εἰς ἄλλα εὐνοϊκώτερα ἐφό-

δια τῆς ψυχῆς τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀνα-
γνώρισις τοῦ **κύρους τῆς θρησκείας**, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τάσις τοῦ παιδὸς **πρὸς μί-
μησιν**. Μὲ φόβον, ἀλλὰ καὶ μὲ εὐπείθειαν ὑποτάσσει ὁ παῖς τὸ ἐγὼ του εἰς τὰς
ἐπιταγὰς τῆς θρησκείας, ἐνῶ ἐξ ἄλλου αἱ πράξεις τῶν ὀρίμων παραδειγματίζουν
αὐτόν. Ἡ ἀγωγή ὅθεν χρησιμοποιοῦσα τὰς ἐπικαίρους ἐπιταγὰς τῆς θρησκείας,
ἀλλὰ καὶ τὰ κατάλληλα παραδείγματα **ἐξουδετερώνει** ἐπίσης τὰς **ἐγωιστικὰς τά-
σεις τοῦ παιδός** καὶ συγκρατεῖ τοῦτον ἀπὸ τὴν διὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ ἐτοιθε-
λισμοῦ διαστρέβλωσιν τῆς ψυχῆς του. Τὰ παραδείγματα ἰδίᾳ τῶν ὀρίμων δύναν-
ται νὰ καλύψουν ὀλόκληρον τὸ πλαίσιον τῆς ζωῆς του. Διότι διὰ τούτων κινεῖται
ὁ παῖς πρὸς εὐσέβειαν καὶ ἀλήθειαν, καλὴν συμπεριφορὰν καὶ φιλαλληλίαν, φι-
λομάθειαν καὶ πειθαρχίαν, ἐργασίαν καὶ οἰκονομίαν, δικαιοσύνην καὶ εὐγνωμο-
σύνην καὶ γενικῶς πρὸς ὅλας τὰς ἀξιολογικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, ἡ ἐμπέδωσις
τῶν ὁποίων κινεῖ τὸν ἔπαινον τοῦ περιβάλλοντός του. Τοιοῦτοτρόπως **παρέχει**
εἰς τὸν τροφίμον τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἡ **ἀγωγή**, παρ' ὅλην
τὴν ἀτέλειαν τῆς συνειδήσεώς του, **γόνιμα** στοιχεῖα διὰ τὴν **ἀνάπτυξιν τῆς κοι-
νωνικότητός του**.

Τοῦτο καταδεικνύεται κυρίως ἀπὸ τὴν μορφήν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ὁ
παῖς ἀποκτᾷ κατὰ τὸ **δεύτερον στάδιον** τῆς **πρώτης παιδικῆς ἡλικίας**, ἥτοι
ἀπὸ τοῦ 5ου μέχρι τοῦ 7ου περιῖπου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ἡ ἀπάμβλυνσις τῶν
κατὰ τὸ προηγούμενον στάδιον ἐγωκεντρικῶν τάσεων τῆς ψυχῆς δημιουργεῖ τώρα
εἰς τὸν παῖδα τὴν **ἐπιθυμίαν νὰ τυγχάνῃ ἐκτιμῆσεως** ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντός
του. Εἶναι δὲ ἡ τάσις αὕτη ἡ πρώτη συνειδητὴ παρόρμησις πρὸς ἀπόκτησιν κοι-
νωνικότητος. Ὁφείλεται τοῦτο ἀσφαλῶς εἰς τὴν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῆς ψυχῆς
του μετὰ τοῦ μαγικοῦ περιεχομένου τῶν ἀντικειμένων ἀφύπνισιν τῆς ἐνεργητι-
κότητός του καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ἐγωκεντρικῶν τῶν τάσεων
ἐπερχομένην ἀνάπτυξιν τοῦ πόθου του, ὅπως ἀποκτήσῃ ὀντότητα. Ἡ ὑπακοή του
εἰς τὴν βούλησιν τῶν γονέων του, ἡ ἐπιθυμία νὰ βοηθήσῃ τὴν μητέρα του εἰς
τὰ ἔργα τοῦ οἴκου της, ἡ εὐγενὴς ἀμύλλα, τὴν ὁποίαν εἰς τὰ παιγνίδια ἀναλαμ-
βάνει, καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἐν τῇ ἀναστροφῇ του μετὰ τῶν συνο-
μηλικῶν του ἐκδηλώνει, καταδεικνύουν ὅτι εἰσέρχεται ὁ παῖς εἰς πλαισίον ζωῆς,
διὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀγωγή ἀναλαμβάνει ἰδιαίτους σπουδαιότητα καὶ σημασίαν.
Διότι διὰ πρώτην φορὰν παρουσιάζεται εἰς αὐτὴν ἡ εὐκαιρία ἵνα ἐμπέδωσῃ **ἐνσυ-
νειδήτως** τὰς ἑξῆς καὶ ἵνα **σφυρηλατήσῃ πειθαρχημένην βούλησιν**. Ἄν εἰς
τοῦτο ἀδιαφορήσῃ ἡ ἀγωγή, τότε κίνδυνος ὑπάρχει νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν ψυ-
χὴν τοῦ παιδὸς αἱ ἐπιδράσεις τῶν δρόμων καὶ αἱ ἀπατηλαὶ παρορμήσεις ἀνευθύ-
νων ἢ ὑπόπτων παραγόντων. Ἄν ὅμως συνειδητοποιήσῃ αὕτη εἰς τὸν τροφίμον
τὰς ἐνεργείας, αἵτινες εἶναι ἄξιοι ἐκτιμῆσεως, καὶ ἂν διὰ καταλλήλου ἐκ-συνουη-
λικῶν περιβάλλοντος κατευθύνῃ τὴν ἀξιολογικὴν τάσιν τοῦ παιδὸς πρὸς ὀρθὴν
κατεύθυνσιν, τότε προσφέρει ἡ ἀγωγή τὰς σταθερωτέρας ἀρχὰς ἀγαθῆς ἐξελέ-
ξεως τοῦ αὐτοῦ. Ἡ δημιουργία ὅθεν **ἀγαθῶν ἑξῶν καὶ πειθαρχημένων τά-
σεων** εἶναι τὸ κυριώτερον μέλημα τῆς ἀγωγῆς κατὰ τὸ **δεύτερον στάδιον** τῆς
πρώτης παιδικῆς ἡλικίας.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ σταδίου τούτου ὑπὸ τὸ κράτος εὐγενῶν τάσεων, αἵτινες
κυριαρχοῦν, ὡς ἀνωτέρω, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός, ποθεῖ οὗτος διὰ τῆς εἰς τὸ
σχολεῖον εἰσόδου του τὴν ἀπόκτησιν ἀνωτέρας ὑποστάσεως. Ἡ περίοδος αὕτη
ἀναφαίνεται εἰς τὴν **δευτέραν παιδικὴν ἡλικίαν**. Ἀσφαλῶς ἡ εἰσόδος εἰς τὸ
σχολεῖον εἶναι πολλάκις ὄχι μόνον δυσάρεστος, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ σπανίως ἀλγεινὴ.
Ὁφείλεται τοῦτο εἰς τὸν ψυχικὸν πόνον, τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται ὁ παῖς ἔνεκα
τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἀπὸ τὸ πλαίσιον τῆς προσχολικῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἡ
ἀμεριμνησία χαρακτηρίζει. Ὁφείλεται ὅμως ἀκόμη καὶ εἰς τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν
ἀποκτᾷ ὁ παῖς ἀπὸ σκληρὸν διδάσκαλον ἢ καὶ ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν
οἱ γονεῖς δημιουργοῦν εἰς αὐτόν, ὅταν χρησιμοποιοῦν τὸν διδάσκαλον ὡς φόβη-
τρον. Ἐξυπνότητον ὅτι ἡ ἀγωγή μετ' ἰδιαίτουσας προσπάθειας πρέπει νὰ ἐξυψώσῃ
εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ παιδὸς τὴν μορφήν τοῦ σχολείου, διότι μόνον τότε θὰ

είναι και η ενέργειά της αποτελεσματική. Όσον μεγαλύτερα είναι η εκτίμησις την οποίαν γεννᾷ πρὸς τὸ σχολεῖον, τόσον ισχυρότερα είναι και η γοητεία αὐτοῦ, ἐνῶ ὅσον τοῦτο περισσότερον χάνει τὴν ἀξίαν του, τόσον μεγαλύτεραν ἀπέχθειαν προκαλεῖ. Μείωσις δὲ τοῦ γοήτρου τοῦ σχολείου συνεπάγεται ἐκμηδένισιν τοῦ σοβαρωτέρου παράγοντος τῆς μορφώσεως.

Τὴν *δευτέραν παιδικὴν ἡλικίαν* διανύει ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον φοιτήσεώς του. Εἶναι ἡ ἡλικία, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ὁ δρόμος, αἱ προθήκαι τῶν καταστημάτων, τὰ πάντα κινοῦν τὴν περιέργειάν του καὶ ἡ οἰκείωσις τῆς ψυχῆς του μὲ τὰ πράγματα ἀποτελεῖ τὴν σοβαρωτέραν ἱκανοποίησιν του. Καὶ δὲν εἶναι ἡ γνωριμία αὐτῇ ἐπιπολαία οὔτε μερικὴ, ἀλλὰ γενικὴ καὶ σοβαρά, διότι ἡ τάσις του πρὸς μάθησιν ἐξικνεῖται μέχρι τῶν βαθυτέρων αἰτίων τῆς λειτουργίας ὀργάνων ἢ μηχανημάτων. Τοιουτοτρόπως ἀναφαίνεται τὸ στάδιον τοῦ *αὐτοφωτισμοῦ*, ὅστις παρουσιάζων τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κλειστῆς δυνάμεως τοῦ *λόγου* ἀποκαθαίρει τὴν συνειδήσιν του ἀπὸ πλάνας καὶ γίνεται αἰτία νὰ ἀποκτῶνται γνώσεις ἀξιόλογοι καὶ ἐμπνηθρητικαὶ διὰ τὴν ζωὴν του.

Ἡ ἀγωγή συνεπῶς ὀφείλει ἀφειδῶς νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ διαφέροντα ταῦτα τοῦ παιδὸς καὶ ἐπιτυγχάνει τοῦτο τόσον διὰ τοῦ σχολείου, ἐνθα παρέχονται αἱ σχολικαὶ γνώσεις, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἐξωσχολικῆς ζωῆς του. Ὁ τρόπος ὅμως τῆς ἐνεργείας τῆς καὶ ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ, πρέπει νὰ στηρίζονται εἰς τὰς ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ αὐτοφωτισμοῦ ἀπορρεούσας ἀρχάς. Μεγαλύτερα δηλονότι σπουδαιότης ἀποδίδεται εἰς τὴν *αὐτενέργειαν*, τοῦτέστιν εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν γνώσεων, διότι μόνον διὰ ταύτης ὁδηγεῖται ὁ παῖς εἰς δημιουργικὴν γνῶσιν.

Ἀλλὰ καὶ τὴν διάπλασιν τοῦ *χαρακτήρος* ἔχει πάλιν ὡς ὑπόθεσιν ἡ ἀγωγή. Δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν ἡλεκτρίζει τὸν παῖδα ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐορτάς, ὅποτε μάλιστα ἐκδηλώνεται ἡ ἱκανοποίησις του διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας του ἐκ μέρους τοῦ περιβάλλοντός του, ἡ ἀγωγή καταβάλλει τὴν προσπάθειαν, ὥστε ἐν τῇ συμμετοχῇ του ταύτῃ νὰ παρονοιάσῃ ὁ παῖς *πραγματικὸν κύρος καὶ ἠθικὴν ὑπόστασιν*. Πρὸς τοῦτο διὰ παραινήσεων καὶ καταλλήλων παραδειγμάτων ὀπλίζει ἡ ἀγωγή τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς μὲ τὰς ἀρχὰς ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ, δικαιοσύνης καὶ εὐσυνειδησίας καὶ καταδεικνύει ὅτι ὁ κοινωνικὸς ἔπαινος εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀγαθὸν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν *κοινωνικὴν* ταύτην διάπλασιν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς δὲν δύναται ἀκόμη νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀναπτύξεως εὐρυτέρας *ἀξιολογικῆς* συνειδήσεως καὶ περὶ διακρίσεως τῶν πλαισίων τῶν ἀξιών, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὸ ἀξιολογικὸν πνεῦμα τῆς οἰκογενείας ἐπηρεάζει αὐτὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ ἀξιολογικὴ οἰκείωσις τῆς ψυχῆς προϋποθέτει ἀφύπνισιν τῆς αὐτοσυνειδήσεώς του, τοῦθ' ὅπερ εἶναι γεγονός τῆς ἐπομένης ἡλικίας του.

Κατὰ δὲ τὴν *ἐφηβικὴν* ἡλικίαν τὰ διαφέροντα τῆς ψυχῆς στρέφονται πρὸς τὴν *γνῶσιν* τοῦ *ἐσωτερικοῦ κόσμου* καὶ τὴν *γνωριμίαν* τῶν *ἀξιών*. Καλεῖται ἡ περίοδος αὕτη *ἀναγέννησις*, διότι ἀναγεννᾷται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς πλάσιον ζωῆς τῶν ὁρίμων. Παύουν αἱ παιδικαὶ σκέψεις, ἐξαλείφεται ἡ παιδικὴ ἀμεμνησία καὶ ἀρχίζει νὰ κατέχεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἐφήβου ἀπὸ προβλήματα, αἵτινα ἀπασχολοῦν τοὺς ὁρίμους. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν ἀξιών, τὰς ὁποίας ἀναγνωρίζει ὁ ἔφηβος, δὲν ἀποκτᾷ ἀντικειμενικότητα. Ἡ πείρα δὲν βοηθεῖ αὐτὸν διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ γενικοῦ κύρους περιεχομένου αὐτῶν. Προσφέρει ὅμως τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἡ *φαντασίας*, ἥτις μὲ στοιχεῖα τῆς ὑποκειμενικότητος τοῦ ἐφήβου συγκροτεῖ τὸν κόσμον τῶν ἀξιών. Τοιουτοτρόπως ἐπικοινωνεῖ ἡ ψυχὴ του μὲ κόσμον ἰδανικόν, ὅστις ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει συνυφανθῇ μὲ στοιχεῖα τῆς ὑποκειμενικότητός του ἐξασκεῖ γοητεῖαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς του. Συνέπεια τούτου εἶναι ἡ *τάσις πρὸς ἐξιδανίκευσιν*, τὴν ὁποίαν ὑποβοηθεῖ καὶ ἡ διὰ τῆς γνώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἐπιτυγχανομένη *ἀφύπνισις τῆς αὐτοσυνει-*

δήσεώς του. Κοινωνικὰ δέ, πολιτιστικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ διαφέροντα ἀποτελοῦν τὰ κίνητρα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἡ ἀγωγή καλεῖται ἤδη νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Στηριζομένη εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀποκαλυπτομένου ἐσωτερικοῦ φωτὸς τοῦ *λόγου* παρέχει τὴν ἱκανότητα ἀφ' ἑνὸς μὲν *ν'* *ἀποκαθάρῃ τὸ πλάσιον τῆς αὐτοσυνειδήσεώς του ἀπὸ ἐγωισμοῦ καὶ φιλαυτίας*, ἀφ' ἑτέρου δὲ *ν'* *ἀνυψώσῃ τὸν ἰδανικὸν του κόσμον* ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τοῦ φανταστικοῦ εἰς τὸ πραγματικὸν καὶ *ν'* ἀντικαταστήσῃ τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τούτου μὲ *δόκιμα* στοιχεῖα τοῦ ἀξιολογικοῦ κόσμου. Ἐκ τοῦ κόσμου δὲ τούτου ζητεῖ ἡ ἀγωγή νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐφήβου. Οὕτως ἡ ἀγωγή τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σφουρηλατεῖ μὲ κοινωνικὰς καὶ ἠθικὰς ἀρχὰς τῆς ζωῆς τῶν ὁρίμων, τὰ ἐπαγγελματικὰ διαφέροντα αὐτοῦ ἐνισχύει, τὸ αἶσθημα τοῦ ὁραίου ἐξευγενίζει, τὴν δύναμιν καὶ τὸ κύρος τῆς θρησκείας ἐξυψώνει καὶ τοὺς βαθυτέρους στοχασμοὺς αὐτοῦ πρὸς μεταφυσικὰ *προβλήματα* ἐπὶ τῆς καθαρότητος τοῦ λόγου καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ θεοῦ ζητεῖ νὰ στηρίξῃ. Παρὰλλήλως ζητεῖ ἡ ἀγωγή ἐναρμονιζομένη πρὸς τὴν τάσιν τοῦ ἐφήβου πρὸς ἐξιδανίκευσιν νὰ *ἀπαμβλύνῃ τὸ πάθος τῆς ὕλης*. Συγκρατοῦσα αὐτὸν διὰ τῆς ἠθικοθρησκευτικῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ πᾶσαν βίωσιν προώρου ἡδονῆς ἀπελευθερώνει τὴν ψυχὴν του ἀπὸ ἐκφύλους κλίσεις καὶ διασώζει τὴν ἀτομικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀξιοπρέπειαν ἀπὸ καταστρεπτικὰ ὀλισθήματα. Ἡ προφύλαξις τοῦ ἐφήβου ἀπὸ ἄσεμνα θεάματα, ἡ τροφοδότησις τῆς ψυχῆς του μὲ ἀγνὰ παραδείγματα καὶ ἡ βίωσις του εἰς τὸ πλάσιον ἠθικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος παρέχοντος ἱκανῶς τὰ στοιχεῖα τῆς μορφώσεως ἀποτελοῦν κατάλληλα μέσα τῆς ἀγωγῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς.

Τοιουτοτρόπως ἡ ἀγωγή μὲ τὴν *ἀφύπνισιν τῆς αὐτοσυνειδήσεως τοῦ ἐφήβου καὶ τὴν ἐξύψωσιν αὐτοῦ εἰς δόκιμον ἰδανικὸν κόσμον παρέχει τὴν δυνατότητα μορφωτικῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ*. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ αὐτοσυνειδητοποιηθὲν *ἐγὼ* τοῦ ἀποτελεῖ τοῦ λοιποῦ παράγοντα διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς, ἡ ἀγωγή κινοῦσα τὴν ψυχὴν τοῦ ἐφήβου πρὸς ἰδανικὸν κόσμον παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν *ὥραιότεραν εἰκόνα περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου*.

Ἀπὸ τοῦ 20οῦ περίπου ἔτους εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν *νεανικὴν ἡλικίαν*. Ἡδη, ἀπὸ τοῦ προηγουμένου σταδίου, ἀφοῦ πρῶτον ἐσχηματικῶς βάσει τῶν ὑποκειμενικῶν γνωρισμάτων τῆς ψυχῆς τοῦ ἰδανικῆν περὶ τοῦ κόσμου εἰκόνα, ἐξήτησε κατόπιν νὰ ὀπλίσῃ τὴν εἰκόνα αὐτὴν μὲ δόκιμα ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν ψυχὴν του μὲ κατάλληλα ἀξιολογικὰ κίνητρα. Ἡ γοητεία ὅμως τῶν ἀξιών γίνεται κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τόσον ἐναργής, ὥστε ἡ *ψυχὴ τοῦ νέου νὰ γίνεται ὄργανον πραγματώσεως τῶν ἀξιών*. Εἶναι ἡ περίοδος καθ' ἣν αἱ *ιδεολογίαι* συναρπάζουν τὸν ἄνθρωπον. Δεδομένου δὲ ὅτι αἱ *ιδέαι* παρ' ὅλον τὸν ὀπλισμὸν τῶν δι' ἀντικειμενικοῦ κύρους στοιχείων δὲν ἀποκτοῦν ἀπολύτως καθαρὸν περιεχόμενον, ἀλλ' ὑπόκεινται εἰς τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν κοσμοθεωριῶν, ἡ ὑπόστασις τῶν ἰδεῶν παραλλάσσει καὶ, λόγῳ τῆς θεομῆς πίστεως τῶν νέων πρὸς αὐτάς, ἡ παραλλαγὴ αὐτῶν γίνεται αἰτία σφοδρᾶς διαμάχης καὶ ἰσχυρᾶς κοινωνικῆς ἀναταραχῆς. Ἄν δὲ ὑπολοίποι θεωρίαι καμνοφλαρισμέναι ὡς ἰδέαι παρασύρουν ὑπὸ τὸ πρόσχημα καὶ τὴν γοητεῖαν εὐδαιμονιστικῶν ἐπαγγελιῶν τοὺς νέους, τότε ἡ ἀναταραχὴ τῆς κοινωνίας εἶναι ἐπικίνδυνος. Ἡ ἀγωγή κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο σκοπὸν ἔχει κυρίως νὰ ἀποκαθάρῃ τὰς ἰδεολογίας ἀπὸ τὰ ὑποκείμενα στοιχεῖα καὶ *ν'* ἀπαλλάξῃ ὅχι μόνον τὸν νέον, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον ἀπὸ τὰς ψυχοφθόρους ἐπαγγελίας τῆς. Ἡ ὀρθὴ πανεπιστημιακὴ ἔρευνα, ἥτις κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν δεσπόζει τῶν προσωπικοτήτων, ἡ πίστις πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς καὶ πρὸ παντὸς ὁ ἱερὸς ἀγὼν καὶ *μόχθος τῆς ψυχῆς πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ κρείττονος* ἀποτελοῦν τὰ μέσα διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν πλανερῶν ἰδεολογιῶν καὶ ἐπίτευξιν ἀγαθῆς κοινωνικῆς διαβιώσεως. Ἡ ἀγωγή ὅθεν κατὰ τὴν *νεανικὴν ἡλικίαν σφουρηλατεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ νέου μὲ ἀγνὰ ἰδανικά*.

Ἀπὸ δὲ τοῦ 28ου περίπου ἔτους τῆς ἡλικίας του εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος

εἰς τὸ στάδιον τῆς ὠρίμου ηλικίας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ στάδιον τῆς *δράσεως* καὶ ἐφ' ὅσον ἐπετεύχθη ἡ γνωριμία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ ἀγνὰ ἰδανικά καὶ ἡ ἀποξένωσις τοῦ ἀπὸ ἀπατηλῆς γοητείας ὁδηγεῖται οὗτος ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἰδανικῆς πολιτιστικῆς δράσεως.

Παρατηροῦμεν οὕτως ὅτι μετὰ τὴν συμβολὴν τῆς ἀγωγῆς ἐξελικτικῶς χωρεῖ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν βίωσιν τῶν ἀξιών καὶ τὴν ὁρθὴν κατὰ τὰς ἐπιταγὰς αὐτῶν δράσιν. Διότι ἐνῶ εἰς τὴν *νηπιανὴν* ἡλικίαν καλλιεργεῖται διὰ τῆς μητρικῆς ἀγάπης ἀπὸ ἀπόψεως κατευθύνσεων ἡ ἐνότης τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν πρώτην *παιδικὴν* ἡλικίαν ἀφυπνίζονται αἱ ψυχοπνευματικαὶ ἰκανότητες τοῦ παιδὸς καὶ κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον αὐτῆς καταστέλλονται αἱ ἐγωκεντρικαὶ τάσεις αὐτοῦ. Κατὰ τὴν *δευτέραν παιδικὴν* ἡλικίαν ἀποκρίνεται δι' αὐτενεργείας ἡ γνωριμία τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, καὶ κατὰ τὴν *ἐφηβικὴν* ἡλικίαν ἐπέρχεται ἡ ἀφύπνισις τῆς αὐτοσυνειδήσεως καὶ ἡ διαμόρφωσις ἰδανικῆς περὶ τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως. Τέλος κατὰ τὴν *νεανικὴν* ἡλικίαν ἐπιτυγχάνεται ἡ οἰκειώσις τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν ἰδεῶν. Οὕτως, ἐφ' ὅσον ἀπὸ τὰ προηγούμενα στάδια ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἀγωγῆς κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ πειθαρχημένη βούλησις κατόπιν δὲ ἡ ἀπάμβλυνσις τοῦ πάθους τῆς ὕλης, ἀποβαίνει ἡ ἀγωγή αὕτη πανίσχυρος καὶ εἰς ἄκρον εὐεργετική. Διότι δρῶσα αὕτη εἰς ἐκάστην ἡλικίαν κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῆς ἐκάστοτε μορφῆς τῆς ψυχῆς δημιουργεῖ *προσωπικότητα*, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν παρουσιάζει ἐσωτερικὴν πειθαρχίαν, ἐφ' ὅσον ὑποτάσσει τὴν ζωὴν τοῦ ἄνθρωπου εἰς τοὺς νόμους τῆς τάξεως καὶ κανόνας ἀλληλοσεβασμοῦ, δοκιμάζουσα οὕτως ἐν τῇ δράσει τῆς ἐλευθερίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ δημιουργεῖ αὐθορμήτως ἡθικοπολιτιστικὸν ἔργον ἐξυπηρετικὸν διὰ τὴν ὁλότητα, τὸ ὁποῖον εἶναι συνυφασμένον μετὰ τῆς ψυχῆς μετὰ ἀξίας.

Γενικώτερον δὲ ἡ *ἀγωγή* ρυθμίζουσα τὸ ἔργον τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐκάστοτε καθ' ἡλικίαν μορφῆς τῆς ψυχῆς ἐπιτυγχάνει τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἐνεργεῖ ἀβιάστως καὶ κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου καὶ ἐπιφέρει ὥς ἐκ τούτου ἀποτελέσματα, ἅτινα εἶναι *σημαντικὰ* ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως. Διότι ὅχι μόνον κατευθύνεται ὁλόκληρος ἡ ζωὴ τοῦ τροφίμου ὑπὸ τούτων καὶ ἡ βούλησις τοῦ διέπεται ὑπὸ τῆς αὐτονομίας μεταβαλλομένης οὕτω τῆς ἀγωγῆς εἰς αὐτοαγωγήν, ἀλλὰ καὶ ἡ μορφή καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν ἐπηρεάζεται, ἐφ' ὅσον, ὡς γνωστόν, ὁ ἀξιολογικὸς τρόπος τῆς ζωῆς, τὸν ὁποῖον ἐκάστη γενεὰ ἐπιτυγχάνει, ἀποτελεῖ βῆμα, τὸ ὁποῖον στηρίζει τὰς κατευθύνσεις τῶν ἐπομένων γενεῶν.

β) Προκαλεῖ ἐκάστοτε κατάλληλον *φωτισμὸν* τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου παρὰ τῆς *ιδέας*. Διότι οἱ σταθμοὶ τῆς ἐξελέξεως τοὺς ὁποίους διέρχεται ὁ τρόφιμος καθ' ἐκάστην ἡλικίαν καταδεικνύουν ἐκάστοτε εἰδικὴν χρεῖαν τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἀγωγή ἐναρμονίζει πάντοτε τὴν σχέσιν τῆς ψυχῆς μετὰ τὰς ἰδέας κατὰ τὴν χρεῖαν ταύτην, προκαλεῖ *ἁρμονικὴν* ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς μετὰ τὰς ἰδέας. Τὸ ἁρμονικὸν δὲ τοῦτο ὅχι μόνον ἐξουδετερώνει ἀντιξόους τάσεις καὶ μάλιστα τάσεις αἰσθησιακῆς ζωῆς καὶ ἐπιφέρει βαθμυδὸν μεγαλύτερον φωτισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ ταύτην ὥριμον διὰ τὴν δημιουργίαν πνευματικοῦ κόσμου. Καὶ εἶναι τοῦτο τὸ κυριώτερον γνῶρισμα τῆς μορφῆς τῆς προσωπικότητος.

γ) Παρέχει *αἰσιοδοξίαν* εἰς τὸν τρόφιμον, ἐφ' ὅσον ἡ ἀγωγή ἐναρμονίζεται ἐκάστοτε πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ αἰσιοδοξία τὸν σοβαρώτερον παράγοντα ἐπιτυχίας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, διότι ὅχι μόνον ὀπλίζει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ *ἐμπιστοσύνην* πρὸς τὰς δυνάμεις του, ἀλλὰ καὶ ἐμπνέει *πίστιν πρὸς τὰ ἰδεώδη*, ἐφ' ὅσον αὐτὰ τὰ ἰδεώδη κατέστησεν ἡ ἀγωγή γνῶριμα καὶ οἰκεία πρὸς τὴν ψυχὴν του. Ἀσφαλῶς δὲ ζωὴ ἥτις στηρίζεται εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰς δυνάμεις του καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ πίστιν πρὸς τὰ ἰδανικά του ἀποτελεῖ τὸ ὠραιότερον δῶρον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

X. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

(Κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν μεθόδον)

Μὴ δυνάμενοι, λόγῳ τῶν σημερινῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ν' ἀνταποκριθῶμεν πρὸς τὴν πολλὰχόθεν ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐκδώσωμεν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν τόμων τῆς «Ὑλῆς καὶ Διδακτικῆς τῶν μαθημάτων τοῦ δημ. σχολείου» Π. Δημητράκου τὴν «Ὑλὴν καὶ Διδακτικὴν τῆς Α' καὶ Β' τάξεως», περιοριζόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸ κατωτέρω σύντομον διάγραμμα τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγνώσεως.

Ἡ σειρὰ τῆς πρὸς τοῦτο ἐργασίας πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ εἶναι ἡ ἑξῆς:

1) Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνας τοῦ πρώτου σχολικοῦ ἔτους ἄσκησις τῶν μικρῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως εἰς τὸν προφορικὸν λόγον, ἀφιεμένων τῶν μαθητῶν ἐλευθέρων νὰ ὁμιλοῦν ἐν συνεχείᾳ λόγῳ εἴτε ἀνακοινούντες ἴδια αὐτῶν βιοτικά γεγονότα εἴτε ἀποδίδοντες τὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἱστορούμενα αὐτοῖς παραμύθια ἢ ἄλλα ἱστορήματα εἴτε διατυπώντες παρατηρήσεις τῶν ἐπὶ ἀντικειμένων τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐποπτικῆς διδασκαλίας.

2) Μετ' ἐκάστην τοιαύτην ἄσκησιν δεόν νὰ ἐπακολουθῇ ἀναπαράστασις ὑπὸ τῶν μαθητῶν σκηνῆς τινος ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἢ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἱστορουμένων, ἀπεικόνισις ἔπειτα διὰ ξυλαρίων ἢ πλάσις διὰ πλαστιλίνης ἀντικειμένου τινὸς ἀναφερομένου ἐν τῇ διηγέσει καὶ ἐλκύσαντος τὴν συναισθηματικότητα τῶν παιδιῶν ἢ ἱχνογράφησις τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου ἀντικειμένου σχετικοῦ μετὰ τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἢ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀνακοινώσεις.

3) Κατὰ τὸν πρώτον μάθημα ἀναγνώσεως μετὰ τὴν πρώτην σελίδα τοῦ ἀλφαβηταρίου ἑξαρσις τοῦ διδακτέου φθόγγου, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι πλήρης, εἰ δυνατόν, λέξις ἀποτελούμενη ἀπὸ ἑν φωνῆν καὶ ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἐξάγεται ἐξ ἐπὶ τούτῳ διηγήματος περιγραφέντος ὀλίγῳ πρότερον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ὡς π. χ. ὁ φθόγγος *α* ὡς τὸ ἐπιφώνημα *α!* πρὸς ἐκφράσιν ἐκπλήξεως. Κατὰ τὰς μετέπειτα μαθήματα ὁ διδάκτεος καὶ ἑαυτοῦ φθόγγος δύναται νὰ ἐξάγεται δι' ἀναλύσεως μονοσυλλάβου κατ' ἀρχὰς λέξεως, ὡς π. χ. ὁ φθόγγος *μ* δι' ἀναλύσεως τῆς λέξεως *μα* (ἀλλὰ) καὶ ἀφαιρέσεως τοῦ ἤδη γνωστοῦ φθόγγου *α*, ἔπειτα δέ, ἐφ' ὅσον οἱ μαθηταὶ ἐξοικειωθῶσιν εἰς τὸν χωρισμὸν πολυσυλλάβων λέξεων εἰς συλλαβὰς, καὶ δι' ἀναλύσεως συλλαβῆς πολυσυλλάβου λέξεως.

4) Μετὰ τὴν ἑξαρσιν τοῦ φθόγγου ἄσκησις τῶν μαθητῶν περὶ τὴν ὁρθὴν προφορὰν αὐτοῦ. Κατ' αὐτὴν ὁ μὲν διδάσκαλος προσφέρει αὐτὸν εὐκρινῶς καθιστῶν φανεράς τὰς κινήσεις τῶν γλωσσικῶν του ὀργάνων, οἱ δὲ μαθηταὶ μιμούμενοι τὸν διδάσκαλον προσφέρουν αὐτὸν ἐπίσης εὐκρινῶς καὶ περιγράφουν ἐν συνεχείᾳ λόγῳ τὰς κινήσεις ταύτας.

5) Ἀναγνώρισις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ φθόγγου εἰς λέξεις προφερομένας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ εἰς λέξεις εὐρισκομένας ὑπ' αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ἀναγνωρίζεται ὁ φθόγγος *α* εἰς τὰς λέξεις *μαμά, χαρά, λαμπρά* κτλ.

6) Σύνδεσις τοῦ φθόγγου ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς συλλαβὰς μετὰ ἄλλους φθόγγους προτεινομένους ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ ὑπ' αὐτῶν. Παράδειγμα: Συνδέσατε τὸν φθόγγον *α* μετὰ τὸν *π* ἢ μετὰ τὸν *μ*—*πα, μα*.

7) Εὐρεσις ὑπὸ τῶν μαθητῶν λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ τῶν συλλαβῶν τούτων. Παράδειγμα: *πατέρα, Μαρία*.

8) Ἀσκήσις τῶν μαθητῶν περὶ τὴν γραφὴν τοῦ συμβολίζοντος τὸν φθόγγον γράμματος. (Γραφὴ τοῦ γράμματος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς τὸν πίνακα, ἀναπαράστασις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν εἰς τὸν ἀέρα διὰ τοῦ δείκτου τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἔπειτα διὰ τοῦ δείκτου ἐπὶ τοῦ θρανίου, γραφὴ αὐτοῦ

υπό των μαθητών επί επιφανείας (πλακός ή τετραδίου) διά μολυβδίδος ή κιμωλίας).

9) Έπανάληψις των υπ' αριθ. 6 και 7 ασκήσεων και γραφή μιᾶς λέξεως ἐκ των ἐμφανιζομένων κατὰ τὰς ἀσκήσεις ταύτας ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα γράμματα τῆς λέξεως ἔχουν διδαχθῇ. Παράδειγμα: Ἐὰν ὁ διδασκόμενος καὶ γραπτός φθόγγος εἶναι ὁ λ καὶ ἔχουν διδαχθῇ οἱ γ καὶ α, πρέπει νὰ ἐκλεχθῇ πρὸς γραφὴν ἡ λέξις γάλα.

10) Σύνδεσις διὰ των γραμμάτων τοῦ ἀναγνωστικοῦ κιβωτιδίου (Δ. Δημητράκου, Πλατεῖα Συντάγματος) καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ διδασκάλου λέξεων ἢ μικρῶν φράσεων περιεχομένων ἐν τῇ σελίδι τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ, ἐξ ἧς ἐξήχθη ὁ διδασκόμενος φθόγγος. Αὕτη γίνεται ὡς ἑξῆς: Οἱ μαθηταὶ ἀναλύουν νοερώς ἐκάστην λέξιν εἰς συλλαβὰς καὶ γράμματα, λαμβάνουν ἐκ τοῦ κιβωτιδίου ἕκαστον γράμμα ἀνὰ χεῖρας καὶ τὸ δεικνύουν εἰς τὸν διδάσκαλον, ὁ διδάσκαλος βεβαιούμενος περὶ τοῦ ὁρθοῦ τὸ ἀναγράφει ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ τοποθετοῦν ἐπὶ τοῦ κιβωτιδίου εἰς τὴν σειρὰν του.

11) Γραφή ὑπὸ των μαθητῶν καθ' ὑπαγόρευσιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου λέξεων ἢ φράσεων ἀποτελουμένων ἐκ γνωστῶν ἤδη εἰς τοὺς μαθητὰς γραμμάτων, περιεχομένων εἰς τὴν ἐκάστοτε διδασκομένην σελίδα.

12) Ἀνάγνωσις ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ των μαθητῶν τῆς ἐκάστοτε διδασκομένης σελίδος.

Παρατηρήσεις.—1) Κατὰ τὴν διδασκαλίαν των πρώτων γραμμάτων, ὅπως εἶναι φυσικόν, δὲν ἐφαρμόζονται πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ὑποδείξεις.

2) Τὸ ἀναγνωστικὸν κιβωτίδιον πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται μόνον, ἀφοῦ θὰ ἔχουν διδαχθῇ οἱ μαθηταὶ 2 ἢ 3 γράμματα.

3) Τὰ ἐκάστοτε διδασκόμενα γράμματα τοποθετοῦνται ἐν τῷ κιβωτιδίῳ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς διδασκαλίας των καὶ ὄχι κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν.

4) **Ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τῆς γραφῆς:** Προτοῦ γράψουν οἱ μαθηταὶ λέξιν ἢ φράσιν, ἔχουν ἀκουστικὴν παράστασιν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἀναλύουν νοερώς εἰς φθόγγους κατὰ μίαν ὁρισμένην σειρὰν, καὶ μίαν ὁπτικὴν παράστασιν γνωστῶν εἰς αὐτοὺς γραμμάτων συμβολιζόντων τοὺς φθόγγους ἐκείνους κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν. Αἱ ἀκουστικαὶ καὶ ὁπτικαὶ αὗται παραστάσεις διὰ τῆς ἐπανάληψεως ἐντυπώνονται εἰς τὴν μνήμην των καὶ ἀποκτοῦν οὕτοι τὴν ἱκανότητα τοῦ γράφειν ὁρθῶς. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ διὰ τῆς συχνῆς ἀσκήσεως εἰς τὸ γράφειν ἐνισχύεται ἡ ὁρθογραφικὴ των ἱκανότης καὶ διὰ παραστάσεων ἄλλης αἰσθήσεως, τῆς μυϊκῆς αἰσθήσεως, τοιαῦται δ' εἶναι αἱ παραστάσεις κινήσεων τῆς χειρὸς πρὸς γραφὴν των λέξεων, αἵτινες ἐπίσης ἀποτελοῦν παγίας σειράς, ὡς αἱ ἀκουστικαὶ καὶ αἱ ὁπτικαὶ. Κατὰ ταῦτα:

5) Πρὸς ἀσκήσιν εἰς τὴν ὁρθὴν γραφὴν συνιστᾶται παρατήρησις προσεκτικὴ τῆς πρὸς γραφὴν λέξεως, ἀπαγγελία αὐτῆς μεγαλοφώνως, κλείσις των ὀφθαλμῶν καὶ νοερὰ ἀναπαράστασις τῆς γραφῆς αὐτῆς, βεβαίωσις ἐκ νέου περὶ τοῦ ἐὰν συμφωνῇ ἡ νοερὰ παράστασις πρὸς τὴν κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν δι' ἀντιπαραβολῆς καὶ τέλος γραφὴ αὐτῆς. Τέλος.

6) Πρὸ τῆς γραφῆς ἐκάστης λέξεως ὑπὸ των μαθητῶν πρέπει νὰ καθορίζεται ὁ τόνος καὶ τὸ πνεῦμα (δασειὰ ἢ ψιλὴ), ἐὰν ἡ λέξις ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ—ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ—ΗΘΙΚΗ

ΔΗΜ. Γ. ΜΩΡΑΪΤΟΥ

Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΕΡΕΥΝΑ ΑΠΟΨΕΩΝ (1)

Ἡ Ἀτομικὴ Ψυχολογία εἶναι γνωστὴ ὡς μέθοδος θεραπευτικὴ των ψυχικῶν ἀσθενειῶν, ὡς τοιαύτην δὲ ἐνεφάνισε κατ' ἀρχὰς αὐτὴν ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς ἱατρὸς Alfred Adler, ἀποθανὼν τὸ 1937. Ἐνταῦθα θὰ παρουσιάσω αὐτὴν ὑπὸ μίαν ἄλλην μορφήν, ὡς *ἐρευναν ἀπόψεων*. Ἡ ἐξέτασις αὕτη θὰ διαφωτίσῃ εὐρύτεραν τὴν σημασίαν ποὺ ἔχει ἡ ἐπιατήμη αὕτη διὰ τὴν ζωὴν.

Ὁ Adler εἰς τὸ θεμελιῶδες ἔργον του «περὶ τοῦ νευρικοῦ χαρακτῆρος» ἔθεσεν ὡς ἐπίγραμμα εἰς τὴν ἀρχὴν ἕνα ρητὸν τοῦ Σενέκα: «*Omnia ex opinione suspensa sunt*», ποὺ σημαίνει: «τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γνώμης». Ὁ συγγραφεύς, ὅπως κάθε δημιουργὸς νέου τινός, ἀφήνει εἰς τοὺς ἐρμηνευτὰς του νὰ ἐξηγήσουν ποῖα εἶναι τὰ omnia (πάντα) καὶ ποῖα ἡ opinio (γνώμη), δηλαδὴ πῶς ἐννοεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ρητοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν νέαν αὐτὴν ψυχολογικὴν κατεύθυνσιν. Αὐτὸ θὰ κάμω καὶ ἐγώ, ὡς ταπεινὸς ἐρμηνευτὴς τοῦ μεγάλου ἐφευρέτου, εἰς τὴν ἐργασίαν μου αὐτὴν.

Γνώμας, πίστεις καὶ ἀπόψεις ἔχει κάθε ἄνθρωπος πολλὰς διὰ τὰ διάφορα γεγονότα τῆς ζωῆς του. Ἄς λάβωμεν παραδείγματά τινα. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ζῶμεν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἕνα γεγονός, ποὺ λέγεται ἐμφύλιος πόλεμος, ἐπανάστασις ἢ ἀνταρσία. Ποῖαν στάσιν λαμβάνουν οἱ διάφοροι ἄνθρωποι (Ἕλληνες) ἀπέναντι τοῦ γεγονότος αὐτοῦ; Ἐνας εὐσεβὴς χριστιανὸς μοῦ ἔλεγεν: «αὐτὰ ποὺ ὑποφέρομεν εἶναι θέλημα Θεοῦ, διότι ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ Αὐτόν!» Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἰς τὰς ταλαιπωρίας αὐτὰς δεικνύει ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν, προσευχόμενος καὶ παρακαλῶν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἐκ των δεινῶν αὐτῶν. Πόθεν καθορίζονται ἡ ὑπομονή, ἐγκαρτέρησις καὶ προσευχὴ τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοῦ χριστιανοῦ; Ἐκ τῆς γνώμης ποὺ ἐσχημάτισε διὰ τὸ γεγονός αὐτό, θεωρῶν αὐτὸ «ὡς τιμωρίαν Θεοῦ». Σύμφωνα μετὰ τὴν γνώμην αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ κατευνάσῃ τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ὑπομονήν, τὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ τὴν προσευχήν.

Ἄλλοι ὅμως, μετὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ἡ αἰτία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εἶναι ὁ λεγόμενος σλαβοκομμουνισμός, ἐναντίον τοῦ ὁποίου μόνον ἡ βία, ἡ στρατιωτικὴ ἐνέργεια δύναται καὶ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ἐνας ἄλλος γνωστός μοῦ ἔλεγε διὰ τὸ γεγονός αὐτό: «Δὲν στενοχωροῦμαι γι' αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν γύρω μου, ἀφήνω τοὺς ἄλλους νὰ ἀλληλοσκοτώνονται, δὲν ἀνακατεύομαι». Πραγματικῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐκύτταξε τὴν δουλίτσα του, ἐπῆγαινε συχνὰ στὶς ταβέρνες καὶ γλεντοῦσε. Μετὰ τὴν ἀποψιν αὐτὴν παρακολουθοῦσε τὸ δράμα τῆς πατρίδος μετὰ ἀδιαφορίαν, σὰν θεατῆς, εὐρισκόμενος ἔξω ἀπὸ αὐτό, σὰν νὰ τὸ βλέπῃ ἀφ' ὑψηλοῦ. Ἡ ἀποψὶς αὕτη δυστυχῶς εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ ἀξιότιμος πρωθυπουργὸς τὸ ἐβεβαίωσεν.

Γνωστὴ μου κυρία κατέχευται ἀπὸ συνεχεῖς φόβους νομίζουσα ὅτι «θὰ μᾶς σφάζουν ὅλους οἱ κομμουνισταί, ἀντάρται ἢ μή». Σύμφωνα μετὰ τὴν γνώμην τῆς αὐτὴν τρομάζει σὲ κάθε κτύπημα τῆς πόρτας τῆς.

Ἐκ των παραδειγμάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἡμπορῶ νὰ αὐξήσω ἐπ' ἄπειρον, προκύπτει ὅτι ἡ συμπεριφορὰ μας ἀπέναντι ἐνὸς γεγονότος καθορίζεται ἀπὸ τὴν γνώμην ἢ τὴν ἀποψιν, ποὺ ἐλάβαμεν ἀπέναντι αὐτοῦ. Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ γεγονός προκαλεῖ ποικίλας ἀντιδράσεις εἰς τοὺς διαφόρους ἀνθρώπους.

Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα. Ἡ γνώμη ἢ ἡ ἀποψὶς ἐπὶ ἐνὸς γεγονότος

(1) Διᾶλεξις γενομένη τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1947 εἰς τὸν «Παρθενόν».

πόθεν εξαρτάται; Πόθεν π.χ. ο εὐσεβὴς χριστιανὸς πιστεύει ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶναι «τιμωρία Θεοῦ»; Σύμφωνα με τὸν τρόπον τῆς ἐρμηνείας θὰ καθορίζεται ἀπὸ ἄλλην γνώμην κ.ο.κ. Οὕτω σκεπτόμενοι θὰ καταλήξωμεν νὰ ζητήσωμεν, ποία εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἀποψὶς ἢ γνώμη πού καθορίζει ὅλας τὰς ἄλλας. Ἡ ἀνάγκη πρὸς ἀναζητήσιν πρωταρχικῆς καθοριστικῆς γνώμης ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῆς Ἀτομ. Ψυχολογίας ἐκ τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τῆς προσωπικότητος. Ἡ ἐνότης προϋποθέτει ὅτι δὲν δύνανται αἱ διάφοροι γνώμαι τοῦ ὑποκειμένου νὰ συγκρούωνται. Ἡ προσωπικότης κατὰ τὴν Ἀτομ. Ψυχολογίαν εἶναι ἐνότης πού ἀκολουθεῖ ὠρισμένον σκοπόν. Δὲν διχάζεται λοιπὸν εἰς ἀλληλοσυγκρουόμενας τάσεις ἢ ἀλληλοσυγκρουόμενας γνώμας. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἐνίστε ἐμφανῶς ἐκδηλοῦται, εἶναι ἀπλοῦν μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς εὐθύνης δι' ὅσα πράττει. Ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴν αὐτὴν ἀποψὶν καθορίζεται καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐνιαίας προσωπικότητος, πού ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ζωὴν.

Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν ποία εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἀποψὶς ἢ γνώμη, κυρίως δὲ ἀπέναντι τίνος πρωταρχικοῦ γεγονότος τῆς ζωῆς λαμβάνει αὐτήν.

Ἡ Ἀτομικὴ Ψυχολογία διὰ νὰ εὕρῃ τὴν πρωταρχικὴν αὐτὴν ἀποψὶν κάμνει ἀνάλυσιν τῆς προσωπικότητος, ἐξετάζουσα ὅλον τὸ παρελθὸν καὶ ὅλας τὰς ἀπόψεις τῆς. Ἡμεῖς θὰ πᾶμε ἀντιστρόφως, θὰ κάμωμεν *σύνθεσιν*. Θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως παρακολουθοῦντες τὰς ιδέας ἢ ἀπόψεις τῆς προσωπικότητος.

Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις πού δοκιμάζει κάθε ἄνθρωπος ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησιν προέρχονται ἀπὸ τὸ σῶμά του. Ἡ πείνα, τὸ αἶσθημα τοῦ ψύχους, ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου κ.λπ. εἶναι αἱ πρῶται ἐντυπώσεις, πού ἐκδηλώνει τὸ ἀρτιγέννητον βρέφος με κραυγὰς καὶ διαφόρους κινήσεις. Τί ἐκφράζει μὲ αὐτάς; Ἐπειδὴ διὰ τὸ παιδί ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ σῶμά του εἶναι τὸ ἐγὼ του, ὁ ἑαυτός του, ὅπως ἀργότερα θὰ τὸν ὀνομάσῃ, αἱ ἐντυπώσεις αὐταὶ ἐκφράζουν, λοιπὸν γνώμην τινὰ περὶ τοῦ ἐγῶ, ὅτι ἔχει τοῦτο ἑλλείψεις τινάς, ἀνάγκας τινάς, τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ μόνον του καὶ ζητεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων. Αἱ κρίσεις αὐταὶ περὶ τοῦ Ἐγῶ εἶναι συναισθήματα μειονεξίας ἢ ἀνικανότητος πρὸς ὑπερνίκησιν ἐμποδίων τινῶν, δυσκολιῶν τινῶν. Ἡ μητέρα, εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ παιδιοῦ προστρέχει καὶ βοηθεῖ αὐτὸ διὰ νὰ τὰς ἱκανοποιήσῃ. Ἡ ἐνέργεια αὐτῆς τῆς μητέρας ἐπαναλαμβανόμενη παρακινεῖ τὸ παιδί νὰ κρίνῃ συναισθηματικῶς τί εἶναι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ ποία ἡ σχέσις του πρὸς αὐτούς. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ τὸν πρῶτον πού γνωρίζει τὸ παιδί, ἀπὸ τὴν μητέρα. Τὸ δεύτερον λοιπὸν πρᾶγμα ἀπέναντι τοῦ ὁποίου λαμβάνει μίαν στάσιν ἢ ἐκφέρει συναισθηματικὴν τινὰ κρίσιν ἢ γνώμην εἶναι ἡ μητέρα ἢ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἢ, ὅπως ἄλλοιῶς λέμε, ὁ κόσμος. Μὴ φανῇ παράδοξον ὅτι τὸ παιδί ἀπὸ ἑνα πρόσωπον, τὴν μητέρα, κρίνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἢ ὅπως λέγουσιν εἰς τὴν λογικὴν, ἐκ μιᾶς περιπτώσεως συνάγει γενικὸν συμπέρασμα. Ἀκριβῶς εἰπεῖν δὲν πρόκειται περὶ ἐνὸς γεγονότος, ἀλλὰ περὶ πολλῶν ἐνεργειῶν ἐνὸς προσώπου ἐπάνω στὸ παιδί ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Πάντως ἡ ψυχολογικὴ παρατήρησις τὸ ἀπέδειξεν.

Τὸ ἐγὼ μας λοιπὸν καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἢ ὅπως λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι τὸ ἐγὼ καὶ τὸ οὐκ ἐγὼ, εἶναι τὰ ἀντικείμενα ἀπέναντι τῶν ὁποίων λαμβάνει πρωταρχικῶς μίαν στάσιν, ἐκφράζει μίαν γνώμην. Τὸ ἐγὼ καὶ τὸ οὐκ ἐγὼ ἀποτελεῖ τὸ σύμπαν, τὸ σύνολον δὲ τῶν κρίσεων περὶ αὐτοῦ ὀνομάζεται κοσμοθεωρία. Ἡ ἀποψὶς πού σχηματίζει κατ' ἀρχὰς ὁ ἄνθρωπος εἶναι λοιπὸν κάποια ὑποκειμενικὴ κοσμοθεωρία.

Δύο λοιπὸν εἶναι τὰ θεμελιώδη βιώματα ἐπὶ τῶν ὁποίων, ὅπως θὰ ἴδωμεν, στηρίζεται ἡ μόρφωσις τοῦ χαρακτήρος: τὸ βίωμα περὶ τοῦ ἐγῶ καὶ τὸ βίωμα περὶ τῶν ἄλλων ἢ τῆς σχέσεως πρὸς τοὺς ἄλλους. Τὸ πρῶτον δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἐκεῖνο, πού στὴ γενικὴ ψυχολογία λέγεται *αὐτοσυναίσθημα*, τὸ δεύτερον δ' εἶναι τὸ *κοινωνικὸν συναίσθημα*. Αὐταὶ αἱ δύο εἶναι αἱ πρωταρχικαὶ θεμελιώδεις

ἀπόψεις ἀπὸ τὰς ὁποίας καθορίζονται ὅλαι αἱ ἄλλαι. Τί γνώμην ἔχω διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ποίαν διὰ τοὺς ἄλλους εἶναι ἡ *opinio*, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καθορίζονται τὰ πάντα, τὰ *omnia*. Αὐταὶ ἐμφανίζονται ἀπὸ τὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ καὶ παρακολουθοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Αὐταὶ ἀποτελοῦν ἑνα πρόβλημα, πού προσπαθεῖ νὰ τὸ λύσῃ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ἀκόμη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Τὸ πρόβλημα διατυπώται ὡς ἐξῆς: ποία ἡ σχέσις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν κοινωνίαν ἢ τῶν διαφόρων κοινωνιῶν μεταξὺ τῶν; Κάθε στιγμὴν ὁ ἄνθρωπος, ὡς ὃν κοινωνικόν, θὰ εὐρεθῇ ἀπέναντι ἄλλου ἢ ἄλλων ἀνθρώπων, θὰ δεχθῇ ἐρεθισμοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἢ θὰ προβάλῃ ἐρεθισμοὺς πρὸς αὐτούς, θὰ δεχθῇ ἐρωτήσεις καὶ θὰ ὑποβάλῃ ἄλλας. Κατὰ τίνα τρόπον θὰ γίνῃ αὐτό, θὰ καθορισθῇ ἀπὸ τὴν γνώμην, πού ἐμόρφωσεν ἕκαστος διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους.

Δὲν περιμένομεν τοὺς φιλοσόφους διὰ νὰ μᾶς πῶν τί εἶναι ὁ κόσμος ἢ τί εἴμεθα ἡμεῖς, δηλ. νὰ διατυπώσουν τὴν κοσμοθεωρίαν. Κάθε ἄνθρωπος μορφώνει κοσμοθεωρίαν ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια. Ἄν προσέξωμεν τὰς διαφόρους γνώμας τῶν ἀνθρώπων θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴν κοσμοθεωρίαν τῶν, τὴν ὁποίαν διατυπώνουν πάντοτε.

Πόσον συχνὰ ἀκούομεν σήμερον τὴν κρίσιν «ἡ κοινωνία εἶναι μία ζούγκλα». «Κλέφτες καὶ ἀπατεῶνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι», καὶ τὰ παρόμοια. «Πρόσεξε, παιδί μου», συμβουλεῖ ἡ μητέρα τὸ μικρὸ κορίτσι τῆς, «νὰ μὴ σὲ παρασύρουν οἱ ἄνθρωποι, διότι εἶναι κακοὶ» κ.λπ. Ὅλαι αὐταὶ αἱ κρίσεις ἐκφράζουν τί εἶναι ὁ κόσμος. Διὰ δὲ τὸν ἑαυτόν μας ὁμιλοῦμεν ἐπίσης συχνότατα, ἐνίστε ἀνοικτά, αὐτοεπαρνούμενοι καὶ ἐνίστε διὰ τοῦ ἐξευτελισμοῦ ὅλων τῶν ἄλλων, ἀφήνοντας νὰ ἐννοήσῃ ὁ συνομιλητὴς μας ὅτι μόνον ἡ προσωπικότης μας ἔχει κάποιαν ἀξίαν. Ὅλαι αἱ ἀρεταὶ μας καὶ αἱ κακίαι, ἐν γένει ἡ διαγωγὴ μας, καθορίζονται ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς γνώμας, γιὰ τὸν ἑαυτόν μας, καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, *omnia ex opinione suspensa sunt*.

Ἀλλὰ ἄς ἴδωμεν πῶς μορφώνονται περαιτέρω αἱ δύο αὐταὶ γνώμαι. Κατ' ἀρχὰς τὸ αὐτοσυναίσθημα εἶναι συναίσθημα μειονεξίας· πιστεύει δηλ. τὸ παιδί ὅτι εἶναι ἀνίκανον νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς του. Ἄν ὅμως τὸ περιβάλλον, ἰδίως ἡ μητέρα, βοηθήσῃ καταλλήλως τὸ παιδί, τὸ συναίσθημα τῆς μειονεξίας θὰ μετατραπῇ εἰς συναίσθημα αὐτοπεποιθήσεως, δηλ. θὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶναι ἱκανὸν νὰ τελειοποιηθῇ, νὰ γίνῃ σὰν τοὺς μεγάλους. Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει αὐτοπεποιθῆσιν ἔχει καὶ θάρρος, τολμᾷ καὶ κατορθώνει νὰ ὑπερνικήσῃ πολλὰς δυσκολίας. Ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην αὐτοπεποιθῆσιν ἀπέκτησε μὲ τὴν συνεχὴ βοήθειαν τῶν ἄλλων, θὰ σχηματίσῃ καλὴν γνώμην γιὰ τοὺς ἄλλους, θὰ ἀγαπήσῃ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, θὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτόν του ἐλκόμενον πρὸς τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ σημαίνει ἄλλως «θὰ ἀναπτύξῃ τὸ κοινωνικὸν τοῦ συναίσθημα». Τοῦτο κατ' ἀρχὰς εἶναι συναίσθημα ἐξαρτήσεως ἀπ' τοὺς ἄλλους, κατ' ἀρχὰς εἶναι μονόπλευρον, θέλει τὸ παιδί νὰ λαμβάνῃ μόνον. Κατόπιν ὅμως θὰ θέλῃ καὶ νὰ δώσῃ, νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἄλλους.

Δυνατὸν ὅμως ὁ νεαρὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ γεννηθῇ μὲ σῶμα μειονεκτικόν ἢ λόγῳ ἀσθενειῶν νὰ ἀποκτήσῃ τοιοῦτον. Τότε τὸ ἀρχικὸν συναίσθημα μειονεξίας δὲν θὰ ὑπερνικηθῇ, δηλ. θὰ σχηματίσῃ τὴν γνώμην ὅτι δὲν θὰ γίνῃ σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του. Ὁ ἄνθρωπος αὗτος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ κοινωνικὸν ἔργον τῆς βελτιώσεως τῆς κοινωνίας, θὰ ζῇ μὲ τρόπον βλαβερὸν δι' αὐτήν. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν προλαμβάνει ἡ ὀρθὴ ἀνατροφή, ἡ ὁποία ὅμως συνήθως μὲ τοιαῦτα παιδιὰ ἀποτυγχάνει, ἐπειδὴ ἐνωρὶς ἐκδηλώνουν ἐλαττώματά τινα, πού ἀπογοητεύουν τοὺς ἀνατρέφοντας. Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ εἶναι ἀπαισιόδοξος.

Δυνατὸν ἐπίσης νὰ συμβῇ τὸ παιδί στὴν ἀρχὴ νὰ μὴ ἔχῃ ὁργανικὰς μειονεξίας, ἀλλὰ ἡ ἀνατροφή του νὰ εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ τοῦ ἀφαιρῇ τὴν αὐτοπεποίθησιν. Αὐτὸ συμβαίνει π. χ. μὲ τὴν παραχαϊδεμένην καὶ τὴν πολὺ αὐστηρὰν ἀνατροφήν. Εἰς τὴν χαϊδεμένην ἀνατροφήν προσφέρουν εἰς τὸ παιδί πολλὰς βο-

θείας, δὲν τὸ ἀφήνουν νὰ ἀσκήσῃ τὰς δυνάμεις του, π.χ. νὰ τρώγῃ, πλύνεται, ἐνδύεται, κοιμᾶται κλπ. μόνον του. Εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀνατροφὴν αἱ πολλαὶ διαταγαὶ καὶ ποιναὶ ἀφαιροῦν κάθε πρωτοβουλίαν ἀπὸ τὸ παιδί.

Καὶ ἡ κοσμοθεωρία τῶν παιδιῶν αὐτῶν εἶναι ἀπαισιόδοξος. Αἱ δύο τελευταῖαι ομάδες τῶν παιδιῶν σχηματίζουν κακὴν ιδέαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, θεωροῦν αὐτοὺς ἐμπόδιον εἰς τὴν προσωπικὴν τῶν ἀνάπτυξιν.

Ἐξετάζοντες τὴν ἐξέλιξιν τῶν δύο πρωταρχικῶν βιωμάτων περὶ τοῦ ἐγῶ καὶ τοῦ οὐκ ἐγῶ παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ὁ νεαρὸς ἄνθρωπος κατὰ τὰ 5 χρόνια τῆς ζωῆς του κάμνει ἓνα σχέδιον ζωῆς, ἓνα γενικὸν κατ' ἀρχὰς σχῆμα, ἓνα πρόγραμμα ζωῆς. Αὐτὸ ἐκφράζει «πὺς θὰ συμπεριφέρωμαι μέσα σὲ τέτοιον κόσμον» περιέχει δηλ. ἓνα γενικὸν σκοπὸν ζωῆς καὶ μίαν μέθοδον πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Τὸ σχέδιον αὐτὸ ἀποτελεῖ τὰς γενικὰς γραμμάς τοῦ χαρακτήρος. Ὁ Adler γράφει: «ἡ γνώμη αὐτὴ ἔχει τὰς ρίζας της κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ παιδί εἶναι ἀνίκανον νὰ ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὰ βιώματα τοῦ συλλογισμοῦ καὶ νὰ μορφώσῃ ἐννοίας ἐκφραζομένας μὲ λέξεις, ἐν τοῖς ὅμοις ἀρχίζει νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα συχνὰ ἀπὸ ἀσήμαντα βιώματα, ἢ ἀπὸ ἐμπειρίας χωρὶς ἀξίαν, ἀλλὰ συναισθηματικῶς χρωματισμένας καὶ νὰ μορφώσῃ γενικὸν σχῆμα συμπεριφορᾶς» (1).

Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ τῆς ζωῆς ὠνόμασεν ὁ ἱατρὸς Kunkel «τὸ φρούριον τοῦ ἐγῶ», διότι πράγματι μορφώνεται ἐξ ἀντιθέσεως, ἐκ φόβου ἐκ μέρους τοῦ περιβάλλοντος. Εἰς αὐτὸ ὑπάρχουν ἀμυντικὰ καὶ ἐπιθετικὰ ὅπλα διὰ νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ περιβάλλοντος, σὰν νὰ ζῇ εἰς ἐχθρικὴν χώραν. Ἀθροίζει μέσα εἰς αὐτὸ διάφορα ἐφόδια, πλούτη, τροφάς, θέσεις καλὰς, —σήμερα θὰ λέγαμε λίρες χρυσές,—πρὸς ἐξασφάλισιν διὰ τὸ μέλλον. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἄφρονος πλουσίου τὸ ἴδιον λέγει. Ἀπὸ μέσα ἀπὸ αὐτὸ τὸ φρούριον—ἐγὼ βλέπει τὴν ζωὴν ἀνάποδα—ἐνῶ εἶναι ἀγάπη καὶ ἀλληλεγγύη, τὴν βλέπει σὰν ἀγῶνα καὶ πόλεμον.

Ἀργότερα τὸ σχέδιον αὐτὸ θὰ συμπληρωθῇ μὲ διάφορα ἐπαισιώδη παραγεμίσματα π.χ. μὲ θρησκευτικὰς, ἐπιστημονικὰς κλπ. ιδέας, αἱ ὁποῖαι θὰ χρησιμεύουν μόνον πρὸς δικαιολογίαν καὶ ἐνίοτε πρὸς καμουφλάρισμα, δηλ. ἀπόκρυψιν τοῦ προγράμματος τῆς ζωῆς. Ἐστὶ τώρα ἐμόρφωσε τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ περιβάλλοντος, λύει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς του. Αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος λέγεται χαρακτήρ. Τὰ θεμέλια ὅμως τοῦ χαρακτήρος εἶναι τὰ μνημονευθέντα βιώματα διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους. Ἡ γνώμη ποὺ ἐμόρφωσε γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐστὶ ἀληθεύει τὸ ρητὸν *omnia ex opinione suspensa sunt*.

Ἀς ἐξετάσωμεν παραδείγματά τινα τῆς προσωπικῆς μας πείρας. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μοῦ ἔφεραν πρὸς θεραπείαν ἓνα παιδάκι 10 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐδυσκολεύετο νὰ φάγῃ μόνον του, νὰ ντυθῇ, νὰ πλυθῇ καὶ τὸ χειρότερον ἐλέγωνε τὴν νύκτα τὸ κορεβᾶτι του. Τί εἶχε τὸ παιδί; Ἀπλούστατα: ἐμόρφωσε τὴν ιδέαν ὅτι εἶναι ὠφέλιμον γι' αὐτὸ νὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ μωροῦ. Ἐκάμνε πέραν τοῦ κανονικοῦ παράτασιν τῆς παιδικότητος. Ἐσχημάτισε διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ ἢ ὅτι τὸ μέγαλωμα θὰ τὸ στερήσῃ πλεονεκτικῆς θέσεως. Ἄν μεγαλώσῃ μὲ τὴν ιδέαν αὐτήν, θὰ ζητῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν μεταχειρίζωνται σὰν μωρὸ παιδί. Ἐνας κύριος 35 ἐτῶν ἐζήτησε τὴν βοήθειάν μου διὰ τὸ ἐξῆς πάθημά. Νυμφευθεὶς πρὸ ὀλίγου ἔπαθε τὴν πρώτην νύκτα νυκτερινὴν ἐνούρησιν, ἢ ὁποία ἐπανελήφθη καὶ ἄλλας νύκτας. Ἡ σύζυγός του διεμαρτυρήθη ἐντόνως. Ἡ ψυχολογικὴ ἐξέτασις ἀπεκάλυψεν ὅτι ὁ κύριος αὐτός, ὁρφανὸς ἀπὸ μικρῆς πατρὸς, ἐξῆσε μὲ πολλὰ χάδια στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του κοιμώμενος μετ' αὐτῆς μέχρι τοῦ 17ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, παθαίνων δὲ τακτικὰς νυκτε-

ρινὰς ἐνουρήσεις. Τώρα, κατὰ τὸν γάμον του, ἐνόμισεν ὅτι στὴ γυναῖκα βρῆκε τὴ μάνα καὶ τῆς ὠμίλησε μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ ὁργάνου τῆς οὐρῆσεως, σὰν νὰ ἔλεγε στὴ γυναῖκα του: «πρέπει νὰ με περιποιηθῇς σὰν τὴ μάνα μου».

Ἐνα παιδί εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἔχῃ αὐστηροὺς γονεῖς, συγγενεῖς καὶ δασκάλους. Τὸ ἔδερνε πολλάκις ἀνηλεῶς ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ὁ παππούς καὶ ὁ δάσκαλος. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς τὸ παιδί ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι εἶναι τὸ θῦμα τῶν κακῶν ἀνθρώπων. Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην περιέχεται ὁλόκληρος κοσμοθεωρία. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ὠνόμασαν Χρῆστον, ἐπίστευεν ἀσυνειδήτως πὺς εἶναι σὰν τὸν Χριστόν, ποὺ ἐσταυρώθη διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἐμεγάλωσεν ἔβλεπε γύρω του ἐχθρούς, ἀσυνειδήτως δ' ἐπρογαλοῦσε δυσμενεῖς δι' αὐτὸν κρίσεις καὶ πράξεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Μὲ τεραστίαν συγκίνησιν παρηκολούθει τὴν Μεγάλην ἐβδομάδα τῶν παθῶν καὶ ἔμαθε τὰς βιογραφίας μεγάλων ἀνθρώπων, ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Τέλος ἡσθένησεν ἀπὸ ἐπιληπτικὰς κρίσεις μὲ τὰς ὁποίας παρίστανε, σὰν τέλειος ὑποκριτῆς εἰς τὸ θέατρο τῆς ζωῆς, ὅτι πίπτει νεκρὸς ἀπὸ τὰ πλήγματα τῶν κακῶν ἀνθρώπων. Ἡ ὅλη διαγωγή του καθορίζετο ἀπὸ τὴν ιδέα ποὺ ἐσχημάτισε γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους: *omnia ex opinione suspensa sunt*.

Ἐνα συνηθέστατον πρόγραμμα ζωῆς συναντῶμεν εἰς τὴν γυναῖκα. Τὸ κορίτσι ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας ἀκούει ἀπὸ τοῦ περιβάλλοντος ὅτι αὐτὸ εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸ ἀγόρι. Δοκιμάζει δηλ. τὸ γνωστὸν συναίσθημα τῆς μειονεξίας τοῦ γένους. Διὰ νὰ τὸ ὑπερνικήσῃ θέτει στὸ πρόγραμμα ζωῆς ὡς σκοπὸν «νὰ γίνῃ σὰν τὸν ἄνδρα», δηλ. νὰ ἀποφύγῃ τὸν ρόλον τῆς γυναίκας ὅπως τὸν ἐννοεῖ σήμερα ἡ κοινωνία, δηλ. ρόλον συζύγου, μητέρας, νοικοκυρᾶς. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἶναι ἀτομικὸς σὲ κάθε γυναῖκα. Ἡμπορεῖ π.χ. νὰ ἀποφύγῃ τὸν γάμον, νὰ ἀναλάβῃ ἀνδρικὸν ἐπάγγελμα καὶ νὰ ἀρκῆται εἰς τὸν γάμον τῆς μιᾶς νυκτός. Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ὑπανδρευθῇ, νὰ ἐκτελῇ ὅμως τὰ ἔργα τῆς συζύγου, μητέρας καὶ νοικοκυρᾶς κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὴν τυραννίαν γιὰ τὸν ἄνδρα στὸ σπίτι. Ὅλα δὲ αὐτὰ γίνονται, διότι ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι εἶναι μειονεκτικὴ, *omnia ex opinione suspensa sunt*.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ζωῆς εἶναι τὸ μοτίβο τῆς συναυλίας ποὺ παίζει κάθε ἄνθρωπος στὴ ζωὴ, ἀκούεται σὲ κάθε ἐκδήλωσιν, εἶναι σὰν μονότονον τραγοῦδι, ποὺ τὸ τραγοῦδεῖ πάντα τὸ ἴδιον εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, εἶναι σὰν ρόλος ποὺ παίζει σὰν ὑποκριτῆς στὸ θέατρο τῆς ζωῆς. Στὸ βάθος καὶ πρωταρχικῶς δὲν εἶναι παρὰ ἡ γνώμη ποὺ ἐσχημάτισε γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ζωῆς περιέχει ἓνα σκοπὸν, ποὺ ἐκφράζει τί θέλει νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Ὁ σκοπὸς αὐτός εἶναι τόσο ὑψηλός, ὅσον χαμηλὰ ἐπίστευσε ὅτι εἶναι, δηλ. ὅσο ἰσχυρὸ συναίσθημα μειονεξίας ἐδοκίμασεν. Ὁ σκοπὸς αὐτός ὅταν εἶναι ἀντικοινωνικὸς καὶ ἀπραγματοποίητος ἀποκρύπτεται ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον. Ὅταν ὅμως τὸ ὑποκείμενον ὑποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴν πρὸς ἓνα φανταστικὸν κόσμον, τότε ὁ σκοπὸς ἐκδηλοῦται φανερά. Νέος τις ἤρχισεν ὡς ἐξῆς τὰς πρὸς ἡμᾶς ἀνακοινώσεις: «Νομίζω ὅτι ἀπὸ μένα ἐξαρτᾶται ὅλος ὁ κόσμος, μοῦ περνάει ἡ ιδέα ὅτι ἐγὼ θὰ λύσω τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου»... Ἰδοὺ τί γνώμην ἐμόρφωσε γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐπέμενε νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ. Ὑπέφερε λοιπὸν ἀπὸ τὴν γνώμην αὐτήν.

Καὶ τὰ ἔθνη μορφώνουν μίαν γνώμην γιὰ τὰ ἔθνικα ἰδεώδη τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν νὰ πραγματοποιήσουν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι «Πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος», οἱ Ἑβραῖοι ἐθεώρουν τὸν ἑαυτὸν τους «τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Ὑψίστου». Οἱ Γερμανοὶ ἐπίστεψαν ὅτι εἶναι ἡ τελειότερα φυλή, ὑπεράνω ὅλων κ.λ.π.

(ἀκολουθεῖ)

(1) Ἴδε, Δ. Μωραΐτου «Ἡ Πρακτικὴ τῆς Ἀτομικῆς Ψυχολογίας» σελ. 221.

Γ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

*Επιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων

**Ἡ μεταπολεμικὴ ἐγκληματικότητα τῶν ἀνηλίκων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχού
καὶ ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως
τῆς σημερινῆς νεολαίας**

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Οἱ διάσημοι Ἀγγλοὶ ἐγκληματολόγοι δρ. Ἐντουάρτ Γκλόβερ, διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου ἐπιστημονικῆς θεραπείας τοῦ ἐγκληματίου καὶ ὁ δρ. Χάρολντ Ντήρντεν τοῦ ὁποίου αἱ ἐργασίαι ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ ἐγκληματίου εἶναι παγκοσμίως γνωσταί, ἀσχολούμενοι μὲ τὸ πρόσφατον κύμα ἐγκληματικότητος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω, κρούουν τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου καὶ τονίζουν τὴν ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ταχείας ἐπανόδου ὅλων τῶν νέων, οἱ ὅποιοι ἐγνώρισαν τὴν κατοχὴν, εἰς τὰς ὁμαλὰς προπολεμικὰς συνθήκας τῆς **οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς** καὶ συνιστοῦν τὴν λήψιν δρακοντείων μέτρων πρὸς περιστολὴν τῆς ἐγκληματικότητος. Καὶ μάλιστα δὲν εἶναι αἰσιόδοξοι καὶ πιστεύουν, ὅτι τὸ κύμα τῆς ἐγκληματικότητος θὰ ἐνταθῇ ἔτι περισσότερον εἰς τὸ προσεχές μέλλον καὶ ὅτι κατόπιν θὰ περιορισθῇ, λόγω τῆς ἐπιδράσεως ἀντικειμενικῶν πλέον συνθηκῶν, συνεπεία τῆς ἐπανόδου τοῦ κόσμου εἰς ὁμαλότερον κοινωνικὸν βίον.

Ὁ Ἀγγλος καθηγητῆς Λόβερις, γνωστὸς εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην διὰ τὰς μελέτας του καὶ διὰ τὴν διαπαιδαγωγίαν τῆς σημερινῆς νεολαίας, ἐτόνισεν εἰς τὰς διαλέξεις του τὰς ὁποίας ἔκαμεν ἐνώπιον πολλοῦ κόσμου εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Ζυρίχης, τῆς Γενεύης καὶ τῆς Λωζάννης, ὅτι εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὅλοι μας μέτρα διὰ τὴν μεταπολεμικὴν νεολαίαν, ἡ ὁποία ἔχει διαφθαρῇ μὲ τὴν κατοχὴν καὶ τὴν ἀντίστασιν εἰς ὅλας τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι ἐγνώρισαν κατοχὴν. «Ὅσον ἥρωικά», λέγει, «καὶ νὰ σιάνθησαν τὰ παιδιὰ μας εἰς τὴν ἀντίστασιν, ὥστόσο δὲν ἔπαυαν διαρκῶς ἀπὸ τοῦ νὰ πάσχουν ψυχικὰ καὶ δὲν γίνεται νὰ μὴν τοὺς ἔμειναν ἐλαττώματα ψυχικὰ. Πολλοὶ νέοι εἰς τὴν Γαλλίαν ἐτρελλάθησαν, διότι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ φέρουν εἰς τὴν ψυχὴν των τὸ βάρος ἐνὸς ἐγκλήματος, ἔστω καὶ ἡρωικοῦ ἐγκλήματος. Εἶναι ἀδύνατον», ἐπαναλαμβάνει ὁ μέγας αὐτὸς διδάσκαλος τῆς σημερινῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν, «οἱ νέοι τῆς ἀντιστάσεως νὰ εἶναι ἰσορροπημένοι. Ἡ Γαλλία ἔδωκε μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ φλέγον αὐτὸ ζήτημα καὶ εἶπεν: Ἐὰν θέλωμεν νὰ σώσωμεν τὴν νεολαίαν μας πρέπει νὰ τῆς δώσωμεν ἐργασίαν εἰς τὸ ὑπαιθρον μὲ ἄγνοους ἀπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων νὰ τὴν κατευθύνουν. Ὅλους τοὺς ἀνηλίκους οἱ ὅποιοι ἐγύριζαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ γενικῶς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἔκλεβαν καὶ ἀλλήτευαν τοὺς περισυνέλεξε καὶ τοὺς ἐνέγραψεν εἰς τὰ σχολεῖα, ἀφοῦ τοὺς ἐτοποθέτησεν εἰς διαφόρους οἰκογενεῖας καὶ παρακολούθει τὴν ἀνατροφὴν των βῆμα πρὸς βῆμα».

«Εἰς τὴν Ἀγγλίαν», συνέχισεν ὁ καθηγητῆς Λόβερις, «ἀσχολοῦνται πάρα πολὺ τώρα τελευταίως μὲ τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων. Καταβάλλεται προσπάθεια ἐκ μέρους ὅλων τῶν Ἀγγλῶν διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς σημερινῆς νεολαίας. Ἡ πρώτη μας φροντίς εἶναι», ἐπαναλαμβάνει ὁ καθηγητῆς Λόβερις, «πὺς θὰ δυνηθῶμεν νὰ καλλιτερεύσωμεν τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπον δίνοντάς του μίαν **ἀνθρωπιστικὴν ἀνατροφὴν ἀγάπης καὶ συμπόνιας διὰ τὰ γύρω του**. Ἐπίσης δευτέρα μας φροντίς εἶναι ἡ βελτίωσις τῶν οικονομικῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς...»

«Αἱ οικονομικαὶ συνθήκαι» εἶπεν, «εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες δημιουργοῦν τὴν νοοτροπίαν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅταν αἱ οικονομικαὶ συνθήκαι καλλιτερεύσονται, ἀμέσως θὰ καλλιτερεύσονται καὶ οἱ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν καλλιτέρευσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν οικονομικὴν μεταρρύθμισιν, πιστεύομεν ὅτι θὰ καταπολεμήσωμεν τὰ ἄγρια ἐνστικτὰ τοῦ ἀνθρώπου. Πιστεύομεν, ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὴν πρόδοον **χωρὶς ἀγριότητος, χωρὶς κινήματα, χωρὶς ἀπεργίας καὶ ἐπαναστάσεις**. Οἱ σημερινοὶ ἀνήλικοι,

εἶναι γνωστὸν, ὅτι χρειάζονται ἀρκετὸν ὕπνον, καθαρὸν ἀέρα καὶ καλὴν τροφήν, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀσφαλῶς ἄχρηστα ἐὰν πρόκειται νὰ μεγαλώσωμεν ὑγιέστατα μικρὰ θηρία. Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, πρῶτα νὰ διορθώσωμεν καὶ νὰ προστατεύσωμεν τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τῶν σημερινῶν νέων».

«Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δυνηθῇ νὰ προοδεύσῃ ἡ ἀνθρωπότης καὶ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ πραγματοποιηθῇ μία πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ νίκη τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου».

Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐγένετο μία κίνησις τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ τόπου μας, σχετικῶς μὲ τοὺς σημερινούς παῖδας. Καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα τοῦ συνεδρίου προστασίας τῶν παιδῶν εἰς τὴν παλαιὰν Βουλὴν, ἅπαντες σχεδὸν οἱ διάφοροι εἰσηγηταὶ μᾶς ἔδωσαν ἀρκετὰ στατιστικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῶν σημερινῶν παιδῶν. Ἐγένετο πολὺς λόγος διὰ Νοσοκομεῖα, Ἰατρεῖα, Μαιευτήρια, νοσοκόμους καὶ ἐπισκεπτρίας ἀδελφάς, σχετικῶς μὲ τὴν βελτίωσιν τῆς υγείας τῆς νεότητος.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ εἰσηγηταὶ ἐτόνισαν, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ δείξωμεν ὅλοι μας ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος τοῦ παιδός. Κανεὶς δὲν εὗρέθη νὰ μᾶς κἀμὴ λόγον καὶ διὰ τὸ ἥθος τῆς σημερινῆς νεότητος, καθ' ἣν στιγμὴν εἶναι γνωστὸν, ὅτι αὐτοὺς τοὺς παῖδας τοὺς ὁποίους ἐτρέφαιμεν ἐπὶ κατοχῆς μὲ τροφίμα ὅλων τῶν φιλανθρώπων τοῦ κόσμου, αὐτοὶ κατέβηκαν εἰς τοὺς δρόμους μὲ διάφορα συνθήματα μίσους καὶ ἀναταραχῆς καὶ αὐτοὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ σήμερον δυστυχῶς ἔχουν διαιρεθῇ εἰς ἀντιμαχομένας ὁμάδας καὶ ἀλληλομισοῦνται ἀναμεταξύ των πρὸς μεγάλην ζημίαν τοῦ ἑαυτοῦ των, τῆς οἰκογενείας των καὶ τῆς πατρίδος μας γενικῶς.

Κανεὶς δὲν ἔκαμεν λόγον διὰ τὸ ἥθος καὶ τὴν χρησιμότητα τῶν σημερινῶν παιδῶν, τῶν σημερινῶν νέων, καθ' ἣν στιγμὴν, ἅπαντες τὸ γνωρίζομεν, ὅτι εἶναι **δυστυχῆς ἡ παιδεία ἢ ἡ ἀγνοία τοὺς νέους εἰς χρῆσιν ἡθῆς καὶ εὐσεβείας**. Ἡμεῖς ἐπιστεύαμεν, ὅτι θὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὀστά ἡ δῆλωσις τῆς Γενεύης, ἡ δῆλωσις τοῦ παγκοσμίου φήμης Σωματείου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναλάβει πρὸ πολλῶν ἐτῶν σταυροφορίαν ὑπὲρ τῆς νεότητος εἰς ὅλον τὸν κόσμον μετὰ τὸν τεραστισμὸν τοῦ προηγουμένου πολέμου. Ἐπιστεύαμεν ὅτι θὰ ἀρχίσῃ σταυροφορία ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν ἐξέυρεσιν μέσων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ ἰδίως πρὸς βελτίωσιν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῆς σημερινῆς νεότητος. Ἐπιστεύαμεν ὅτι πρῶτον ἔργον τοῦ Κράτους καὶ τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου θὰ ἦτο φροντίς διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ παραστρατημένου ἀνηλίκου εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν, ἡ φροντίς διὰ τὴν ἐνθάρρυνσιν τοῦ καθυστερημένου νέου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ μέριμνα διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν καὶ τὴν νοσηλείαν τοῦ ἀρρωστημένου παιδός.

Ἐπιστεύσαμεν ὅτι θὰ καταβληθῇ προσπάθεια πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀνηλίκου εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις του, ὥστε νὰ τοῦ δώσωμεν τὰ μέσα νὰ κερδίῃ τὸ ψομί του καὶ νὰ τὸ προστατεύσωμεν ἀπὸ παντὸς εἶδους ἐκμετάλλευσιν.

Ἐπιστεύσαμεν, ὅτι θὰ δοθῇ μεγάλῃ προσοχῇ εἰς τὸ νὰ ἀνατρέφεται τὸ παιδί μὲ τὸ αἶσθημα, ὅτι ὀφείλει νὰ διαθέτῃ τὰς καλτέρας του ιδιότητας διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ πλησίον, σύμφωνα μὲ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

Ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη κινεῖνται γοργῶς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἠθικῆς ἐξυψώσεως καὶ ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸ ἐγκλημα τῆς σημερινῆς νεολαίας. Μεγαλύτεραν φροντίδα καταβάλλουν σήμερον διὰ τὸ ἥθος καὶ τὴν χρηστότητα καὶ ὀλιγωτέραν διὰ τὴν μάθησιν, διὰ τὸν πλουτισμὸν των δηλαδὴ διὰ γνώσεων... Εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Συμπολιτείαν 1.500.000 ἐγκλήματα διεπαράχθησαν εἰς τὸ διάστημα ἐνὸς ἔτους. Ὁ Ἀμερικανὸς Τζάκι Μάρτιν ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ἐν Οὐάσιγκτων περιοδικὸν του «International News Service» τὸ κύμα τῆς σημερινῆς ἐγκληματικότητος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Τὸ Ἀμερικανικὸν Ὁμοσπονδιακὸν Γραφεῖον Ἐρεῦνης εὕρισκεται ἐν δράσει διὰ νὰ σταματήσῃ τὸ κύμα τῆς ἐγκληματικότητος, τὸ ὁποῖον ἔχει πλημμυρίσει τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ὅλοι αἱ πόλεις ἐκεῖ ὑφίστανται τώρα τὰς συνεπείας ἐνὸς κύματος ἐγκληματικότητος, ὁμοίον τοῦ ὁποίου δὲν ἐγνώρισαν ποτὲ ἄλλοτε. Ἡ ἀναλογία εἶναι ἓνα ἐγ-

κλημα ἐπὶ 54 κατοίκων τῆς χώρας. Ἡ ἀρχικὴ δὲ αἰτία τῆς καταστάσεως αὐτῆς δὲν εἶναι οἱ ἑξ ἑπαγγέλματος πλέον ἐγκληματίαι, οἱ ὅποιοι διαπράττουν φόνους, ἐμπρησμούς, κλοπὰς καὶ ἀπαγωγὰς. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν ἀποτελεῖ σήμερον τὸ σοβαρώτερον πρόβλημα, ἀλλὰ τὴν σοβαρώτεραν σημασίαν ἔχει ἡ ἐγκληματικότητα τῶν ἀνηλίκων. Εἶναι φυσικὸν εἰς περιόδους μεγάλων ἐθνικῶν ἀναταραχῶν, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις νὰ ἀντιδρᾷ εἰς τὸν κανονικὸν ρυθμὸν τοῦ χρόνου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἐπεκράτει, ὥς εἴπομεν ἄνωτέρω, τὸ πνεῦμα τῆς ἐγκαταλείψεως μὲ τὴν σχετικὴν του φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία παρείχεν εἰς τὰς περισσότερον ἀδυνάτους θελήσεις τὴν δικαιολογίαν τῆς παραβιάσεως τῶν κανόνων καὶ νόμων. Οἱ νέοι τῆς σήμερον, λέγει ὁ κ. Τζάκι Μάρτιν, γνωρίζουν περισσότερα, ἔχουν ζήσκει περισσότερον καὶ διανοητικῶς εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένοι ἀπὸ τοὺς νέους οἵασδήποτε ἄλλης γενεᾶς, μὲ μόνην τὴν οὐσιώδη διαφορὰν, ὅτι εἶναι σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀξιολύπητοι. Συνεχῶς περὶ τοῦ αὐτοῦ, λέγει ὁ Ἀμερικανὸς Τζάκι, ὅτι τὸ σφάλμα προέρχεται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ σπῆτι, ὅπου ἡ εὐθύνη τῶν γονέων δὲν λειτουργεῖ πλέον ὅπως πρότερον. Ἡ σκέψις αὐτὴ μὲ ἀναγκάζει νὰ εἶπω, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα μία ἐκ νέου ἐξέτασις τοῦ ὅλου ζητήματος. Εἰς τὸ παρελθὸν ὅταν ἓνας νέος διέπραττεν ἓνα ἐγκλημα, αὐτὸς μόνον ἐθεωρεῖτο ὑπεύθυνος καὶ ἐστελλετο εἰς ἐπανορθωτικὸν σχολεῖον ἢ εἰς θετοὺς γονεῖς ἢ ὑπεβάλλετο εἰς δοκιμασίαν. **Ἦλθεν ὁμως ὁ καιρὸς διὰ τὰ ἐγκλήματα τῶν νέων νὰ θεωρηθῶν ὑπεύθυνοι οἱ γονεῖς, ὅχι ἀπέναντι τῆς συνειδήσεώς των, ἀλλὰ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας.**

Ἐνας ἑλβετὸς δημοσιογράφος, ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἀφιέρωσεν ἓνα βαρυσήμαντον ἄρθρον τοῦ εἰς τὴν σημερινὴν Εὐρωπαϊκὴν Γενεάν, τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ **«Γενεὰν τῆς ἀπωλείας»**. Γενεὰν τῆς ἀπωλείας χαρακτηρίζει τὰ παραστρατημένα παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν σήμερον πρόβλημα τεραστίας σημασίας εἰς ὅλας τὰς κατεχομένας χώρας. «Ὅταν ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρίδα μου—λέγει ὁ ἑλβετὸς δημοσιογράφος—ἀπὸ ἓνα ταξίδι μου εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον ἐκράτησε πολλοὺς μῆνας, καὶ μοῦ ὑπεβλήθη τὸ ἐρώτημα, τί μοῦ ἔκαμε μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν; ἀπήντησα. **Ἡ τύχη τῆς εὐρωπαϊκῆς νεολαίας.** Οἱ μέλλοντες ἐπικίνδυνον ἀνθρώποι τῆς Εὐρώπης, καὶ ὑπάρχει φόβος, ὅτι δὲν θὰ εἶναι ὀλίγοι, θὰ προσέλθουν πιθανῶς μέσα ἀπὸ τοὺς νέους αὐτοὺς τῆς πολεμικῆς περιόδου, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώρισαν οὔτε κούνια, οὔτε οἰκογενειακὴν ἐστίαν, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς νέους οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώρισαν ἀγάπην».

«Οἱ σημερινοὶ νέοι ἡξέχουν νὰ κλέβουν, νὰ ψεύδωνται, νὰ στραγγαλίζουν καὶ νὰ μαχαιρώνουν. Ἀπὸ τὴ Φραγκοφύρτη» συνεχίζει ὁ ἑλβετὸς δημοσιογράφος «ἐταξίδευσα δύο ἡμέρας μὲ μίαν συμμορίαν τοιούτων ἀνηλίκων, οἱ ὅποιοι ζοῦν σήμερον σὰν νομάδες καὶ σὰν μικροὶ λησταί. Τὰ ἀγόρια ἦσαν φτιασιδωμένα καὶ τὰ κορίτσια ἐφοροῦσαν ἀνδρικὰ πανταλόνια καὶ κατένεμαν τὴν εὐνοίαν των ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν ἀρσενικῶν συντρόφων των. Τὸ πρῶτο βράδυ μὲ ἐδίδαξαν πῶς νὰ μαχαιρώνω «ἐπιστημονικῶς» καὶ πῶς νὰ στραγγαλίζω «μὲ ρέγουλα», τὸ δὲ ἀντικείμενον τῶν συνομιλιῶν μας ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀφηγήσεις ληστορικῶν ἐπιχειρήσεων. Ὑστερα ἀπὸ τὴν πείραν τὴν ὁποίαν ἀπέκτησα δὲν διστάζω καθ' ὅλοκληρίαν νὰ τονίσω, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς εὐρωπαϊκῆς νεολαίας εἶναι τὸ σπουδαιότερον καὶ ἀπαιτεῖ λύσιν περισσότερον ἐπείγουσαν ἀπὸ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἡμετέρας μας. Ὅλοι αἱ συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ συνομολογηθῶν σήμερον οὐδεμίαν ἔχουν ἀξίαν, ἐφ' ὅσον ἡ γενεὰ ἡ ὁποία ζῇ μέσα εἰς τὸν κόσμον τὸν ὁποῖον θὰ ρυθμίσουν αἱ συνθήκαι αὐταί, ἔχει κλίσιν πρὸς τὴν **βίαν** καὶ τὸ ἐγκλημα.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸν κόσμον ἀσφάλεια καὶ εἰρήνη, ἐφ' ὅσον δὲν βασιζονται εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀγαθὴν καρδίαν τῶν αὐριανῶν ἀνδρῶν. Ἡ Γερμανικὴ νεολαία, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἡ ὁποία τόσον ὑπέφερε καὶ τόσον εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὴν τύχην της, ἐφιλοδώρησε τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τοὺς παγεροὺς φαγιατικοὺς τῶν Ἑρ' Ἑρ. Ποῖος εἶναι δυνατόν νὰ μαντεύσῃ τί πολέμους καὶ τί ἐπαναστάσεις, τί χειρότερον χάος ἀπὸ τὸ χθεσινὸν καὶ σημερινὸν μᾶς ἐπιφυλάσσει ἡ νέα γενεὰ; Πρόπει

νὰ διαπιστωθῇ μὲ ἀληθινὸν τρόπον, ὅτι ἐμπρὸς εἰς μίαν τοιαύτην ἀπειλὴν γίνονται πολὺ ἐλάχιστα πράγματα διὰ νὰ σωθῇ ἡ εὐρωπαϊκὴ νεολαία καὶ διὰ νὰ ἀποτραπῇ ἡ διάδοσις ἐνὸς νέου πολιτικοῦ μιάσματος».

Τὰ χρηματικὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα συγκεντρώνονται μὲ ἐράνους καὶ κρατικὰς ἐπιχορηγήσεις ὑπὲρ τῶν σημερινῶν ἀνηλίκων εἶναι γελοῖα, ὅταν συγκριθοῦν πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σκοποῦ, ὁ ὁποῖος πρόπει νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἐὰν δι' ἕκαστον ἀπειλούμενον νέον τῆς Εὐρώπης ἐξωδεύοντο τόσα, ὅσα δι' ἕκαστην διπτομένην ἀπὸ ἀεροπλάνον βόμβαν, τότε μόνον θὰ ἐστηρίζετο εἰς γερὰ οἰκονομικὰ θεμέλια τὸ ἔργον τῆς διασώσεως τῆς νέας εὐρωπαϊκῆς γενεᾶς. Μὲ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διατίθενται ἐπὶ τοῦ παρόντος, μόνον τὸ ἐν ἐπὶ τῶν δέκα ἀπειλούμενων ἀπὸ διαφθορὰν ἀνηλίκων κατ' ἀνώτατον ὅριον εἶναι δυνατόν νὰ βοηθηθῇ. Ἐν ὀλίγοις ἡ κατάστασις τῶν ἀνηλίκων τῆς Εὐρώπης ἔγινε τόσον ἐπικίνδυνος, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται νὰ ληφθῶσιν ἐπείγοντως σύντονα μέτρα. Εἰς τὴν Γενεὴν μεταξὺ τῶν ἀρμοδίων κύκλων συζητεῖται ἡ ἰδέα νὰ κηρυχθῇ εἰς κατὰστασιν κινδύνου ἡ εὐρωπαϊκὴ νεολαία καὶ νὰ ἀναλάβῃ ὁ Ὀργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν νὰ ἀναθέσῃ εἰς μίαν ἐξέχουσαν προσωπικότητα μὲ παγκόσμιον ἠθικὸν κύρος τὴν ἀρχηγίαν τῆς σταυροφορίας διὰ νὰ σωθοῦν οἱ σημερινοὶ ἀνήλικοι τῆς Εὐρώπης.

Γίνεται εὐρυτάτη συζήτησις καὶ πρόκειται νὰ ληφθῇ ἀπόφασις, ὥστε νὰ γίνῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ὁ Νορβηγὸς ἐξερευνητὴς τοῦ Βορείου Πόλου Φρίτγιεφ Νάνσεν, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισεν ἀποτελεσματικῶς κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τὸν λιμὸν τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας εἰς τὸν ἄλλον πόλεμον καὶ ὁ Πρόεδρος Χέρμπερ Χούβερ, ὁ ὁποῖος ἐξησφάλισε τὸν ἐπιστιτισμὸν τῆς Εὐρώπης μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ ὁ ὁποῖος συνέχισε τὸ ἴδιον φιλανθρωπικὸν του ἔργον καὶ μετὰ τὴν κατὰπανσιν τοῦ νέου πολέμου.

Εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν, ὅπως ἐδημοσίευσεν ὁ κ. **Ἀρθουρ Κάισλερ**, μετὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ τὴν πείναν πρὸ ἐτῶν, πολλαὶ χιλιάδες ἀνηλίκων ἐσημάτισαν συμμορίας κακοποιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδυνάστευαν τοὺς πολίτας καὶ ἐδημιουργοῦσαν σοβαρὸν κοινωνικὸν κίνδυνον καὶ γενικῶς κοινωνικὸν πρόβλημα.

Τὰ παιδιὰ αὐτὰ τὰ ὀνόμαζον οἱ μπολσεβίκοι ἀπολωλότα πρόβατα. Ἐπὶ εἴκοσι χρόνια αἱ Σοβιετικαὶ ἀρχαὶ εἰργάσθησαν μὲ διάφορα μέσα διὰ νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τοὺς ἐν λόγῳ ἀνηλίκους καὶ μάλιστα τόσην σημασίαν ἔδωσαν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, ὥστε διὰ νὰ προλάβουν νέους κινδύνους ἀπὸ τὴν γενεὰν αὐτὴν, ἐδημοσίευσαν ἓνα νέον Σοβιετικὸν Διάταγμα κατὰ τὸ 1935, τὸ ὁποῖον καθώριζεν ὅτι ἡ θανατικὴ ποινὴ θὰ ἐπιβάλλεται καὶ ἐπὶ ἀνηλίκων ἡλικίας 12 ἐτῶν καὶ ἄνω, διότι εἶχε δημιουργηθῇ μία νέα τάξις νεαρῶν κακοῦργων. Ἐπίσης ὁ ἴδιος νόμος καθώριζεν ὅτι θὰ τιμωροῦνται τοῦλάχιστον μὲ φυλάκισιν 5 ἐτῶν, ὅσοι θὰ ἐξωθοῦν ἀνηλίκους νὰ συμμετάσχουν εἰς ἐγκληματικὴν δρᾶσιν, ἢ θὰ τοὺς παρακινοῦν εἰς ἐκμετάλλευσιν, πορνείαν, ἐπαιτείαν κλπ.

Λέγεται, ὅτι θὰ τεθῇ τώρα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς εὐρωπαϊκῆς νεολαίας ἡ κυρία Ἑλεάνορ Ροῦσβελτ. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δυστυχῶς δὲν ἐπροσέξαμεν μέχρι σήμερον τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς νεολαίας μας. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, ὥς γνωστόν, ἀγόρια καὶ κορίτσια ἐγύριζαν εἰς τοὺς δρόμους χωρὶς νὰ τὰ ἐξετάξῃ κανεὶς τίνας εἶναι, ἀπὸ ποῦ ἔρχονται καὶ ποῦ πηγαίνουν. Αἱ φωλαὶ τῆς διαφθορᾶς εἶχον πολλαπλασιασθῇ. Ὅλοι ἔχυσαν τὸ δηλητήριόν των ἐπάνω εἰς τὰς παιδικὰς ψυχὰς. Ἰταλοί, Γερμανοί, Βούλγαροι κ.λ.π. Ἐτσαλάκωσαν κυριολεκτικῶς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν περισσότερων ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ φωλαὶ τῆς διαφθορᾶς δὲν εἶναι ὀλίγαι. Ὑπάρχουν ἐπίσημα πορνεῖα παντοῦ, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπισκεφθῶσιν ἀγόρια καὶ κορίτσια πάσης ἡλικίας χωρὶς κανένα φόβον καὶ ἔλεγχον. Ἀφθονα εἶναι τὰ κέντρα διασκεδάσεως καὶ αἱ μυστικαὶ φωλαὶ τὰς ὁποίας διατηροῦν γυναῖκες ὑπόπτου ἠθικῆς. Κυρίαὶ λογῆς-λογῆς, ἔχουν τὰ ἀνεπίσημα κέντρα των καὶ γενικῶς ἀπειροὶ εἶναι αἱ φωλαὶ τῆς ἀνηθικότητος καὶ τῆς ἀδικίας. Ἀπὸ τῶν δημοσίων περιπτέρων μέχρι τῶν πάρκων καὶ

τῶν ἰσογείων καὶ ὑπογείων δωμάτων, ἅπειροι εἶναι αἱ στημέναι παγίδες τοῦ ἐκφυλισμοῦ διὰ τὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια, χωρὶς νὰ διαμαρτύρεται κανεὶς. Ἀσχημονοῦν οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι καὶ γενικῶς οἱ νέοι μας εἰς τοὺς δρόμους, τὰ πάρκα, τοὺς κήπους, τὰς πλατείας, τὰ κέντρα, τὰ λεωφορεῖα, τὰ γραφεῖα κ.λ.π. χωρὶς νὰ φαίνεται πούθεν ἀσχολεῖον, ἐκκλησία, γονεῖς, κράτος καὶ κοινωνία.

Ὅλοι μας ἡμεῖς οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ οἱ γονεῖς, ἐνῶ δὲν εἴμεθα καθ' ὅλοκληρίαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν τῆς σημερινῆς νεότητος, παραμένομεν ἐν τούτοις ἀδρανεῖς. Εἶναι λυπηρὰ καὶ ἀποκαρδιωτικὴ ἡ κατάσταση, ὅταν βλέπη κανεὶς νὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα εἰς τοὺς δρόμους, τὰ πάρκα κ.λ.π., μικρὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια καὶ νὰ πωλοῦν σιγάρα ἢ καὶ νὰ ἐπαίτουν μὲ εὐσχημον τρόπον. Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα, ὥστε νὰ ἀπαλλάξῃ τὰ δυστυχῆ αὐτὰ πλάσματα ἀπὸ τὴν ἀγρίαν ἐκμετάλλευσιν καὶ νὰ προστατεύσῃ τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἠθικοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι ἐκτεθειμένα, καὶ οἱ ὁποῖοι τὰ προετοιμάζουν διὰ νὰ πλουτίσουν τὰς τάξεις τοῦ ἡμικόσμου καὶ τῶν ὑπόπτων κέντρων. Εἶναι γινώσκοντες, ὅτι οἱ ἐργοζόμενοι ἀνήλικοι, τοὺς ὁποίους βλέπομεν καθημερινῶς εἰς τοὺς κεντρικωτέρους δρόμους τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἄλλων μεγαλουπόλεων, ἐγκληματοῦσι τετραπλάσιος περισσότερον τῶν μὴ ἐργαζομένων καὶ παρακολουθούτων μαθητὰ εἰς δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, διότι ἔχουσι τὸ χρῆμα, ὅπερ διαφθείρει τὰς ἀώρους προσωπικότητάς των.

Τὸ κράτος, ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ σχολεῖά μας, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐργάζονται σήμερον τυπικὰ καὶ μηχανικὰ, χωρὶς *πνοήν*, χωρὶς *παλμόν*, χωρὶς *ἐνδιαφέρον*. Τὰ σχολεῖα μας ἐργάζονται ἀνόρεξα μόνον ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν τῶν διδασκασίμων. Ὡς γινώσκοντες, ἡ σχολικὴ φοίτησις δὲν ἀποσκοπεῖ ἀπλῶς εἰς τὴν κτήσιν γνώσεων καὶ ἐν γένει εἰς τὴν πνευματικὴν προκοπὴν τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ προώριστα ἀκόμη ὅπως διαπλάττῃ τοὺς ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ ἐκπαιδευομένους καὶ εἰς *καλοὺς χαρακτήρας*, ὠφελίμους διὰ τὴν κοινωνίαν. Κάθε φυλὴ, κάθε λαός, κάθε κράτος ἐὰν θέλῃ νὰ προσδεύσῃ ἀπὸ ἀπόψεως ἀνθρωπιστικῆς, πρέπει νὰ κρατιέται ἀπὸ τὸ σχολεῖον του καὶ νὰ προχωρῇ εἰς τὸ μέλλον του. Διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ὅμως νὰ ἀντλήσῃ πραγματικὴν βοήθειαν ἀπὸ αὐτὸ πρέπει σχολεῖον καὶ κοινωνία νὰ συμβαδίζον εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν. Τὸ κράτος λοιπὸν πρέπει νὰ προσέχῃ, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἁρμονία μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων. Τὸ κράτος δὲν πρέπει νὰ προσέχῃ μόνον τί θὰ διδάσκειται ἡ νεολαία μας ἐντὸς τῶν τεινῶν τοίχων τῆς σχολικῆς αἰθούσης, ἀλλὰ νὰ παρακολουθῇ καὶ τί θὰ ἐφαρμόζῃ αὕτη εἰς τὴν πράξιν, μὲ τί θὰ ἀσχολῇται καὶ μέσα σὲ ποῖα ἰδεώδη θὰ κινῆται.

Δυστυχῶς ὅμως τοιοῦτον πρᾶγμα δὲν συμβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα σήμερον. Μὲ ὅλα ἀπασχολούμεθα, δι' ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα συζητοῦμεν καὶ δι' ὅλα δαπανῶμεν καὶ μόνον τὸ σχολεῖον ἔχομεν ἐγκαταλείπει εἰς τὴν τύχην του. Ἡ ἐλληνικὴ νεολαία δὲν γνωρίζει ποῦ πηγαίνει. Ἀπὸ τὴν ὥραν ὅπου ὁ παῖς ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ σπίτι του διὰ τὸ σχολεῖον καὶ ἀπὸ τὸ σχολεῖον διὰ τὸ σπίτι του, δὲν ἐνδιαφέρεται κανεὶς δι' αὐτόν. Εἶναι ἐλεύθερος νὰ μεταβῇ ὅπου θέλει καὶ νὰ κάμῃ ὅ, τι θέλει, χωρὶς νὰ τὸν ἐλέγξῃ κανεὶς. Πάντοτε, ἀλλὰ κατὰ μείζονα λόγον σήμερον ὅπου τὸ ἐγκλημα θεωρεῖται μία ἀπλή ὑπόθεσις, ἔπρεπε νὰ ἀνησυχήσωμεν ὅλοι μας, κράτος, κοινωνία, γονεῖς, ἐκκλησία, διδάσκαλοι κ.λ.π. καὶ νὰ μὴ ἀφήνωμεν τοὺς ἀνήλικους οὔτε στιγμὴν μόνους τῶν, καθ' ἣν στιγμὴν γνωρίζομεν, ὅτι τὸ μέλλον τῆς πατρίδος μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ψυχοσυνθέσεως τῆς νέας γενεᾶς, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται αὕτην τὴν στιγμὴν ἀκαθοδήγητος σχεδόν.

Ἀναφέρομεν κατωτέρω ἐν παραδείγμα διὰ νὰ σχηματίσωμεν μίαν ἰδέαν τῆς σημερινῆς ἐγκληματικότητος τῶν νέων.

Πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν καθημερινὸν τύπον ἓνα δράμα πρωτοφανοῦς θηριωδίας, τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη εἰς ἓν δασόφυτον τῶν Σερρών τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἦρως τοῦ δράματος ἦτο ἓνας μαθητῆς τοῦ σχολείου δώδεκα

ἐτῶν, συνειδητὰ ὀργανωμένος εἰς μίαν ἀπὸ τὰς διαφόρους σημερινὰς πολιτικὰς ὀργανώσεις. Εἰς μίαν σχολικὴν ἐκδρομὴν, ὁ ἀνωτέρω μαθητῆς ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμμαθητάς του, ἀφοῦ ἐκάλεσεν ἓναν ἄλλον συμμαθητὴν του νὰ τὸν συντροφεύσῃ δι' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας. Ὁ ἐν λόγῳ συμμαθητῆς του χωρὶς νὰ φαντασθῇ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθῇ παρεξήγησις καὶ νὰ καταλήξῃ μάλιστα εἰς δολοφονίαν, ἐτραγουδοῦσε σιγανὰ, ἓνα τραγοῦδι πατριωτικόν. Ἀμέσως ὁ συμμαθητῆς του, χωρὶς πολλὰς διατυπώσεις, ἤρχισε νὰ τὸν κτυπᾷ εἰς τὴν κεφαλὴν μὲ μιά πέτρα καὶ ἀφοῦ τὸν ἐξάλισε, τὸν ἔρριξε κάτω καὶ διὰ μεγαλυτέρων λίθων τοῦ ἐπολτοποίησε τὴν κεφαλὴν. Ἐκ τοῦ ὅς ἄνω παραδείγματος ἐξάγεται ὅτι ἡ ἐποχὴ μας τὰ κατάφερε νὰ βγάξῃ ἡρῶας 12 ἐτῶν, οἱ ὁποῖοι νὰ σκοτώνουν ὄχι μόνον μὲ ὅπλα, ἀλλὰ καὶ μὲ μικροὺς λίθους. Οὐδέποτε λοιπὸν πρέπει νὰ γίνεταί ἐκδρομὴ ἀγοριῶν καὶ κοριταῶν ἀπὸ ἡλικίας 5—18 ἐτῶν, ἐὰν δὲν παρίστανται διδάσκαλοι καὶ ὑπεύθυνοι ἠθικοὶ γονεῖς, οἵτινες θὰ ὀρίζονται ἀπὸ μίαν εἰδικὴν ἀνεγνωρισμένην ἐπιτροπὴν κατὰ σχολικὴν περιφέρειαν καὶ ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ἐπιφορτισθῇ μὲ καθήκοντα ἐπιβλέψεως τῶν ἀνηλίκων. Κατὰ τὰς ἡμέρας καὶ ὥρας κατὰ τὰς ὁποίας τὰ σχολεῖα θὰ ἀργοῦν, θὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἀναλάβει εἰδικοί διδάσκαλοι καὶ γονεῖς ἐν ἀνάγκῃ κατόπιν διορισμοῦ τῶν τὴν παρακολούθησιν καὶ καθοδήγησιν τῶν νέων. Ἡ παρακολούθησις τῶν ἀνηλίκων νὰ μὴ ἔχῃ ὡς σκοπὸν τὸν καταναγκασμὸν τούτων, ἀλλὰ νὰ τοὺς κατευθύνῃ μετὰ περισκέψεως, διότι ὁ καταναγκασμὸς ἐξεγείρει διάφορα πάθη. Διὰ τῆς παρακολούθησεως θὰ κατευθύνεται μετὰ περισκέψεως ἡ ἐλευθερία τῶν ἀνηλίκων κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς τῶν καὶ θὰ ὑποδεικνύεται εἰς τούτους μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος πᾶν τὸ ὀρθὸν καὶ ὠφέλιμον. Ἐνα τεράστιον σκάνδαλον ἐμπορίου ἐφήβων ἐξέσπασε κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον εἰς τὸ Κάϊρον, τὸ ὁποῖον συνεκίνησε τὴν κοινὴν γνώμην ὀλοκλήρως τῆς Αἰγύπτου. Ὑψίστατο ἐμπόριον λευκῆς σαρκὸς ἐπὶ πενταετίαν καὶ εἶχε λάβει τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε οἱ ἐπιχειρηματίαι εἶχαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πρὸς ἐκμετάλλευσιν 700 περίπου ἐφήβους. Ἡ παραπλάνησις τῶν παίδων ἦτο πολὺ καλῶς ὀργανωμένη. Ἡδ ἡ, κατόπιν τῆς παρουσιάσεως ἑνὸς ἐφήβου εἰς τὸν Δῆλτον τῆς Ἀστυνομίας τοῦ Κάϊρου, προσπαθοῦν αἱ ἀρχαὶ νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς πράκτορας τοῦ περιέργου καὶ τρομακτικοῦ αὐτοῦ ἐμπορίου ἀφοῦ συνέλαβον μέχρι τούδε περὶ τοὺς τριάκοντα. Συνήθως οἱ ἀρχηγοὶ τῆς σπείρας ἐδιέλεγον ἀνηλίκους, οἱ ὁποῖοι ἐδοῦλεν ὡς μαθητευόμενοι εἰς διάφορα καταστήματα ἢ ὡς κλητῆρες καὶ θυρωροὶ εἰς τὰ καταστήματα πλουσίων μελῶν τῆς σπείρας, ὥστε νὰ μὴ διατρέχουν κίνδυνον ἀπὸ τὴν Ἀστυνομίαν. Καὶ ἔδω εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνεκαλύφθη ἓνα τοιοῦτον σκάνδαλον διαφθορᾶς ἀνηλίκων πρὸ καιροῦ. Ὑπὸ τὰς παρούσας λοιπὸν περιστάσεις, τυγχάνει ἀπαραίτητος ὁ θεσμὸς τῆς παρακολούθησεως τῶν ἀνηλίκων. Ὁ θεσμὸς οὗτος δὲ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιτήρησιν καὶ καθοδήγησιν τῶν ἀνηλίκων ἐκ μέρους ἐπιμελητῶν. Δὲν ἀποβλέπει ἀμέσως εἰς τὴν προστασίαν τῆς κοινωνίας ἢ τῆς πολιτείας, ἢ εἰς τὸ συμφέρον τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, συνεπῶς δὲν ἀποτελεῖ «ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν», ἀλλὰ εἰς τὴν προστασίαν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν ἀνηλίκων κατὰ σωματικῶν, πνευματικῶν ἢ ἠθικῶν κινδύνων. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπιμελητῶν ἀποδίδεται μεγάλη σημασία, διότι ἡ ἀτυχὴς ἐκλογὴ προσώπου τινὸς ὡς ἐπιμελητοῦ δύναται οὐχὶ μόνον νὰ ματαιώσῃ τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ ζημίαν σοβαρὰν εἰς τὸν ἀνήλικον. Ὁ ἐπιμελητῆς εἶναι ὁ κύριος μοχλός, ἡ ψυχὴ τοῦ θεσμοῦ. Οὗτος ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὀρισμένης θεωρητικᾶς γνώσεις, ἰδίως ψυχολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς, ὀρισμένην πείραν ἐν πρακτικῆς ἀσκήσεως ὡς ὅμως ἐπίσης καὶ ὀρισμένην κλίσιν πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔργον αὐτοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν, ἐπιμεληταὶ δεόν νὰ ᾖσι μόνον γυναῖκες δυνάμεναι νὰ γίνωσι δευτέραι μητέρες διὰ τοὺς ἀνηλίκους. Ἡ δευτέρα γνώμη διδάσκει ἀντιθέτως, ὅτι ἐπιμεληταὶ ὀφείλουσι νὰ εἶναι μόνον ἄνδρες, ὡς ἔχοντες τὴν ἀνάγκαν δύναμιν ἐπιβολῆς. Τέλος ἡ τρίτη ἐνδιάμεσος γνώμη διδάσκει ὅτι εἶναι ἐνδεδειγμέναι γυναῖκες μὲν ὡς ἐπιμελήτριαι διὰ τὴν ἐπιβλεψὴν τῶν ἀρρένων παίδων καὶ τῶν θηλέων, ἄνδρες δὲ ὡς ἐπιμεληταὶ τῶν ἀρρένων ἐφήβων. (Ἀκολουθεῖ)

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ
Υφηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΗΘΟΥΣ

(ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΙΑΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ τοῦ κ. Κ. ΔΗΜΑΡΑ)

Εἰς τὸ 15ον τεῦχος (Δεκέμβριος 1947) τοῦ περιοδικοῦ «Παιδεία» ἐδημοσιεύθη βιβλιοκρισία τοῦ κ. Κ. Δημαρᾶ περὶ τοῦ νέου βιβλίου μου «Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου». Ὁ κ. Δημαρᾶς ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ κρίνῃ τὴν ἐπιστημονικὴν θέσιν μου ἔναντι τοῦ προβλήματος τῆς γλώσσης τῶν Ὁδῶν τοῦ ποιητοῦ Ἀνδρέου Κάλβου, ἥτοι ἀπέφυγε νὰ εἴπῃ ἂν ἔχω δίκαιον ἢ ὄχι εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα τοῦ βιβλίου μου καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο «ἄχρηστο», στηριχθεὶς τὸ πρῶτον εἰς μεθοδολογικὰ ζητήματα. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ στοιχεῖα ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἑλέγχων τὴν ἐπιστημονικὴν μου μέθοδον, δὲν ἐκρίθησαν, φαίνεται, ὑπ' αὐτοῦ ἐπαρκῆ, ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ τὸ ἕτερον σκέλος τῆς κρίσεώς του ἐπὶ ἐπιστημονικῶν σφαλμάτων. Γλωσσικὰ τοιαῦτα, ἥτοι σφάλματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν εἰδικότητά μου δὲν κατώρθωσεν ὁ κ. Δημαρᾶς νὰ εὔρῃ, δι' ὃ καὶ ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἄγνοῦν νεοελληνικὴν μετρικὴν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, πᾶν ἄλλο ἢ ἠδυστόχησεν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτε μεθοδολογικῶς οὔτε ἐπιστημονικῶς κατώρθωσε νὰ διασείσῃ τὸ κύρος τοῦ βιβλίου μου, προετίμησε νὰ ἀκολουθήσῃ μίαν ὁδὸν ἄγονον ἐπιστημονικῶς καὶ ἄχαριν κοινωνικῶς, ἥκιστα συνήθη μετὰ τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων καὶ πᾶν ἄλλο ἢ προάγουσαν τὰ ζητήματα. Ὁ κ. Δημαρᾶς ἐπεχείρησε, λησμονήσας τὸν κριτικὸν καὶ μεταβαλλόμενος εἰς ἠθικοδιδάσκαλον, νὰ ἐλέγξῃ τὸ ἐπιστημονικόν μου ἥθος.

Λυποῦμαι, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀφήσω, ὡς θὰ ἐπεθύμουν, ἀναπάντητον τὴν περιέργον αὐτὴν κριτικὴν. Λόγοι γενικωτέρας τοποθετήσεως τῶν παρ' ἡμῖν κρατουσῶν μεθόδων ἐλέγχου ἐπιβάλλουν νὰ ἀφαιρέσω τὴν λεοντήν ἀπὸ τὴν ψευδοκριτικὴν καὶ νὰ ἀφήσω νὰ φανῇ γυμνὴ ἡ ὅλη τῆς συγκρότησις. Τοιοῦτοτρόπως θὰ φανῇ, ἀμέσως ἐλεγχόμενος, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐργάζεται πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐλληνικῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ὁ κόσμος ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται ὡς διανοούμενος ὁ κ. Δημαρᾶς.

Εἰς τὸ βιβλίον μου «Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου» ὑπάρχει ἓν τρωτὸν σημεῖον ἀνίκανόν μὲν νὰ μεταβάλῃ ἐλεγχόμενον τὸ παράπαν τὴν ἐπιστημονικὴν θέσιν τοῦ ζητήματος εἰς βάρος μου, ἱκανὸν ὅμως διὰ καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως νὰ δημιουργήσῃ συζήτησιν καὶ νὰ τροφοδοτήσῃ τὴν ἑτεροζήτησιν, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκει ὁ κ. Δημαρᾶς. Ἐν σ. 26 τοῦ βιβλίου μου ἐκ μετεωρίας καὶ πλανηθεὶς ἐκ λόγων, οὗς κατωτέρω ἐκθέτω, ἀπέδωκα ἓν ἀπόσπασμα κειμένου τοῦ Δ. Φιλιππίδου εἰς τὸν Π. Τρόγον. Ἀντὶ νὰ χαρακτηρίσῃ τοῦτο ὁ κ. Δημαρᾶς ὡς ἀπροσεξίαν καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον τοῦ βιβλίου μου, ἐπύργωσεν ἐπ' αὐτοῦ μίαν ὀλόκληρον σκευωρίαν εἰς βάρος μου, ἔχων ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ὄχι νὰ με κρίνῃ, ἀλλὰ νὰ με διαβάλῃ πρὸς ἓνα κύκλον ἀναγνώστῶν, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι πάντοτε εὐκολόν νὰ ἐλέγχῃ καὶ νὰ κρίνῃ ἀντικειμενικῶς τὰ πράγματα.

Πρὸς τοῦτο εἶχεν ὀρισμένους λόγους ὁ κ. Δημαρᾶς, τοὺς ὁποίους ἐφρόντισεν ἐπιμελῶς νὰ ἀποκρύψῃ. Ἦσαν πρῶτον λόγοι προσωπικοὶ ἰδιοὶ τοῦ καὶ δευτέρου γενικώτεροι, ἀφορῶντες εἰς ἓνα κόσμον, διὰ λογαριασμόν τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε νὰ με κρίνῃ ὁ κ. Δημαρᾶς.

Λόγοι προσωπικοὶ τοῦ κ. Δημαρᾶ ἦσαν οἱ ἑξῆς: 1) Εἰς τὴν σ. 15 τοῦ βιβλίου μου ἐσάρχασα τὴν ἀφέλειαν, μεθ' ἧς κρίνει ὁ κ. Δημαρᾶς τὰ παρ' ἡμῖν γλωσσικὰ ζητήματα, ὑποστηρίζων περὶ τῆς περὶ τὴν Ἐπανάστασιν ἐποχῆς, ὅτι οἱ «χυδαῖστες» ἐξήτουν «μὲ ἓνα πραγματισμὸν διαφωτισμένο καὶ λαοκρα-

τικὸ (sic) νὰ καθιερωθῇ ἡ δημοτικὴ σὰν μοναδικὴ γλῶσσα τῶν λογίων». 2) Εἰς τὰς σ. 17—19 ἐλέγχω καὶ ἀπορρίπτω θεωρίαν, ἣν ἐσχάτως διετύπωσεν ὁ κ. Δημαρᾶς περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ποιητοῦ Κάλβου, κρίνων αὐτὴν ἀπαράδεκτον ἀπὸ ἀπόψεως ἐλληνικῆς γλωσσικῆς παραδόσεως. Ἀμφότερα τὰ ζητήματα ταῦτα, ἔχοντα οὐσιώδη σημασίαν διὰ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα, ὑποκρίνεται ὅτι λησμονεῖ εἰς τὴν κριτικὴν αὐτοῦ ὁ κ. Δημαρᾶς καὶ ἀντὶ νὰ συζητήσῃ ἐπ' αὐτῶν προτιμᾷ νὰ παραστήσῃ τὸν ἠθικοδιδάσκαλον.

Λόγοι γενικώτεροι δεύτερον, οἵτινες ὠδήγησαν τὸν κ. Δημαρᾶν εἰς τὴν περιέργον κριτικὴν του εἶναι οἱ ἑξῆς. Ὅσα ὑπεστήριξα εἰς τὸ βιβλίον μου περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης ἡμῶν κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετίας καὶ ἑξῆς περίοδον, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὅπου τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, θίγουν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια ἑνὸς ἀφελοῦς καὶ ἔξω ἐπιστήμης εὐρισκομένου κόσμου, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποτιμᾷ τὴν τεραστίαν συμβολὴν τῆς λογίας παραδόσεως καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐπικράτησιν μιᾶς ἰδανικῆς γλώσσης, παραγνωρίζων οὕτω τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης καθ' ἣ ἰδανικαὶ γλῶσσαι εἰς ἔθνη ἔχοντα φιλολογικὴν παράδοσιν, ὅπως τὸ ἐλληνικόν, δὲν νοοῦνται. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νὰ δουλεύουν εἰς τὴν χίμαιραν τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἰδανικῆς γλώσσης, καταλαμβάνονται ὑπὸ ὑστερικῆς μανίας καὶ διατίθενται ἐξάλλως ἐναντίον οἰουδήποτε, ὅστις θὰ τολμήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ προφορικὴ παράδοσις δὲν ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸν δημιουργικὸν παράγοντα διαμορφώσεως τῆς σημερινῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἶναι μία παλαιὰ, γνωστὴ, ἀμαρτωλὴ ὑπόθεσις, οἱ γνωστοὶ γλωσσαμύντορες τοῦ δοξοδόξου δημοτικισμοῦ, ἄνθρωποι ξένοι πρὸς τὸ κοινὸν γλωσσικὸν αἶσθημα καὶ τὴν κρατοῦσαν γλωσσικὴν πραγματικότητα. Τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ὁ κ. Δημαρᾶς γνωστὸς ἀπολογητής.

Εἶχε λοιπὸν οὗτος εἰδικοὺς καὶ γενικοὺς λόγους νὰ διάκειται οὐχὶ συμπαθῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου μου. Ἀντὶ ὅμως νὰ προσπαθήσῃ, ὡς ὀφείλει, νὰ κρίνῃ τὰς ἐν αὐτῷ ἐκτιθεμένας γνώμας, νὰ ἀπορρίψῃ ἢ νὰ ἐγκρίνῃ μετὰ συζήτησιν ταύτας, ἐθεώρησε συμφορώτερον νὰ ἐξεύρῃ τρόπον, δι' οὗ θὰ μετετόπιζε τὸ κέντρον διαφέροντος τοῦ βιβλίου μου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἤρπασε τὸ προμνημονευθὲν ζήτημα συγχύσεως Δ. Φιλιππίδου καὶ Π. Τρόγου, οὔτε ὀλίγον δὲ οὔτε πολὺ θελήσας ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἠθικὸν μου θάνατον, κατηγορήσέ με ὡς δημιουργὸν ἠθικῆς κρίσεως καὶ ἤρωα ἀπροεξίας. Αὐτὰ τὰ πλάγια καὶ ἥκιστα γνωστὰ μέσα ἐλέγχου τῶν ἐπιστημονικῶν γνώμων ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ με εὕρισκον σύμφωνον, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐτοιμὸν νὰ τὰ κηρύξω ἀπαράδεκτα.

Ὑπάρχει πράγματι «ἠθικὴ κρίσις» εἰς τὸ ζήτημα ὁ ἀπροσωπώλητος ὅμως κριτὴς τὴν εὕρισκει ὄχι εἰς τὸ βιβλίον μου, ἀλλὰ εἰς τοὺς κόλπους τῆς «κρίσεως» ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τῆς ὁποίας ἐκτοξεύει ὁ κ. Δημαρᾶς «βέλη κωφὰ» καὶ προσπαθεῖ νὰ με καταβάλῃ.

Ὁμολογῶ ὅτι ὑπῆρξα θῦμα τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν ἔδωκα εἰς τὸ ἀποδεχθὲν ἀναξιοπίστον βιβλίον τοῦ τέως καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Τὸν κορυφαῖον δημοτικιστὴν Π. Τρόγον ὅμως δὲν ἐδημιούργησα ἐγώ, ἀλλὰ τὸν εὔρον συμπαρεδρεύοντα μετὰ ἀναντιλέκτως κορυφαίων δημοτικιστῶν (προκαλῶ τὸν κ. Δημαρᾶν νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀντίθετον ἐὰν πράγματι θέλῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὡς «ἀνὴρ, κατὰ τὸν φύσεως νόμον, τὸν ἄνδρα»), εἰς τὴν ἱστορικὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη, εἰς τὸ κεφάλαιον **Τὸ κήρυγμα τοῦ δημοτικισμοῦ** σ. 438 καὶ ἑξ., τὸ ὁποῖον κατόπιν μικρᾶς εἰσαγωγῆς περιλαμβάνει αὐτούς τε καὶ κείμενα τῶν Δ. Φιλιππίδη-Γρ. Κωνσταντᾶ, Ἀθ. Χριστοπούλου, **Π. Τρόγου** (σ. 441—443), Γ. Βιλλαρά, Δ. Σολωμοῦ καὶ Ἰ. Μοισόδακος.

Ὑπὸ τὸ ἀνορθογράφως γεγραμμένον ὄνομα **Π. Τρόγος** οὔτε ἐγώ οὔτε ἄλλος τις ἦτο δυνατόν νὰ ὑποπτεύσῃ τὸν Λατίνον συγγραφέα **Πομπήϊον Τρώγον** καὶ δὴ καὶ προκειμένου περὶ κειμένου πραγματευομένου περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ

γλωσσικού ζητήματος, ούτε εις τὸ ἀνωτέρω τμήμα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη οὔτε εις τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων αὐτοῦ, ἔνθα σ. 604 ἀναφέρεται ἐπὶ λέξει: «**Τὸ κήρυγμα τοῦ δημοτικισμοῦ (§ 94) (Κωσταντάς, Φιλιππίδης, Τρόγος, Βηλαράς, Σολωμός, Μοισιόδαξ)**» οὔτε ἐκ τῆς σ. 622 ἔνθα βιβλιογραφεῖται τὸ βιβλίον. Τὸ πολὺ πολὺ θὰ ὑπελάμβανε τὸ ὄνομα ὡς ψευδώνυμον ἐπιφανοῦς δημοτικιστοῦ τῆς ἐποχῆς, πειθόμενος εἰς τὴν ἀνακριβῆ πληροφορίαν τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη σ. 438: «**ὁ Γρ. Κωσταντάς, ποὺ ἔγραψε καὶ μετὰ τὸ ψευδώνυμο Τρόγος**».

Ἐρωτῶ νῦν τὸν κ. Δημαρᾶν, μεταχειριζόμενος τὴν φράσιν του: «**Ἐἶνα εἰν τὰ ξει**» ἀπὸ ἐπιστημονικῆς τε καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως ὅταν γράφῃ «**θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ κ. Τριανταφυλλίδης οὔτε δημιουργεῖ ἀνύπαρκτο συγγραφέα Τρόγο τῆς ἐποχῆς τοῦ Κάλβου, οὔτε, φυσικά, τὸν λέει κορυφαῖον**»; Προσπαθεῖ ἢ ὄχι νὰ καλύψῃ τὸν κ. Τριανταφυλλίδη καὶ «**νὰ γελάσει τὸν ἀναγνώστη**»; Ἰδοὺ τί γράφει ἐντοιβῆς περὶ τὰ βιβλιογραφικὰ ζητήματα εἰς τὸ 2ον τεῦχος τοῦ 1947 τοῦ περιοδικοῦ «Συλλέκτης» σ. 52: «**Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης) «ἐμφανίζει τὸν Λατῖνον Τρόγον ὡς σπουδαῖον Ἑλληνα δημοτικιστὴν ζῶντα τὸ ἔτος 1817 καὶ γράφοντα «Ἐπιλεγόμενα γιὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας».** Εἰς ποῖον πρέπει νὰ καταλογισθῇ ἡ «ἀπρέπεια» εἰς ἐμὲ ἢ εἰς τὸν κ. Δημαρᾶν; Μὲ ἐφρατίσθη μήπως τόσον ἀφελῆ ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ μοῦ φορτώσῃ διὰ στρεψοδικίῳ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων αὐτὸς δικηγόρεῖ;

Ἡ «**ἠθικὴ κρίσις**» ἀρχίζει ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη καὶ τελειώνει εἰς τὰ ἀνωτέρω φληναφήματα τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Δημαρᾶ, ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν τῶν συμπληγμάτων συνθλίβεται ἡ ἀσυγχώρητος πράγματι, ὅχι διὰ τὸν κ. Δημαρᾶν, ἀλλὰ δι' ἐμὲ τὸν ἴδιον, ἡ ἀσυγχώρητος, λέγω, καλοπιστία μου πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἔργον. Παρὰ διδασκάλων τῆς περιωπῆς ἐνὸς Χατζιδάκι καὶ ἐνὸς Πεζοπούλου, διὰ νὰ μνησθῶ μόνον τῶν τεθνεώτων, ἐδιδάχθην ὅτι οἱ φιλόλογοι πρέπει νὰ εἶναι *suspiciosi homines*, ἀλλὰ μὲ παρέσυρε τὸ ἀνωτέρω βιβλίον, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐξ αὐτοῦ δὲν ἦντλησα γνώμην τινά, ἣν ἀσφαλῶς θὰ ἤλεγχον, ἀλλ' ἀπλῶς, ἐκ τῶν παρατιθεμένων καὶ θέσιν *cogrus* ἐπεχόντων κειμένων, ὀλίγας φράσεις αὐτοῦσι. Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς αὐτὸν ἔκρινα ὅτι δὲν ἤμην ὑποχρεωμένος νὰ παραπέμψω καὶ δὲν παρέπεμψα εἰς τὸν κ. Τριανταφυλλίδη, γεγονὸς διὰ τὸ ὅποιον ἐνόμισεν ὅτι εὔρε μεγάλην εὐκαιρίαν νὰ θορυβήσῃ ὁ κοιτῆς μου.

Τὸν κ. Δημαρᾶν γνωρίζω μόνον κατ' ὄψιν, εἰς δὲ τὰ γραφόμενά του, τὰ ὁποῖα σπανίως μελετῶ, προσπαθῶ νὰ ἀνεύρω ὠφελιμὸν τι καὶ διδακτικὸν καὶ ὄχι νὰ διαγνώσω τὸ ἦθος καὶ τοὺς τρόπους του. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι «φίλοι καὶ συνάδελφοι» τοῦ κ. Δημαρᾶ, γνωρίζοντες πάντως καλύτερον ἐμοῦ τὸν ἄνδρα, οἱ ὅποιοι ἐγκαλοῦν τοῦτον δημοσίᾳ διὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα, ἂν ἀληθεύουν, ἐξηγούν ἄριστα διατὶ οὗτος ἔχει τὴν ἐξαίρετικὴν ἀδυναμίαν νὰ ἐπιμένῃ τόσον πολὺ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἥθους καὶ τῶν ἀπρεπειῶν.

Ὁ κ. I. M. Παναγιωτόπουλος γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 486 (1 Ὀκτωβρίου 1947) τόμ. 42 σ. 1204 τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἑστία»:

«... Τὸν καιρὸ ποὺ ὁ κ. R. Levesque μάζευε τὸ ὑλικό του γιὰ τὸ «*Domaine Grec*», δὲν ξέρω ἀπὸ ποῖα εἰσήγησι, θεώρησε πῶς, ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς νεοελληνικῆς δοκιμογραφίας, ἔπρεπε νὰ περιλάβῃ ἕνα δικό μου δοκίμιο στὴ συνάγωγῃ του. Τὴν ἀπόφασιν τοῦτην τὴν ἔμαθε καὶ ὁ κ. Κ. Θ. Δημαρᾶς καὶ μιά καὶ δυὸ μετὰφράζει στὰ γαλλικὰ ἕνα δικό του δοκίμιο καί, φίλος καθὼς εἶταν τοῦ κ. R. Levesque, ἀντικατασταίνει τὸ δοκίμιό μου μὲ τὸ δικό του. Ἐγώ, φυσικά, δὲν ἤξερα τίποτα. Κι' ὅλα τοῦτα μοῦ τὰ διηγήθηκε, ἀηδιασμένος, καθὼς ἔλεγε, γιὰ τὴ σύνθεσιν τοῦ «*Domaine Grec*», ὁ κ. Γ. Κ. Κατσιμπάλης καὶ μοῦδωσε κάθε δικαίωμα νὰ τὰ φέρω στὴ δημοσιότητα καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσω ὅπως θέλω». Θέλω τέλος νὰ πῶ καὶ τοῦτο: πῶς πολὺ μὲ πειράζει πάντα στὰ νεῦρα τὸ πλαδαρὸ ὕφος κ' ἢ ὑπολογισμένη ἐμβριθεία τοῦ κ. Κ. Δημαρᾶ, μὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸν θεωρήσω ἱκανὸ γιὰ μιά πράξιν σὰν αὕτη ποὺ ὁ κ. Γ. Κ. Κατσιμπάλης μοῦ ἀνακοίνωσε. Ἄς μὲ

διαφεύσουν ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος. Γιατί ἢ ὁ κ. Γ. Κ. Κατσιμπάλης θὰ πρέπει νὰ μὴ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνη τῆς ὁμολογίας του ἢ ὁ κ. Κ. Θ. Δημαρᾶς θὰ πρέπει νὰ διαμαρτυρηθεῖ καὶ γιὰ τὴν ὑποψία ἀκόμα μιᾶς τέτιας πράξεως σὲ βάρος ἐνὸς φίλου καὶ συναδέλφου του».

Ἐκτοτε ἔχουν παρέλθει μῆνες πολλοὶ καὶ ὁ κ. Δημαρᾶς δὲν διέψευσε τὰ ἀνωτέρω.

Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία ὅμως τοῦ κ. Δημαρᾶ δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἀτυχὲς ζήτημα τοῦ Τρόγου, ἔνθα ἢ ὑπ' αὐτοῦ πιστοποιουμένη «**ἠθικὴ κρίσις**» καὶ ἢ ἐξ αὐτῆς τυχὸν «**ἀπρέπεια**» βαρύνουν ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς δημιουργοὺς καὶ τοὺς προσπαθοῦντας πράγματι ἀπρεπῶς νὰ ἀποκρύβουν τοὺς δημιουργοὺς αὐτῶν, γεγονὸς βεβαίως τὸ ὅποιον δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἀντιληφθῇ καὶ ὁ ἀφελέστερος τῶν ἀναγνώστων.

Ὁ κ. Δημαρᾶς ἀνακαλύπτει εἰς τὸ βιβλίον μου καὶ ἄλλας ἐνεργείας οὐχὶ ἠθικῆς τάξεως: «**τέτοιες ἐνεργείες εἶναι ζητήματα ἥθους**».

Αὗται αἱ «**τέτοιες ἐνεργείες**» μου, αἱ ὁποῖαι «**εἶναι ζητήματα ἥθους**» ἐκδηλοῦνται εἰς παρατηρήσεις μου πρὸς τὸν κ. Ἀνδριώτην ἀφ' ἐνὸς καὶ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν κ. Δημαρᾶν ἀφ' ἑτέρου. Διαιροῦνται λοιπὸν εἰς «**ἐνεργείες**» Α καὶ Β.

«**Ἐνεργείες**» Α εἶναι αἱ ἐξῆς: «**κατηγορεῖ τὸν καθηγητὴ Ἀνδριώτη γιὰ τὸ τελευταῖον ὑποστηρίζει πῶς ὁ Κάλβος χρησιμοποιοῦ ὀρισμένους τύπους γιὰ μετρικὴ εὐκολία. Ἀδὲν γεννᾶται ἀμφιβολία, μᾶς λέει, ὅτι ὁ Κάλβος δὲν θὰ ἦτο ἄξιος τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ, ἂν πράγματι ὑπελόγισεν ἐκάστοτε, προκειμένου νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν α ἢ τὸν β γραμματικὸν τύπον, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ μετρήσῃ τοὺς πόδας του**» (σελ. 54...) **Κι' ὅμως κάθε τόσο ἀπαντοῦμε στὸ κείμενό του φράσεις σὰν καὶ αὗτεις: «τὴν χρῆσιν ἐπιβάλλουν λόγοι μετρικῆς» (σ. 41), «δαμάζει τὴν ἐκφρασιν καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ πειθαρχήσῃ εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς δυσκόλου στροφῆς του» (σ. 43) «πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ μετρικοῦ παρατονισμοῦ, γνωστοῦ εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως καὶ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων» (σελ. 48)».**

Αὗται εἶναι αἱ «**ἐνεργείες**» μου πρὸς τὸν κ. Ἀνδριώτην, τὰς ὁποίας ὁ κ. Δημαρᾶς σταχυολογεῖ ἐκ διαφόρων καὶ ἀσχετῶν πρὸς ἄλληλα μερῶν τοῦ βιβλίου μου. Εἶναι «**ἐνεργείες**» τεισυπόστατοι.

Εἰς τὴν α καὶ τὴν β δὲν συζητῶ καὶ μετὰ τοῦ κ. Ἀνδριώτη, ἀλλ' ἀναλύων καὶ ἐρμηνεύων ἱστορικῶς τὰς δυσκολίας τοῦ Καλβείου λόγου ἐξηγῶ πῶς ὁ Κάλβος, εἰς τὸν ὅποιον ὑποστηρίζω ὅτι ἦτο «**πληγαῖον τὸ αἶσθημα τοῦ λονίου γραμματικοῦ τύπου**», ἤχθη εἰς τὴν χρῆσιν τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων εἰς -ος ἐν σ. 41, καὶ ἐν σ. 43, πραγματευόμενος τὴν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ χρῆσιν τῆς μετοχῆς, λέγω ὅτι «**οὗτος δαμάζει τὴν ἐκφρασιν καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ πειθαρχήσῃ εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς δυσκόλου στροφῆς του**». Εἰς τὴν πρώτην περὶ τῶν προκειμένων περὶ μετρικοῦ ζητήματος σχετιζομένου πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ποιητοῦ καὶ ὄχι πρὸς τὴν ὁργανικὴν ἀνάγκην τῆς συνθέσεως τῶν ὁδῶν, ἦτοι περὶ ζητήματος μὴ ἀπολύτως ὁμοίου πρὸς ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον ἐλέγχω τὸν κ. Ἀνδριώτην, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἐρμηνεύεται σαφῶς ὁ **δαμασμός τοῦ λόγου** διὰ τῆς μὴ ἀναλύσεως τῆς μετοχῆς, ἦτοι πρόκειται περὶ συντακτικοῦ ζητήματος καὶ ὄχι περὶ ἐξεζητημένης χρησιμοποιοῦσεως μορφολογικῶν στοιχείων πρὸς ἐπίτευξιν μετρικῆς εὐκολίας. Ἄν ὅταν ἔγραφα τὸ βιβλίον μου ἀπηύθυνα τὸν λόγον πρὸς τὸν κ. Δημαρᾶν, θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ εἶμαι μέχρ' ἀφελείας ἀναλυτικὸς, διὰ νὰ τὸν προφυλάξω ἀπὸ τὴν σύγχυσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσε, θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ παρεμβάλω καὶ μικρὸν μάθημα διακριτικῶν γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν ζητημάτων. Τὸ βιβλίον μου ὅμως ἀπηυθύνετο πρὸς κύκλους ξένους πρὸς τὸν κοιτικὸν τῆς «*Παιδείας*» καὶ δὲν πταίω ἐγώ, ἂν οὗτος παρενέβη ἀπρόσκλητος νὰ δικηγορήσῃ περὶ ζητημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν κατεῖχε.

Ἡ γὰρ τέλος παρατήρησίς μου (σ. 48) ἀπευθυνομένη αὐτῇ πρὸς τὸν κ. Ἀνδριώτην, ἀφορᾷ εἰς πρόβλημα τῆς νεοελληνικῆς μετρικῆς, ἀπότοκον τῆς ἐν τῇ νεοελληνικῇ ποιήσῃ ἐμφανιζομένης πολλάκις δυσκολίας συμβιβασμοῦ τόνου τοῦ μέτρου καὶ τόνου τῆς λέξεως.

Ποίαν λοιπὸν σχέσιν ἔχουν ὅλα τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὴν ἀσεβῆ διὰ τὸν Κάλβον παρατήρησιν τοῦ κ. Ἀνδριώτη, τὴν ὁποίαν ἐλέγχω, ὅτι δηλαδὴ ὁ Κάλβος ἐχρησιμοποίησε λογίαν ὀνομαστικῶς θηλυκῶν πρωτοκλίτων π. χ. *ἀγκάλαι, ἡμέραι, κόραι* κ.λ.π., διὰ *«να τὸ ἔχη δίπορτο στὸ ζήτημα τῶν μετρικῶν συνιζήσεων»* Εἶναι *«ζητήματα ἥθους»* ἰδικοῦ μου ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἢ μήπως εἶναι *ζητήματα ἥθους*, ἀπότοκα μάλιστα χονδρῆς ἀμαθείας, τοῦ ἐπιχειροῦντος νὰ παραστήσῃ τὸν φιλόλογον ἐπιφυλλιδιογράφου κ. Δημαρᾶ;

Ἐρχομαι νῦν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. Β *«ἐνέργεια»* μου, ἐλέγχουσιν καὶ αὐτὴν τὸ ἥθος μου, κατὰ τὸν κ. Δημαρᾶν. Ἐν σ. 19 τοῦ βιβλίου μου ἐλέγχων γνώμην τοῦ τοῦ κ. Δημαρᾶ, ὑποστηρίζαντος περὶ τοῦ Κάλβου τὰ ἑξῆς: *«τὸ λεξιλόγιό του τὸ ἀρχαϊκὸν τὸ παρέρει ὡς καὶ στὰ γλωσσάρια... εἰδικὰ θαρῶ... χρησιμοποίησε ἰδίως τὸ Λεξικὸν τοῦ Στεφάνου, ἴσως ὅμως καὶ τὸν Ἡσύχιον καὶ τὸν Πολυδεύκην»*, ἔγραψα: *«Ἄν πράγματι τοιοῦτοτρόπως εἰργάζεται ὁ ποιητὴς τῶν Ῥόδων, τότε θὰ ἦτο ἴσως Τζέτζης, ἀλλ' ὄχι Κάλβος»*. Κατωτέρω ἐν σ. 48 (κείμενον καὶ ὑποσημ. 2) ἀντικρούων τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Ἀνδριώτη, ὅτι ἡ λ. *ἀτρέμματα* τοῦ Κάλβου εἶναι *«ἀδέξιο πλάσμα»* τοῦ ποιητοῦ τὸ ὁποῖον προδίδει *«αικὴν γνωριμίαν μετὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν»*, ὑπέδειξα ὅτι ἡ λέξις ἔχει παραδοθῇ καὶ γραπτῶς ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ προφορικῶς, μαρτυρουμένη σήμερον ἐκ Τσακωνίας καὶ ὅτι τὴν χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ ποιητὴς Σ. Σκίπης. Ἀφοῦ λοιπὸν σκέπτεται ὁ κ. Δημαρᾶς, ἡ λέξις παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου, πῶς ἐτόλμησα νὰ πολεμήσω τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ, ὅτι ὁ Κάλβος ἀνέτρεχε εἰς τὸν λεξικογράφον αὐτὸν διὰ νὰ εὔρῃ τὰς λέξεις τὰς ὁποίας ἐχρειάζετο; Ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἀπλοῦς καὶ χαριτωμένος ἐν τῇ ἀφελείᾳ του.

Εἶναι ἴσως ὑπέρτερον τῶν φιλολογικῶν δυνάμεων τοῦ κ. Δημαρᾶ νὰ σκεφθῇ, ὅτι τὰς λέξεις, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ σήμερον ὁ λαὸς καὶ τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦν φυσικῶς καὶ ἀβιάστως καὶ οἱ λογοτέχναι του, δὲν τὰς διδάσκουν εἰς αὐτοὺς οἱ λεξικογράφοι, ἀλλ' ἡ μητρικὴ γλῶσσα, τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα καὶ ἡ ἀναλλοίωτος ἑλληνικὴ ψυχὴ, εἰς τοὺς ἀπεράντους χώρους τῆς ὁποίας ὑπολανθάνει ἀμέτρητον πλῆθος στοιχείων τῆς παραδόσεως, ἔτοιμον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς καὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν εὐγενῆ ἑλληνικὴν ἔκφρασιν. Εἰς τὸν Ἡσύχιον δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ ὁ Κάλβος διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ *ἀτρέμματα* τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τοῦ ἐχρειάσθη, ὅπως δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς αὐτὸν ὁ κ. Σκίπης, ὅπως δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ καταφύγουν εἰς αὐτὸν οἱ ἀνύποπτοι τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀγαθοὶ χωρικοὶ τῆς Τσακωνίας. Διότι τὸ *ἀτρέμματος* εἶναι ζωντανὸν στοιχεῖον τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν θησαυροῦ. Δύναται ὁ κ. Δημαρᾶς, ἐπιστημονικῶς βεβαίως σκεπτόμενος, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ *ἀτρέμματος*, τὸ ὁποῖον ὑπέδειξα ὅτι λέγεται σήμερον εἰς τὴν Τσακωνίαν, δὲν ἐλέγετο τότε καὶ δὲν λέγεται σήμερον εἰς τὴν Ζάκυνθον τὴν «φιλιττὴν πατρίδα» τοῦ Κάλβου; Καὶ ὅμως ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει ἔγραψε διὰ τὴν ἀδιάσειστον αὐτὴν ἐπιστημονικὴν μου θέσιν, ὅτι *«τέτοιες ἐνέργειες εἶναι ζητήματα ἥθους»*.

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

Ἡ ἐπιθεώρησις τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.— Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Παιδείας ἐδημοσίευσεν νόμον, δι' οὗ ἀναδιοργανοῦται ἡ Γενικὴ ἐπιθεώρησις τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νέου αὐτοῦ νόμου, ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ κατευθύνῃ, ἐλέγχῃ καὶ ἐποπτεύῃ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐργασίαν. Οἱ ἐπιθεωρηταὶ δὲν πρέπει νὰ περιορίζονται εἰς τὸ διοικητικὸν ἔργον τοῦ ἐλέγχου τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ὀφείλουν νὰ δίδουν κατευθύνσεις εἰς τὸ διδάσκον προσωπικὸν καὶ νὰ συνεργάζονται συνεχῶς μετ' αὐτοῦ. Ὀφείλουν ἐπίσης νὰ κάμνουν ἀνὰ 15ήμερον μίαν ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ παρευρίσκωνται ὅλοι οἱ καθηγηταὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρύματος, ἐν ᾧ θὰ λαμβάνῃ χώραν αὕτη. Ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ περιφέρειας, ἐν ἑκάστη τῶν ὁποίων θὰ ἔδρῃ εἰς ἐπιθεωρητής.

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Ἀγωγή πρὸς καλυτέραν διεθνῇ κατανόησιν.— Εἰς τὴν διεθνῇ συνδιάσκεψιν περὶ ἀγωγῆς, λαβοῦσαν χώραν κατὰ Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον παρελθόντος ἔτους ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου τοῦ Διεθνούς Συνδέσμου διὰ τὴν Ἀγωγὴν ὑπεγράφη ὑπὸ ἀντιπροσώπων δέκα χωρῶν διακήρυξις ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς Unesco. Τὰ κύρια σημεῖα τῆς διακηρύξεως ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ἀναγνωρισθῇ παγκοσμίως ὅτι ἡ ἀνωτάτη παγκόσμιος Ἀρχὴ πρέπει νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἐλεγχὸν τῶν πολιτῶν ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἐνώπιον τῶν ὁποίων οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀρχῆς ταύτης, οἵτινες ἔχουν ἐκλεχθῇ ἐπισήμως, εἶναι πάντοτε ὑπεύθυνοι. 2) Ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν νέων θερμὸν ζῆλον καὶ σεβασμὸν ἐναντὶ τῆς παγκοσμίου Ἀρχῆς. 3) Πρέπει νὰ ἐπιδειχθῇ πλήρης καὶ τελεία προσήλωσις πρὸς ὅλα τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ τῆς παγκοσμίου Ἀρχῆς μέτρα πρὸς ἀνύψωσιν καὶ πλουτισμὸν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου. 4) Ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀρχῶν τῶν διακηρυχθεισῶν ἐν τῷ Χάρτῃ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Στηριζομένη ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἡ διακήρυξις συνιστᾷ, ὅπως ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ ἱδρύματα ὅλων τῶν ἐθνῶν προσφέρουν πλήρη τὴν συνεργασίαν τῶν εἰς τὴν

Unesco, ὅπως οἱ παιδαγωγοὶ ἐπιδιώξουν ἀπὸ τοῦδε ν' ἀνυψώσουν τὸ κύρος τῆς Unesco—προπαγανδίζοντες παρὰ τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ τὴν ιδεάν συγκροτήσεως ἑνὸς διεθνούς προϋπολογισμοῦ διὰ τὴν ἀγωγὴν ἱκανοῦ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ὑπερόγκους δαπάνας τῆς διεθνούς ταύτης οργανώσεως καὶ, τέλος, ὅπως τὰ ἀπολυτήρια τῶν σχολείων ὅλων τῶν χωρῶν ἀναγνωρίζονται ἀμοιβαίως, οὕτως ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ ἀνταλλαγὴ μαθητῶν καὶ φοιτητῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν.

ΙΝΔΙΑΙ

Τὸ σχολεῖον καὶ ἡ ζωὴ.—Εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν τῶν Ἰνδιῶν ἀποδίδεται συνήθως ἡ μομφὴ ὅτι ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς μὲ τὰς καλὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ παραμελεῖ τὰς πρακτικὰς γνώσεις καὶ δεξιότηας, αἵτινες κάμνουν καλοὺς πολίτας. Ἐνεκα τούτου ἱδρύθη ἐν Udaipur κατὰ τὸ 1931 ἡ ὁργάνωσις τῆς Vidaya Bhawan πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐνισχύσῃ εἰδικὰς παιδαγωγικὰς ἐρεῦνας τεινούσας εἰς τὸ νὰ προσαρμόσουν τὴν ἐκπαιδευσιν πρὸς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ ἐρευναι αὗται λαμβάνουν χώραν εἰς τέσσαρα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, ἐν σχολεῖον τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἐν διδασκαλεῖον, ἐν στοιχειῶδες σχολεῖον καὶ ἐν ἱδρυμα διὰ τὰς χειροτεχνικὰς ἐργασίας. Ἐν αὐτοῖς οἱ μαθηταὶ σχηματίζουν τάξεις—στρατόπεδα (camp-classes) δι' ἐπὶ τόπου σπουδᾶς, ὅπου ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωγραφίαν, τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ μὲ τὰς τέχνας ἐν σχέσει πάντοτε μὲ τὴν τοπικὴν περιοχὴν, ὅπου εὐρίσκεται τὸ στρατόπεδον τῶν. Σχετικῶς μὲ τὸ στοιχειῶδες σχολεῖον ἡ ἐρευνὰ κατέστησε προφανεῖς τὰς πρακτικὰς δυσκολίας, αἵτινες πρέπει νὰ ὑπερνικηθῶν καὶ τὰ προκύπτοντα ζητήματα πρὸς λύσιν πρὸ τοῦ καταστήθι δυνατόν νὰ διαμορφωθῇ μία ἀπλὴ καὶ εὐληπτος παιδαγωγικὴ μέθοδος δυναμένη νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπιτυχῶς ὑπὸ ἑνὸς διδασκάλου δι' ἕκαστον χωρίον τῆς ὑπαίθρου, προκειμένου ἰδίως περὶ τοῦ στοιχειώδους σχολείου, ἐφ' οὗ αἱ Ἰνδαὶ σήμερον στηρίζουν μεγάλας ἐλπίδας.

ΙΤΑΛΙΑ

Ἡ παιδόπολις.— Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἱδρυσεν ἐσχάτως ἐν Ἰταλίᾳ μίαν νέαν ὁργάνωσιν διὰ τὴν νεότητα ὑπὸ τὸν τίτλον: «ἡ παιδόπολις» (La Città dei Ragazzi). Πρόκειται περὶ μίας ιδεώδους πόλεως—πολιτείας, τῆς ὁποίας μέ-

Η ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Εν συνεχεία των διεξαχθέντων πέντε τοπικών Παιδαγωγικών Συνεδρίων του π.ε., άπεφασίσθη, διά την εαρινήν περίοδον του τρέχοντος έτους, ή συγκρότησις δύο διημέρων τοπικών Παιδαγωγικών Συνεδρίων, των οποίων τὸ πρόγραμμα ώρίσθη ως κατωτέρω:

1) **Εἰς Λεβάδειαν** (Α'. Δημ. Σχολεῖον) κατὰ τὰς 7 καὶ 8 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου ἡμέρας Δευτέραν καὶ Τρίτην καὶ

2) **Εἰς Θήβας** (Α'. Δημ. Σχολεῖον) κατὰ τὰς 26 καὶ 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡμέραν Σάββατον καὶ Κυριακὴν, ὡς ἀκολουθῶς:

Α'.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

Ἡμέρα Πρώτη

α) **Εργασίαι** π. μ. 8.30'—1. «**Σχολικὴ Πράξις**».

Παρακολούθησις διεξαγωγῆς τεσσάρων διδασκαλιῶν, ἐξ ὧν δύο εἰς τὰ μαθήματα **Θρησκευτικῶν** καὶ **Ἱστορίας** τῶν 4 ἀνωτέρων τάξεων—τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ κύριον ἀντικείμενον τῶν παιδαγωγικῶν προσπαθειῶν καὶ ἐργασιῶν τοῦ έτους τούτου—καὶ δύο, εἰς δύο ἐκ τῶν 4 μαθημάτων, (Α. γαγνώσεως ἢ Ἀριθμητικῆς ἢ Ἐκθέσεων ἢ Παραμυθιῶν) ὡς «ἐφαρμογαὶ» τῶν οἰκείων πορισμάτων τῶν Π. Σ. τοῦ π. ε.

Εἰδικὸν Πρόγραμμα τῶν ἔργασιῶν τούτων θὰ καταρτισθῇ ἀφ' ἐσπέρας τῆς παραμονῆς τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τοῦ Συλλόγου τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Σχολείου.

Ὡς εἶναι ἐπόμενον, αἱ δύο ὡς ἄνω διδασκαλίαι θὰ διεξαχθοῦν ὑπὸ διδασκάλων

τοῦ οἰκείου ἢ καὶ ἄλλων σχολείων, ἐφ' ὅσον ἤθελον ζητήσῃ τοῦτο ἐγκαίρως, μία δὲ ἢ καὶ δύο πρῶται ἐπὶ τῶν Φρονηματιστικῶν ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.

β) **Εργασίαι** μ. μ. 3.30'—8. «**Θεωρία—Κριτική**».

1) Σύντομοι ἀνακοινώσεις καὶ αὐτοκριτικὴ τῶν διδασκάντων ἐπὶ τῆς ἀκολουθηθείσης μεθοδικῆς πορείας διδασκαλίας ἐκάστου ἐκ τῶν διεξαχθέντων μαθημάτων.

2) Παρατηρήσεις, κρίσεις καὶ ἀπόψεις τῶν συνέδρων ἐπὶ τῶν διδασκαλιῶν **Θρησκευτικῶν** καὶ **Ἱστορίας**, βασισμέναι ἐπαρκῶς θεωρητικῶς ἐπὶ τῶν Ψυχολογικῶν καὶ Παιδαγωγικῶν Ἀρχῶν καὶ ἐξηγμέναι ἐκ τῆς σχολικῆς πράξεως καὶ διδακτικῆς πείρας.

3) Πορίσματα περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τούτων. Νέα ἀνακλύποντα σχετικὰ παιδαγωγικὰ προβλήματα πρὸς νεὰν ἐρευναν ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει.

4) Παρατηρήσεις καὶ κρίσεις σύντομοι ἐπὶ τῶν διδασκαλιῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων βάσει τῶν οἰκείων Πορισμάτων τῶν Συνεδρίων π. ε. καὶ σχετικαὶ ἀνακοινώσεις ἐκ τῆς ἰδίας ἐκάστου διδασκάλου ἐφαρμογῆς ἐν τῇ σχολικῇ πράξει.

Ἡμέρα Δευτέρα

α) **Εργασίαι** π. μ. 8—1. «**Εἰδικὴ ἐξέτασις Παιδαγωγικῶν ζητημάτων**».

Εἰσηγήσεις ἐπὶ τῶν ἐπομένων Παιδαγωγικῶν ζητημάτων ὑπὸ ἐνὸς ἢ δύο, ἐπὶ ἐκάστου ζητήματος, εἰσηγητῶν διδασκάλων, ὁριζομένων ὡς κατωτέρω.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἐκάστου ζητήματος ἀκολουθοῦν παρατηρήσεις, κρίσεις καὶ ἀπόψεις τῶν συνέδρων καὶ συναγωγή σχετικῶν

λη ἡμποροῦν νὰ γίνουν ὅσοι Ἱταλόπαιδες ἀπὸ 9 ἕως 16 ἔτων ἐπιθυμοῦν. Ἡ παιδόπολις ἀποβλέπει ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως εἰς τὸ νὰ μορφώσῃ ἀνθρώπους—«τιμίους καὶ χρηστοὺς ἀνθρώπους»—καλλιεργοῦσα παρ' αὐτοῖς τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς, τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἀγαθότητος· ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως νὰ βοηθήσῃ καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ παιδί εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν· ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως νὰ κάμῃ τὸ παιδί νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν ἰδίαν του ἀγωγὴν μὲ τὸ νὰ καλλιεργήσῃ παρ' αὐτῷ τὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας καὶ νὰ τὸ συνηθίσῃ εἰς τὸ νὰ ἀναλαμβάνῃ κοινωνικὰς καὶ ἀτομικὰς εὐθύνas.

ΙΑΠΩΝΙΑ

Μόρφωσις τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ.—Ἡ μόρφωσις τῶν διδασκάλων ἔχει πρὸ μικροῦ ἀναδιοργανωθῇ. Ὑπάρχουν διδασκαλεῖα Δημοτικῆς καὶ Μέσης

ἐκπαιδεύσεως, τὰ πρῶτα διὰ τὴν προπαρασκευὴν λειτουργῶν τῆς Δημοτικῆς καὶ τὰ δεύτερα διὰ τὴν προπαρασκευὴν καθηγητῶν τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως. Πεντήκοντα ἐν ὅλῳ εἶναι τὰ διδασκαλεῖα τῆς Δημοτικῆς, ἐξ ὧν τινὰ εἶναι μικτὰ, τῆς δὲ Μέσης τέσσαρα εἶναι διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ τρία θηλέων. Τὰ βασικὰ μαθήματα ἅτινα διδάσκονται ἐν αὐτοῖς εἶναι αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, τὰ μαθηματικά, φυσικὴ ἀγωγή καὶ τὰ τεχνικά. Ὡς μαθηταὶ τῶν διδασκαλειῶν τῆς Δημοτικῆς προσλαμβάνονται ἐκ τῶν συμπληρωσάντων ὀκταετείς σπουδὰς ἐν Δημοτικοῖς σχολείοις. Ἡ διάρκεια τῶν ἐν αὐτοῖς σπουδῶν εἶναι πενταετής διὰ τοὺς ἀποφοίτους τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ διετής διὰ τοὺς ἀποφοίτους τῶν σχολείων τῆς Μέσης. Εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῆς Μέσης εἰσέρχονται διπλωματοῦχοι τῶν Πανεπιστημίων ἢ πτυχιοῦχοι τῶν διδασκαλειῶν τῆς Δημοτικῆς.

πορισμάτων ἢ παραβολὴ νέων ἀνακλύποντων ζητημάτων. Ἦτοι:

1) «Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι εἰς τὰ μονοτάξια σχολεῖα. Παιδαγωγικὴ σημασία καὶ διδακτικὴ ἀξία τούτων. Φύσις καὶ μορφαί. Τρόποι καὶ μέσα ἐφαρμογῆς. Παραδείγματα ἐκ τῆς Σχολικῆς πράξεως».

2) «Αἱ ἐπαναλήψεις ἐν γένει καὶ συστηματικαὶ συγκεκριμέναι διδαχθεῖσες ὕλης διαφόρων μαθημάτων καὶ αἱ καθ' ἑξάμηνον γραπταὶ ἐξετάσεις τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων. Παιδαγωγικὴ σημασία καὶ διδακτικὴ ἀξία τούτων. Φύσις καὶ μορφαί. Τρόποι καὶ μέσα ἐφαρμογῆς. Παραδείγματα ἐκ τῆς Σχολικῆς Πράξεως».

β) **Εργασίαι** μ. μ. 3.30'—7.30'. «**Ἐλεύθεραι ἐργασίαι**».

1) Ἀνάπτυξις ἐλευθέρου θέματος ἐξ ἰδίας μελέτης ἢ παιδαγωγικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς διατριβῆς ἢ ἐκ τῆς ἰδίας σχολικῆς ἐργασίας κατ' ἐλευθέραν ἐπιλογὴν τοῦ εισηγητοῦ.

2) Διδασκαλία εἰς διδασκάλους καταλλήλων σχολικῶν ἡμάτων (καὶ δὴ προσευχῶν καὶ τοῦ Ἑθνικοῦ Ὕμνου) ὑπὸ διδασκάλου ἢ διδασκαλίσσης, μὲ ἰδιαίτεραν ἐπίδοσιν εἰς τὴν Μουσικὴν, συνοδείᾳ ἢ μὴ ὁργάνου.

3) Σύντομοι πρακτικαὶ ὁδηγίαι ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν Ὑπηρεσιακῶν Βιβλίων Σχολείου καὶ Σχολ. Ἐφορείας.

4) Διάφοροι ἀνακοινώσεις Ἐπιθεωρητοῦ.

Β'.

Συμπληρωματικῶς παρέχουμεν τὰς ἐπομενάς πληροφορίας καὶ ὁδηγίας.

1) Ἐκαστος ὀφείλει νὰ παρακολουθήσῃ ἐν συνέδριον τῆς ἐκλογῆς του, δυνάμενος ἐπίσης, νὰ παρακολουθήσῃ καὶ τὸ δεύτερον.

2) Ἡ συμμετοχὴ δέον νὰ εἶναι περισσότερον ἐνεργητικὴ. Πρὸς τοῦτο, συνιστῶμεν νὰ παρασκευασθοῦν οἱ συνέδροι εἰς ὅλα τὰ θέματα, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν—πλὴν ἄλλων βοηθημάτων ἰδίας τῶν μελέτης καὶ στοιχείων διδακτικῆς τῶν πείρας—καὶ τὴν σχετικὴν Βιβλιογραφίαν. Σημειοῦμεν, πρὸς εὐκόλυν των κυριώτατα τινὰ βιβλία σχεσίον ἔχοντα μὲ τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματα: α) «Θρησκεία καὶ Διδασκαλία τῶν Θρησκευτικῶν» Σπ. Καλλιάρφα. β) «Τρία ζητήματα Διδακτικῆς» τοῦ Ἰδίου. γ) «Σύγχρονος Διδακτικῆς» ἐκδ. Β'. ἰδίου. δ) «Τὸ πρόβλημα τῆς διδασκαλίας τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰ Σχολεῖα» Δημ. Μωραΐτου. ε) «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ ἀγωγή» ἰδίου. στ) «Ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας κατ' ἀπόψεις Σχολείου Ἐργασίας» Ἀντ. Τσιριμπα. ζ) «Ἡ Τέχνη τοῦ διδάσκειν» Μοῦνχ, κατὰ μετάφρασιν Δ. Ζήσης. η) «Ὑλὴ καὶ Διδακτικὴ μαθημάτων Δημ. Σχολείων» Σκαλιάνου. Π. Δημητράκου. θ) «Γενικὴ Διδακτικὴ» Τόμ. Α' καὶ Β', Ν. Ἐξαρχοπούλου. ι) «Διδακτικὴ τοῦ Μονοτάξiou Δημ. Σχολείου» (εἰς σελ. 75—99 «περὶ σιωπηρῶν ἐργασιῶν») Εὔαγ. Παπαϊωάννου κ.ά.π.

3) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ ἐλευθέρου θέματος (μ. μ. τῆς β' ἡμέρας), γνωρίζουμεν, ὅτι τοῦτο—πλὴν ἄλλων—δύναται ν' ἀναφέρεται καὶ εἰς ὠρισμένον τι ἀντικείμενον ἐκ τῶν διγγομένων ζητημάτων διὰ τῆς

ὕπ' ἀριθ. 1244/6-6-46 ἐγκυκλίου μας ἢ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 2390, 2392, 2394, 2395 καὶ 2396/10-11-46 ὁδηγητικῶν ἐγκυκλίων (περιεχομένων εἰς τὸ ἐκτυπούμενον ἤδη Βιβλίον «Παιδαγωγικῆς Κινήσεως Περιφερείας Βοιωτίας ἔτους 1946»). Ὡσαύτως καὶ ἀνάλυσιν βιβλίου τινὸς (ὡς λ. χ. τοῦ πολὺ καλοῦ βιβλίου «Ἡ τέχνη τοῦ Διδάσκειν» Μοῦνχ—Ζήση) δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐλευθέρως ἐργασίας. Κυριώτατα, διὰ ταύτης πρέπει νὰ διαφαίνεται ἡ ἰδιαίτερα «δημιουργικὴ» πνοὴ καὶ ἐργασία τοῦ διδασκάλου καὶ τὸ ἰδιαίτερον παιδαγωγικὸν ἢ λογοτεχνικὸν ἢ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον του.

Συνιστῶμεν ἐπίσης τὴν συμπαραθέσιν—ὅπου ἀνάγκη—καὶ στοιχείων «μαθητικῶν ἔργων» (ἀναλόγως τοῦ θέματος) ἡτοι ἐκθέσεων, χειροτ. ἔργων, μαθητικῆς ἀλληλογραφίας κ.τ.τ.

4) Οἱ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀναλάβωσιν εἰσηγήσιν τινα ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς β' ἡμέρας τῶν συνεδρίων ὀφείλουν ν' ἀναφέρουν ἡμῖν περὶ τούτου, (κατονομάζοντες καὶ διὰ ποῖον συνέδριον) ἐντὸς (10) ἡμερῶν ἀπὸ λήψεως παρουσίας. Ὡσαύτως, παρακαλοῦνται, ν' ἀποστείλουν πρὸς ἡμᾶς (10) ἡμέρας πρὸ τοῦ συνεδρίου ἀντίγραφον τῆς εἰσηγήσεως τῶν.

5) Ἐπίσης, οἱ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀναλάβωσι θέματα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀριθ. 2 καὶ 3 τῶν μ. μ. ἐργασιῶν τῆς β' ἡμέρας θ' ἀναφέρωσιν ἡμῖν, ὡς ἄνω ἵνα παράσχωμεν τυχὸν καὶ εἰδικωτέρας ὑποδείξεις ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθ. 2388 καὶ 2389/13-12-46 ὁδηγ. ἐγκυκλίους (περιεχομένας εἰς τὸ προλεχθὲν Βιβλίον).

6) Αἱ Εἰσηγήσεις ὄλων δέον νὰ εἶναι σύντομοι (ὄχι περισσότεραι τῶν 10, τὸ πολὺ σελίδων φύλλον χάρτου ἀναφορᾶς) περιεκτικαὶ (ἀποφευγομένων τῶν πολλῶν θεωριῶν) «ζουμεραὶ» μὲ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον διὰ πεποτισμένον μὲ στοιχεῖα σχολ. πράξεως καὶ εἰς τὸ τέλος μετὰ συνοπτικῆς συγκεκριμένης.

7) Ὡς καὶ ἐκ τῶν Π. Σ. τοῦ π. ε. προκύπτει, ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχῃ μετ' ἑαυτοῦ σημειωματάριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ τὰς ἐκ τῆς προτέρας προπαρασκευῆς τοῦ ἰδίας σημειώσεις· ἐν συνεχείᾳ ἐν τῇ προσόδῳ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, θὰ σημειώσῃ στοιχεῖα χρήσιμα ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῶν εἰσηγήσεων, ἐκ τῆς συζητήσεως καὶ ἐκ τῆς συναγωγῆς πορισμάτων.

8) Καὶ χαρακτὴρ τῶν συνεδρίων τούτων εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς τῶν τοῦ π. ε., διδασκαλικῶς, φέρει τὴν μορφήν τοῦ στενοῦ διδασκαλικοῦ—οἰκογενειακοῦ κύκλου, ἀπαγορευομένης τῆς παρουσίας ξένων προσώπων.

9) Ἐξαιρετικῶς, κατ' ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Δημ. Σχολείων Εὐρυτανίας, θὰ παρακολουθήσουν τὰ συνέδρια ταῦτα καὶ ἀντιπρόσωποι διδασκαλοὶ τῆς περιφ. Εὐρυτανίας, ἐγκαταλειφόμενης οὗτω τῆς ἀρχῆς τῆς συνεργασίας τῶν ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ὁμοίως ἀντιπρόσωποι διδασκαλοὶ τῆς περιφερείας μας θὰ δύνανται νὰ παρακολουθήσουν ὅμοια συνέδρια ἐν τῇ περιφερείᾳ

ταύτη, εἰς ἣν ὡς γνωστὸν, ἀσχετὴ τὰ καθήκοντα Ἐπιθεωρητοῦ ὁ ἐκλεκτὸς διδάσκαλος τῆς περιφέρειας μὲς κ. Ἰω. Δασκαλάκης.

Κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρω προγράμματος εἰς τὰς 7 καὶ 8 Ἀπριλίου ἐγένεον εἰς τὸ Α' δημοτ. σχολεῖον τῆς πόλεως Λεβαδείας, ἔδρας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ δημοτ. σχολείων Βοιωτίας, Παιδαγωγικὸν Συνέδριον. Κατ' αὐτὸ παρέστησαν 70 δημοδιδάσκαλοι καὶ δημοδιδασκάλισσαι τῆς περιφέρειας καὶ συνετελέσθησαν αἱ ἐξῆς ἐργασίαι :

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν : τὰς μὲν π.μ. ὥρας, μετὰ σύντομον εἰσαγωγικὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Εὐαγγέλου Παπαϊωάννου, καθ' ἣν ἀπεδόθη ἡ ὀφειλομένη τιμὴ πρὸς τὸν ἐκλιπόντα Ἱστορικὸν Βασιλέα τῶν δύο «Ὁχι» Γεωργίου τὸν Β' καὶ ἀνεπτύχθη ἀκολούθως ἡ σημασία τῶν ἀπὸ τοῦ π. ἔ. ἀρξαμένων καὶ συνεχιζομένων ἡδὲ ἐπιτυχῶν προσπαθειῶν γονίμου παιδαγωγικῆς κινήσεως, διεξήχθησαν αἱ ἐξῆς διδασκαλῖαι, στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν συγχρόνων Παιδαγωγικῶν Ἀρχῶν τοῦ Νέου Σχολείου, ἥτοι :

1) Ἀνάγνωσις εἰς ΣΤ' τάξιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Εὐθυμίου Δάλκα.

2) Ἐκθέσεις εἰς Γ' τάξιν ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης Δεσποίνης Βουσοῦνη.

3) Παιγνιώδη μέσα Ἀναγνώσεως—Γραφῆς καὶ Ἀριθμητικῆς εἰς Α' τάξιν ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης Παρασκευῆς Ἀρβανίτου.

Καὶ αἱ τρεῖς αὗται διδασκαλῖαι ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν σχετικῶν πορισμάτων καὶ διδαγμάτων τῶν Παιδικῶν Συνεδρίων π. ἔ.

4) Ἑλληνικῆς Ἱστορίας εἰς τὰς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις ὑπὸ τοῦ Ἐπιθ/τοῦ κ. Παπαϊωάννου.

5) Ἱερὰ Ἱστορία (Π. Δ.) εἰς Γ' τάξιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.

Κατὰ τὰς μ. μ. ὥρας ἐπηκολούθησε κριτικὴ ἐπὶ τῶν διδασκαλιῶν τούτων, εὐρεῖα εἰσηγητικὴ ἐπισκόπησις τῶν κυριωτέρων Παιδαγ. προβλημάτων ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ περὶ τῶν Φρονηματιστικῶν μαθημάτων, συζητήσις μετὰ βᾶσιν τὴν πρᾶξιν κυρίως καὶ τὴν θεωρίαν ἐν ἀμοιβαίᾳ συναρτήσῃ καὶ συναγωγῇ πορισμάτων περὶ τῆς προσηκούσης μεθοδικῆς πορείας τῆς διδασκαλίας Ἱστορίας καὶ Θεσηκευτικῶν κατ' ἀπόψεις τοῦ σχολείου ἐργασίας.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Συνεδρίου ἀνεπτύχθησαν καὶ συνεζητήθησαν τὰ ἐπόμενα θέματα : 1) Αἱ ἐπαναλήψεις - ἐπισκοπήσεις καὶ συγκεκριμέναις διδαχθεῖσιν ὕλης τῶν διαφόρων μαθημάτων καὶ καθ'

ἐξάμηνον γραπτὰ ἐξετάσεις τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τῶν δημ. σχολείων μετὰ παραθέσιν ἀφθόνων παραδειγμάτων ἐκ τῆς σχολικῆς πράξεως, ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Εὐαγγέλου Παπαϊωάννου. 2) Αἱ Σιωπηρὰ Ἐργασίαι εἰς τὰ 1)ξια δημοτ. σχολεῖα. Εἶδη καὶ μορφὰι τούτων. Τρόποι καὶ μέσα ἐφαρμογῆς. Παραδείγματα ἐκ τῆς Σχολικῆς Πράξεως 1)ξίου. Εἰσηγητὴς ὁ αὐτὸς Ἐπιθεωρητής.

Δι' ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων τούτων ἐπεχύθη πλήρης φῶς εἰς τὰ σπουδαιότατα ταῦτα διδακτικὰ καὶ σχολικὰ προβλήματα συμφῶνως πρὸς τὰς νεωτέρας παιδαγωγικὰς ἀντιλήψεις.

3) Πρακτικαὶ Ὁδηγίαι περὶ τηρήσεως Ὑπηρεσιακῶν Βιβλίων Σχολείου, Σχολικῆς Ἐφορείας καὶ Ἐφορείας Μαθ. Συσσιτίων ὑπὸ διδασκάλου Δημ. Κατσαδήμα.

Ἐν συνεχείᾳ ἐγένοντο αἱ ἐπόμεναι ἀνακοινώσεις ὑπὸ τύπον ἐλευθέρων θεμάτων. ἥτοι : α) Ἀνάλυσις τοῦ Βιβλίου «Ἡ Τέχνη τοῦ διδάσκειν» Μύνχ, κατὰ μετάφρασιν Ζήση ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Νικ. Ἀντιπάτη. β) Αἱ ἀπουσίαι τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τρόποι ἐξουδετερώσεως τούτων, ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Βασιλείου Λυμπέρη, γ) Τὸ σύστημα Πέτερσεν ὑπὸ διδασκάλου Μιχαὴλ Πεγῆ. 4) Ἐδιδάχθησαν εἰς διδασκάλους δύο ἄσματα Προσευχῶν καὶ δύο Ἐθνικοῦ περιεχομένου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Γεωργ. Κουτσαβδῆ καὶ διδασκαλίσσης Χριστίνας Ρίγγα, ψαλλόμενα καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα τοῦ Συνεδρίου.

Τὸ Συνέδριον ἔληξε μετὰ διαφόρους ἀνακοινώσεις τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ μετ' ἐπίλογον κατέληκεν.

Ὁ Δήμος Λεβαδέων παρέθεσε τιμητικὸν γεῦμα εἰς τοὺς διδασκάλους τοῦ Συνεδρίου κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν αὐτοῦ.

Γενικῶς : Αἱ ἐντυπώσεις ἄρισται, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τοῦ Συνεδρίου τούτου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως λίαν ἱκανοποιητικὰ.

Ἡ περιφέρεια Βοιωτίας ἀσφαλῶς ἔχει ἐπανεῦρει τὸν ὀρθὸν δρόμον τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀναδημιουργίας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐσωσχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς δράσεως καὶ βαίνει μετὰ ταχὺν ρυθμὸν ἀνορθωτικῆς ἐργασίας πρὸς τὴν πλήρωσιν τῶν σκοπῶν τῆς Λαϊκῆς Παιδείας καὶ μετὰ ὅραμα τῆς ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀναγεννωμένης Πατρίδος, παρὰ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας καὶ τὰς μεγάλας ἐλλείψεις διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

Διδάσκαλοι καὶ Ἐπιθεωρητὴς ἐν στενῇ ψυχικῇ ἐπαφῇ καὶ συνεργασίᾳ εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ ὑψίστον τοῦτο καθήκον.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΒΑΣ. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Διὰ Β. Δ. δημοσιευθέντος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 (Τεύχος Α') Φ.Ε.Κ. ἐτροποποιήθησαν καὶ συμπληρώθησαν αἱ περὶ τελῶν χαρτοσήμου διατάξεις τιθέμεναι ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς 8 Φεβρουαρίου 1948. Δυνάμει τοῦ Δ/τος

τούτου τὰ τέλη τῶν κάτωθι ἐγγράφων κλπ. καθορίζονται ὡς ἐξῆς.

Τέλη αἰτήσεων, ἀναφορῶν, ἀντιγράφων κλπ.

1) Πᾶσα ἀναφορὰ ἢ αἰτήσεις πρὸς τὰς δημοσίας, δημοτικάς, κοινοτικάς, ἐκκλησια-

στιχῶς ἢ δικαστικῶς ἀρχῶς ὑπόκειται εἰς τέλος δρχ. 500.

2) Κύρωσις ὑπογραφῆς δρχ. 200.

3) Ἀντίγραφα καὶ ἀποσπάσματα ἐκδιδόμενα κατ' αἰτήσιν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ιδιωτῶν δρχ. 2.000.

4) Πρωτόκολλα ὁρκοδοσίας ὑπαλλήλων δρχ. 5.000.

5) Ἀποδεικτικά, βεβαιώσεις καὶ πιστοποιητικά ἐκδιδόμενα κατ' αἰτήσιν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ιδιωτῶν δρχ. 3.000.

—Αἰτήσεις καὶ τὰ κατόπιν τούτων ἐκδιδόμενα πιστοποιητικά πρὸς ἐγγραφὴν μαθητῶν εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα ἀπαλλάσσονται τοῦ ἀνωτέρω τέλους.

—Ὁμοίως ἀπαλλάσσονται παντὸς τέλους τὰ ἐκδιδόμενα πιστοποιητικά δι' ἐγγραφὴν ἀδελφῶν εἰς τὰ μητρώα τῶν ἀρρένων.

Τέλη ἐπὶ ἐγγράφων πειθαρχικῆς διαδικασίας

1) Τὸ πρωτότυπον τῶν πειθαρχικῶν κατηγορητηρίων, τῆς κλήσεως εἰς ἀπολογία κλπ. ὡς καὶ τὸ εἰς τὸν διωκόμενον ὑπάλληλον κοινοποιούμενον ἀντίγραφον δρχ. 2.000.

2) Τὰ πρωτότυπα τῶν αποφάσεων τῶν Συμβουλίων δι' ὧν ἐπιβάλλεται πειθαρχικὴ ποινὴ εἰς τὸν ὑπάλληλον δρχ. 10.000.

3) Τὰ πρωτότυπα τῶν αποφάσεων τῶν δευτεροβαθμίων συμβουλίων δι' ὧν ἐπικυροῦνται ἀποφάσεις πρωτοβαθμίων πειθαρχικῶν συμβουλίων δρχ. 20.000.

4) Τὰ ἀποδεικτικά τῆς ἐπιδόσεως τῶν προηγουμένων ἐγγράφων εἰς τὸν διωκόμενον ὑπάλληλον δρχ. 2.000.

—Αἱ ἀπαιτ. ὑπηρεσιακαὶ κοινοποιήσεις εἰς οὐδὲν τέλος ὑπόκεινται.

ΥΠΟΥΡΓΙΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Ὑπουργικαὶ Οἰκονομικῶν καὶ Παιδείας. Ἀριθ. 72465/1947.

Τὸ ποσοστὸν τῆς διὰ τοῦ ἀρθροῦ 1 τοῦ Ν. Δ. 2201/43 προβλεπομένης εἰσφορᾶς ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῶν Σχολικῶν Ἐφορειῶν ὑπὲρ τοῦ Ὁργανισμοῦ Μαθητικῆς Προνοίας ὁρίζεται διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1947—48 καὶ ἐφεξῆς εἰς 2 %.

Ὑπουργ. Οἰκονομικῶν. Ἀριθ. 298135/47.

Ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1947 αἱ ὑπὲρ τῶν διαφόρων Ἀσφαλιστικῶν Ταμείων τῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ὑπαλλήλων (Μετοχικῶν Ταμείων, Ταμείων Προνοίας, Ταμείων Χρωγῆς κλπ.) πάγια κρατήσεις ἐνεργοῦνται ἐκ τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐν λόγῳ ὑπαλλήλων, καταργουμένου τοῦ ἀρθ. 10 τοῦ Ν. Δ. 200/1943 δυνάμει τοῦ ὁποῦ αἱ κρατήσεις αὐταὶ ἐβάρυνον τὸ δημόσιον.

Ἐπίσης ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πᾶν ἔσοδον προερχόμενον ἐκ τῆς ἐκποίησεως ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ἀρχῶν παντὸς ἀντικειμένου ἢ εἶδους τοῦ δημοσίου ἀρχίστου ἢ μὴ ἀποτελεῖ δημόσιον ἔσοδον καὶ οὐχὶ ἔσοδον τῶν διαφόρων ἀσφαλιστικῶν Ταμείων.

Ὑπουργίου Παιδείας. 112259/48.

Προεκλήρυνθη διαγωνισμὸς διὰ τὴν χορήγησιν διευτῶς ἐκπαιδευτικῆς ἀδείας εἰς 50 πτυχιούχους δημῶν πρὸς μετεκπαιδευσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Ὁ διαγωνισμὸς θὰ διενεργηθῇ τὸ α' 10 ἡμέρον Ἰουλίου 1948 ἐν Θεσ/νικῇ διὰ τοὺς ἀνήκοντας ὁργανικῶς εἰς τὰ σχολεῖα Μακεδονίας-Θράκης καὶ Θεσσαλίας καὶ ἐν Ἀθῆναις διὰ πάντας τοὺς λοιπούς.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετασχόν τοῦ διαγωνισμοῦ δεόν νὰ ὑποβάλουν μέχρι τέλους Φεβρουαρίου εἰς τὸν προϊστάμενον Ἐπιθεωρητὴν σχετικὴν αἴτησιν συνοδευομένην μετὰ τῆς δικαιολογητικῆς : 1) Πιστοποιητικὸν Δήμου ἢ Κοινότητος ὅτι δὲν ὑπερέβησαν τὸ 35ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν. 2) Πιστοποιητικὸν σπουδῶν ἢ ἐπίσημον ἀντίγραφον τοῦ πτυχίου τῶν. 3) Πιστοποιητικὸν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ὅτι ἔχουν τριετὴ τοῦλάχιστον εὐδόκιμον πραγματικὴν ὑπηρεσίαν εἰς δημόσιον δημοτ. σχολεῖον. 4) Πιστοποιητικὸν τοῦ οἰκείου Ἐπιθεωρητοῦ ἐὰν ἔχουν λάβει ἐκπαιδευτικὴν ἀδειαν καὶ πόσιν. 5) Πιστοποιητικὸν τῆς Ἀστυνομίας ἐμφαίνον ὅτι δὲν ἐμπίπτει εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου περὶ μέτρων Ἀσφαλείας. 6) Ὑπεύθυνον δήλωσιν τοῦ ἐνδιαφερομένου περὶ τῶν τυχόν ἐπιβληθεισῶν εἰς αὐτὸν ποινῶν. 7) Πιστοποιητικὸν Ὑγειονομικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ὅτι εἶναι ὑγιεῖς καὶ ὅτι ἔχουν σωματικὴν ἀκεραιότητα. 8) Γραμμάτιον τοῦ Τ.Π.Δ. δρχ. 10.000 δι' ἐξέταστρον καὶ 9) Οἱ ἄρρενες πιστοποιητικὸν τοῦ οἰκείου Στρατολογικοῦ γραφείου, ὅτι ἐξεπλήρωσαν τὰς στρατολογικὰς τῶν ὑποχρεώσεις.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Ὑπουργίου Οἰκονομικῶν. Ἀριθ. 212466/1947.

Καθορίζεται ἐνιαῖος τύπος ἐγγράφου πρὸς χρῆσιν τῶν μετακινουμένων δημοσίων ὑπαλλήλων, ἵνα τύχῃ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ 50 %.

Διὰ καθὲ μετακίνησιν καὶ μετ' ἐπιστροφῆς τοιαύτην τοῦ ὑπαλλήλου, δεόν ἢ προϋσταμένη ἀρχὴ νὰ ἀποστέλλῃ ἴδιον ἐγγράφον πρὸς τὰ κατὰ τόπους πρακτορεῖα.

Ὁ τύπος τοῦ ἐγγράφου τούτου ὁρίσθη ὡς ἐξῆς :

Π ρ ὶ
Τὸ Πρακτορεῖον Α.Κ.Τ.Ε.Α.
Εἰς

Παρακαλοῦμεν ὅπως συμφώνως τῷ ἀρθ. 5 τοῦ Α.Ν. 340/1945 χορηγήσῃτε εἰσληγὸν μετ' ἐκπτώσιν 50 % ἐκ εἰς τὸν κ. (βαθμὸς) μόνιμον Δημόσιον ὑπάλληλον ὑπηρετοῦντα νῦν παρ' ἡμῶν.
Ἐν τῇ

Ὁ Προϊστάμενος Προσωπικοῦ Ταμείου Προνοίας Δημοσίων Ὑπαλλήλων. Ἀριθ. 653/1948.

Πάντες οἱ εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦτο ἡφαλισμένοι ὑπάλληλοι, οἱ διατελοῦντες εἰς διαθεσιμότητα ἢ ἄλλην τινὰ κατάστασιν μὴ

συνεπαγομένην τὴν λύσιν τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως (κανονικὴν ἢ ἀναρρωτικὴν ἀδειαν ἄνευ ἀποδοχῶν, στράτευσιν κ.λ.π.) ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν καταβολὴν τῆς κεκανονισμένης ὑπὲρ τοῦ ἐν λόγῳ Ταμείου κρατήσεως 2% ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ πρὶν τεθοῦν εἰς διαθεσιμότητα ἢ ἄλλην τινὰ κατάστασιν βασικοῦ μισθοῦ των, ἀνεξαρτήτως τῆς μειώσεως ἢ καὶ παντελοῦς στέρησεως τῶν ἀποδοχῶν των.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΤΟ «ΛΕΥΚΟΜΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΦΛΩΡΙΝΗΣ»

Ἐξεδόθη καὶ ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἕνα ἀληθὲς ἐξαιρετικὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως περιεχομένον βιβλίον: Τὸ «Λεύκωμα τῶν ἐκπαιδευτικῶν Φλωρίνης». Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ τῆς ἀκριτικῆς αὐτῆς περιοχῆς, μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν ἱκανὸν καὶ ἐνθερμον πατριωτὴν ἐπιθεωρητὴν των κ. Κ. Μπάλλαν, ἐργαζόμενοι ἀόκνως ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πρώτης γραμμῆς, ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας ποιοὶ κίνδυνοι ἐπαπειλοῦν ἀπὸ βορρᾶ τὴν Πατρίδα μας καὶ ν' ἀποδείξουν καὶ βροντοφωνήσουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας μας.

Πρὸς τοῦτο ἀκριβὲς ἀφιέρωσαν καὶ τὰς ἐλαχίστας ὥρας ἀναπαύσεώς των κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ, ὡς ἄνω, βιβλίου, τὸ ὁποῖον θὰ πρέπη νὰ μελετηθῇ ἀπὸ πάντα πονοῦντα τὴν Πατρίδα Ἑλλήνα.

Μὲ γλῶσσαν ἀπλὴν, στρωτὴν καὶ εὐληπτον καὶ μὲ στοιχεῖα ἱστορικά, στατιστικά καὶ ἀναμφισβήτητα ἀποδεικνύουν τὴν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας, τὴν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοὺς πολέμους τοὺς ὁποῖους νικηφόρως

πάντοτε διεξήγαγε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Ἰδιαίτερος, ὅμως, τονίζουσιν τὴν συνεχὴ πάλιν τοῦ λαοῦ αὐτῆς κατὰ τοῦ σλαβισμού, τοὺς ὑπερόχους δραματικούς ἀγῶνας του κατὰ τοῦ ἀγρίου κομιτατζή, ἀφιερώνοντες σελίδας ὁλοκλήρου εἰς τὸν ἡρωϊκὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν λαμπροτέραν, ἴσως, σελίδα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἱστορίας μας, καὶ τὸν ὁποῖον ὅμως πολλοὶ ἀγνοοῦν.

Δὲν θὰ ὑπάρξῃ Ἕλληνα, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ συγκινηθῇ καὶ νὰ μὴ θαυμάσῃ τὸν ὑπερῆλθινόν λαόν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τῶρα τὸν κύριον προμαχῶνα κατὰ τῶν κινδύνων τῆς Πατρίδος μας, οἵτινες σήμερον εἴτε ποτὲ εἶναι μεγαλύτεροι καὶ φοβερότεροι.

Α. Μ.

ΒΙΒΛΙΑ—ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

—*Λεύκωμα Ἑκπαιδευτικῶν Φλωρίνης 1945—1947.*

—*Πρακτικὰ 10᾽ Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας.* Ἔκδοσις Δ. Ο. Ἀθῆναι 1947.

—*Βόρειος Ἑλλάς.* Ἀθῆν. Παπαευγενίου, Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Ἑκπαιδύσεως Θεσσαλονίκης 1946.

—*Πρὸς τοὺς μέλλοντας διδασκάλους καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ἡγέτας. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς ὑπὸ νέον φῶς.* Π. Δ. Ἀντωνοπούλου, τ. Διτοῦ Παιδ. Ἀκαδημίας Θεσσαλονίκης 1947.

—*Στροφές.* (Ποιήματα). Γ. Γεωργοπούλου. Ἀγρίνιον 1947.

—*Ἑθνικὸ μαθητικὸ θέατρο.* Τεύχη πέντε. Παναγ. Νάκου, δημ. Πάτριαι 1948.

—*Χρονικὰ τοῦ Πειραμ. Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης.* Τριμηνιαῖο περιοδικό. Τεύχος Δ'. Θεσσαλονίκη 1947.

—*Μορφές,* μηνιαῖο περιοδικό. Θεσ/νίκη

—*Δουλοῦδια,* περιοδικὸ γιὰ παιδιὰ. Βόλος

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΜΗΜΑΤΑΡΧΑΣ Α' ΠΡΟΑΚΤΕΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Κατηρτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ οἱ πίνακες τῶν εἰς τμηματάρχας Α' προακτέων δημοδιδασκάλων τοὺς ὁποῖους δημοσιεύομεν κατωτέρω.

α) Κατ' ἐκλογὴν

Καπέλλος Νικ., Τερζόπουλος Δ., Παπασπύρου Κων., Στέργιος Ἀνδρ., Μπάκας Εὐστ., Μιτσελιώτης Μ., Δευθεριώτης Ἀλ., Δριδάκη Παρ., Τσαμαϊδῆ Οὐρ., Λάζαρης Κ., Βρεττάκης Ἀπ., Μαστραπὴ Ἡλ., Δριγκόπουλος Ὁρ., Γαλάζιος Δ., Ζαρονίκος Δ., Τσακαλιᾶς Π., Παντελόπουλος Β., Περάκης Α., Ἀθανασοῦλης Χ., Στάρας Σ., Ἐξαρχόπουλος Ι., Μπάμιας Δ., Παπαϊωάννου Γερ., Κωστόπουλος Ι., Μπέμμα Α., Παπασταύρου Ν., Ἀνδρεόπουλος Ε., Οἰκονόμου Π., Πουρνάρας Β., Παπαδογούλας Δ., Κωτούλας Χρ., Λυμπερῆς Ν., Σπύρου Ν., Ταβουλάρης Σ., Γιαννόπουλος Ε., Χαϊδούλη Ε., Σακελλαρίου Πολ., Μπενάκος Π., Βενέτη Μ., Τουφανίδης Ἀλ., Ἀναστασιάδης Ἀν., Ἀμπατζὶ Σουλτ., Ντόντουλος Β., Κοντοσάκος Κ., Μποκὴ Κ., Παπαθεοδοσίου Μ., Χαλκιά Εὐ., Χρυσάκη Μ., Μάνιος Παν., Νικολαΐδου Ἀλ., Ἀναστασιάδης Μ., Τάγκα Ἀλ., Ἀγγελόπουλος Γ., Δούνης Ἀλ., Γκαβογιάννη Εἰρ., Κουρτίδου Π., Μουστακιάκη Μ., Δαρούδης Δ., Σπυρόπουλος Παν., Σαβανὴ Χρ., Κωστομάκης Ι., Γκριτζάλας Κ., Μακρῆς Χρ., Πάνου Εὐ., Φίτσος Γ., Βαφείδης Κυρ., Σπαθᾶ Αἰκ., Βῆτα Μ., Ἀθανασιάδου Ἀλκ., Ὁρολογᾶς Σ., Τραμουντάνα Μ., Παπαδόπουλος Δ., Βλαχάκη Ἀργ., Ραχάνος Ζ., Τριβιζᾶ Ἐλ., Χορμόβας Κ., Ἠλιοπούλου Ἀμ., Μελάς Κ., Λεβέντης Κ., Μαγγιλιώτης Πασχ., Θεοχαροπούλου Κ., Παντοπούλου Γ., Γλάρου Ἐλ., Παπαθωμάς Σ., Μαγγιλιώτης Πασχ., Θεοχαροπούλου Κ., Παντοπούλου Γ., Γλάρου Ἐλ., Παπαθωμάς Σ., Παναγιώτου Εἰρ., Στριμπάκα Ε., Κασαμπαλόγλου Ἰω., Περισάκης Στ., Πετσάλη Σοφ., Μαυρομμάτης Ματθ., Κεφαλάκου Π., Σεραφεινίδης Ἐφ., Σαλαμάνη Εὐφρ., Βαβάνη Μαρ., Σπυρίδωνος Κ., Συμεωνίδης Χ., Καραμάνου Ἀγγ., Λογαριαστάκη Ἐλ., Χαιρεστενί-

δης Π., Οἰκονόμου Π., Κάκιου Κ., Λαζαροπούλου Β., Ἰατρᾶκη Α., Παπαναστασίου Γ., Σιδέρη Εἰρ., Γεωργιάδου Ἐλ., Ζούπα Ε., Παπαδημητρίου Ἀνδρ., Φιλιππόπουλος Δ., Ἀνδρεόλα Μ., Γιαννάτου Π., Ἀποστολάτου Σ., Λαδόπουλος Δ., Τζανῆ Μ., Ἐμμανουηλίδου Μ., Φτύκας Χρ., Δανέζη Δ., Νικολοδάρης Κ., Στυλιανοπούλου Ε., Τζαναβάρα Ἀν., Ζευγούδακης Γρ., Παπαβασιλείου Γ., Γεωργόπουλος Γ., Σταμούλου Εὐθ., Μαρίτσα Εὐρ., Βετούμη Μ., Σκεπάρνη Ε., Παπαφράγκου Γ., Φουρούλη Φ., Οἰκονόμου Η., Κότσης Ι., Γιαννόπουλος Δ., Βλαχάκη Στ., Σούμα Στ., Βλασίτου Μ., Ἀρβανιτάκη Αἰμ., Εἰκοσιπεντάρχου Ε., Δημητρίου Βασ., Ταυρίδου Ἐλ., Μπάλιου Ἀλ., Γκάφα Σωτ., Βουλτέρη Καλ., Τζανῆ Α., Μίγκου Σ., Παπασταύρου Ἐλ., Χιόνος Δημ., Σούλη Μ., Παιδιώτου Μ., Μπονζότης Κλ., Ζαχαρῆς Δ., Κοτούκας Ι., Πολυχρονιάδου Σ., Κουμπουροπούλου Κλ., Λουλάκη Φ., Μπελέργης Ι., Τραμπαδόρου, Χατζηϊωάννου Ἀρτ., Νταλαμάγκας Α., Ζαπαρίδου Α., Λασκαράτου Α., Κωνσταντίνου Α., Μιχαλόπουλος Δ., Φαρμάκης Α., Γκιόκα Κ., Οἰκονόμου Τ., Ζερβάς Α., Παπαναστασίου Δ., Περγαντῆ Αἰκ., Λυμπεροπούλου Ἀφρ., Δρακάσης Ι., Κασιγιάννης Γ., Χαϊμανᾶ Ο., Νικολαΐδου Σ., Ροδοπούλου Π., Κοντος Α., Σακελλάρης Δ., Δρακόπουλος Κ., Μουσουράκης Στ., Παπακωνσταντίνου Β., Παπαμανώλης Π., Τζίντζιλη Π., Πεδιαιδίδης Μ., Κουτσονικόλης Κ., Ἀθανασόπουλος Ι., Παπαγεωργίου Ἐλ., Μελισσεΐδης Α., Ζαχαροπούλου Ι., Λοῖζος Α., Παπαγεωργίου Δ., Δαρκάδης Ε., Παπαδάκη Π., Παπαβασιλείου Δ., Γιακούμας Α., Ζουμπούλη Ε., Καρόλου Α., Κουρούμνη Θ., Ἀργυρόπουλος Π., Λάλουση Ε., Φασιλῆ Μ., Φραγκισκάτου Ε., Τσίκος Ε., Παπαγεωργίου Ν., Πελεκάνου Ζ., Κεχαγιάς Π., Μαγγούλιας Σκ., Σταθοπούλου Ε., Πανατῆς Ν., Καραπαναγιώτου Β., Παπαδοπούλου Χαρ., Παπαδόπουλος Ν., Μητσάκης Ν., Λιβερίδου Ζ., Μερτζάνη Ε., Μητόπουλος Α., Κυπαρίσσης Σ., Ἀλσέκη Μ., Πέχας Ν., Δογάνης Γ., Καμπανάκης Ι., Κουντάνης Τρ., Μανδραβίλλια Π., Μπεργιάννης Δ., Ζημιανίτης Κ., Κυριακίδου Ε., Ἀναγνώστου Ε., Βουκιλάρης Μ., Μανάρης Κ., Παπαδημητρώπουλος Α., Στυλιανᾶκη Ἐλ., Βαδαλούκα Ἐλ., Κουτσιανᾶς Φ., Δούλλης Α., Καραμιχοπούλου Α., Λυρῆ Π., Ματαράγκα Γ., Μωραϊτάκης Κ., Παπαδημητρίου Μ., Ἀναγνωστάκης Τρ., Λαγουσάκος Ε., Περιοδάρη Κατ., Τσιροδημητρίου Μαρ., Φασιλῆ Αἰκ., Λιάος Χαρ., Καραγιάννης Θ., Γεροθανάσης Ν., Ψαθᾶ Εὐθ., Βελές Ν., Γκούμα Μ., Νικολαΐδου Ἀνδ., Τζηρίτης Ν., Τραυλοῦ Στ., Τσάρα Εὐ., Καλέση Ἀθ., Γραμματικὰ Λάμπρ., Ἀμαριανιτᾶκη Ἐλ., Χαβιάρα Ἀγγ., Παπαοικονόμου Κ., Φιοράκης Ἐμ., Κακαβᾶς Ἰω., Πάνου Βασ., Μπατούνα Βασ., Βουγιουκλή Εὐλ., Παπαδάκη Γ., Γαλάνης Σπ., Κασαδίτης Ε., Μιχαλοδημητράκης Μ., Παπαδόπουλος Ἐλ., Ἀνδριτσοπούλου Τ., Κουρμπέτη Εὐθ., Τσιχλῆ Ἰω., Νέλλης Ἀβ., Σταθόπουλος Γ., Παρκοσίδης Ἰω., Παπαγεωργίου Γρ., Δόλλας Π., Σακελλαρίου Μιχ., Κατμερτζόγλου Ἰουλ., Δασκαλάκη Αἰκ., Λατταβοῦ Πην., Καραντζαβέλου Ἀνδρ., Κωνσταντίνου Ζ., Θεοδωράκη Ἀν., Μακροπούλου Δ., Ἀλεξιάδου Ἐλ., Πέτσας Κ., Κυριακίδης Θεόδ., Καλλίστρου Ἐλ., Παπαβασιλείου Ἐλ., Μαστοράκος Π., Σαφαρίκας Φώτ., Γουμπᾶς Εὐθ., Ζουμπούλακης Δημ., Ζωγράφου Ἀβ., Σηρογιαννοπούλου Πηγή καὶ Λιμναῖος Παν.

β) Κατ' ἀρχαιότητα

Βαφείδου Εὐ., Μπακογιάννη Ἀν., Μάλαμας Ι., Πιρπίλη Ἐλ., Γεωργακάκος Μ., Τσουκαλάς Μ., Κοροτῆς Κ., Παπαδημητρίου Γ., Καντιδάκης Γ., Ἀναγνωστάκης Ν., Κα-
νελλόπουλος Μ., Λυσιαχού Ε., Μπροζιάς Γ., Σπανός Γ., Σατραζάνης Χ., Χρηστίδης Χ., Παπιδας Π., Βερελῆς Β., Κοτσίκος Σ., Παντοσίδης Κ., Τσάντη Βιργ., Φαράκης Ε., Παρα-
θυρᾶς Α., Παρασκευόπουλος Χρ., Παπαδάκης Γ., Μπιζούνης Ε., Ἰωαννίδου Ε., Τριαν-
ταφύλλου Ε., Νιεζῆς Ι., Καρᾶς Α., Ψυλλίδης Γ., Ράπτου Ε., Εὐαγγελᾶτος Α., Καραγιαν-
νόπουλος Η., Γκατσηγιάννη Α., Καλογερόπουλος Α., Παπαγεωργίου Κ., Κρητοτάκη Χ.,
Τσίχλης Μ., Χατζησπύρος Κ., Τερόπουλος Α., Ὁρφανίδου Π., Κορνάρου Μ., Καλωνίδης Ν., Ρίζος Μ., Μπούμη Α., Παπαγεωργίου Θ., Λεμονάκη Ε., Τερόπουλος Κ., Τσαμπῆρα Β.,
Ραπιδάκη Ε., Δεφίγγου Α., Θεοδωρίδου Α., Παπαδοπούλου Αἰκ., Κοσκινᾶ Σ., Γαγγάδη
Μαρία, Θεοχάρης Δ., Ζήση Δέσπ., Λαμπροῦς Κ., Πακαΐδης Κ., Τοπουζίδου Ε., Κορολάκη
Μ., Ἀντανίδου Μ., Καραμανῆς Γ., Μπαρμπάς Α., Βαζίμα Πην., Παπαγεωργίου Κλ.,
Βουλοδήμας Χρ., Μέλη Ε., Ναυλίδου Μαρία, Λεμονῆ Ὀλγα, Παλλίδου Εἰρ., Σούλη Α.,
Μπαντούλια Πολ., Μανίνας Ι., Σερμετᾶ Αἰκ., Τζανούμης Ι., Πεντὴ Ὑακίνθη, Μάλλιου
Δέσ., Γρηγορίου Εἰρ., Ποζαντιδῆς Γ., Στύλος Γ., Κοντιᾶ Ε., Κοφινᾶς Στ., Παπαγιάννης
Δημ., Βλαχάκη Χ., Κλέπκος Δ., Βασιλειάδης Γ., Μιχαηλίδου Κρ., Ἀβαρσιώτης Σπ., Βα-
σιλάτου Ρεγγ., Γεωργιάδου Ἐλ., Δελοπούλου Ἀθ., Μαυρομμάτη Κλειώ, Μανδραγοῦ Ἀλ-
κυῶν, Νικολαΐδου Κορ., Ἀνδρέου Αἰκ., Παπαδόπουλος Ξεν., Ρουμπόγλου Α., Παπαμα-
θαϊάκη Ε., Καράμπελα Ἐλ., Παπαθεοδωρίου Νικ., Πήλικα Ἀνμούρη Μαρία, Πολιτᾶκη
Λούλα, Λαμπρινός Δ., Θεοδοσιάδης Η., Γρηγοριάδου Α., Δημητριάδου Κ., Σακελλαρίου
Παν., Ζέρβα Στ., Γιαννοπούλου Μαρ., Μοσχίδης Κ., Μπίσιας Η., Σιδηροκαστροῦ Κλ.,
Χατζηϊωάννου Ε., Δανίκα Ὀλγα, Γεροστάθη Ἐλ., Ἀμαξοπούλου Καλ., Μιχαηλίδου Ε.,
Λιβερίδου Χ., Νεραντζίδου Αμ., Τυλιανᾶκη Εὐρ., Βασιλειάδου Ἀν., Κωσταρᾶ Κωνστ.,
Παπαδόπουλος Ν., Μανούλα Παν., Πεζώνη Γλ., Πανάγου Ι., Εἰφιλίδης Θ., Κούρου Ι.,
Καραμανῆ Ε., Γκολέτσος Ε., Γκουζούλης Δ., Σωτήρχου Α., Παναχαρίσης Δ., Πάντος Θ.,
Κυνηγόπουλος Κ., Μυλιάρᾶ Μαλ., Κωνσταντινίδης Σάββας, Λύκος Ι., Ἀντωνίτζα Αἰκ.,
Πιτσαδιώτης Ε., Τσελένη Ἀνθ., Ζέρη Βιργινία, Θεολόγου Ζαχαρούλα, Γαλανάκης

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ - ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 9

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ROMAIN ROLLAND

ΜΑΧΑΤΜΑ ΓΚΑΝΤΙ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Τιμή Δρ. 10.000

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ALFRED ADLER

ΑΝΘΡΩΠΟΓΝΩΣΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΔΑΙΟΔΟΓΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἐξαντληθείσης τῆς Ἀπὸ ἐκδόσεως καὶ κατόπιν τῆς πανταχόθεν ζητήσεως, ἐξεδόθη εἰς Βαν ἔκδοσιν ἢ μετάφρασιν τοῦ περιφήμου συγγραμματος τοῦ **Adler** «ΑΝΘΡΩΠΟΓΝΩΣΙΑ», ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ καὶ κατὰ πολὺ βελτιωθείσα. Πολύτιμος σύμβουλος διὰ γονεῖς, διδασκάλους, κλπ. καὶ γενικῶς διὰ κάθε ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ λύσῃ ὀρθῶς τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς του, χωρὶς συγκρούσεις πρὸς τὸ ἄμεσον περιβάλλον καὶ τὴν κοινωνίαν.

Ἐκδόσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου Δρ. 20.000

» » ἐκλεκτοῦ » » 25.000

ΚΑΘΕ ΝΕΟΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΝΕΑ

Διαφωτίζεται στὰ ζητήματα τῆς κληρονομικότητος, τῆς εὐγονικῆς καὶ τῆς ὑγιεινῆς τοῦ γάμου

ΚΑΘΕ ΜΗΤΕΡΑ

Θὰ ἀναθρέψῃ μὲ λιγώτερο κόπο τὸ παιδί της καὶ θὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ σιδερένια υγεία μὲ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

τοῦ ἱατροῦ-καθηγητοῦ ΚΩΣΤΗ ΧΑΡΙΤΑΚΗ

Ἀποτελεῖ τὸν ἀπαραίτητο σύντροφο κάθε μητέρας

Πλήρης βρεφοκομία καὶ παιδοκομία. Ὑγιεινὴ καὶ περιποίηση τοῦ βρέφους καὶ τοῦ παιδιοῦ μὴνὰ πρὸς μῆνα. Πρόχειρη ἱατρικὴ τοῦ σπιτιοῦ. Οἰκογενειακὸ Φαρμακεῖο, νοσηλευτικὴ, πρῶτες βοήθειες κλπ.

Μὲ παράρτημα: Τὸ τετράδιο τῆς υγείας τοῦ παιδιοῦ.

Τόμος πολυτελὴς πλουσίως εἰκονογραφημένος μὲ 415 σελίδας.

Τιμᾶται Ἀδελφὲς Δρ. 30.000

Χρυσόδετος 40.000